

Львівський державний університет
внутрішніх справ

Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів

*Матеріали постійно діючого
науково-практичного семінару
7 квітня 2017 року*

Львів

Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Львівського державного
університету внутрішніх справ
(протокол від 31 травня 2017 року № 11)

У п о р я д н и к

С. С. Гнатюк,
кандидат юридичних наук, доцент

П78 Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару 7 квітня 2017 року. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2017. – 228 с.

Збірник містить матеріали доповідей та повідомлень учасників постійно діючого науково-практичного семінару «Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів», проведеного у Львівському державному університеті внутрішніх справ 7 квітня 2017 року. Видання охоплює позиції наукових та практичних працівників правоохоронних і правозахисних структур щодо адміністративно-правових та кримінально-правових проблем антикорупційного законодавства України, а також проблем застосування антикорупційного законодавства України у правоохоронній діяльності. Може бути використано під час підготовки працівників правоохоронних органів із метою формування в них фахової, діяльнісної, соціальної та особистісної компетентності.

*Відповідальність за достовірність фактів, статистичних даних, точність викладеного матеріалу покладається на авторів.
Опубліковано в авторській редакції.*

УДК 34.072.2:[343.35:342.841]

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2017

Зміст

Благута Р. І. ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ – КРОК ДО РОЗВИТКУ ЦИВІЛІЗОВАНОЇ ДЕРЖАВИ ...8	8
Ангеленюк А.-М. Ю., Копин М. КОРУПЦІЯ СЕРЕД ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ11	11
Ангеленюк А.-М. Ю. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКІВ ПО ЗЛОЧИНАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ14	14
Банах С. М. БОРІТЬБА З КОРУПЦІЄЮ В РОЗРІЗІ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПОЛІЦІЇ17	17
Бурда С. Я. ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ КОНФІСКАЦІЇ МАЙНА ЗА КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ19	19
Вигінний І., Гапчич В. О. ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ ШЛЯХОМ ВСТАНОВЛЕННЯ МОРАЛЬНИХ ЗАСАД ПРАВОМІРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ22	22
Висоцька І. Б. СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КОРУПЦІЯ» ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ..25	25
Висоцький В. М. ВІДКРИТІСТЬ І ПРОЗОРИСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ ЯК ПРИНЦИП ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ28	28
Висоцький В. М., Данкович А. М. ОЦІНКА КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ31	31
Газдайка-Василишин І. Б. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ЗБАГАЧЕННЯ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ35	35
Гапчич В. О. ДІЄВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ38	38
Гнатюк Б. І. ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЯВИЩА41	41
Грищук А. Б. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ44	44

Дараган В. В. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	48
Демків Р. Я., Горбатюк О. М. РОЛЬ ЗМІ У ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	52
Дідик Н. І. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СПЕЦІАЛЬНО УПОВНОВАЖЕНИХ СУБ'ЄКТІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	55
Довгінка М. І., Новак М. П. НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ	58
Дроздова І. В. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ ВАРТОСТІ ПОДАРУНКІВ	62
Дубковецька Х. І., Висоцький В. М. КОРУПЦІЯ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	65
Єсімов С. С., Таран М. О., Богдан А. С. ЗВІЛЬНЕННЯ З ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЯК ЗАХІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	68
Єфімов В. В. ЩОДО КОРУПЦІЙНИХ СКЛАДОВИХ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ	71
Єфімова І. В. ЩОДО КОРУПЦІЙНИХ СКЛАДОВИХ У МИТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ	74
Жидецький Ю. Ц. ФОРМУВАННЯ САМОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГІННЯ КОРУПЦІЇ	77
Звягіна Е. В. ПРОБЛЕМИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	81
Йосипів А. О. ОСОБЛИВОСТІ ПРИЧИН КОРУПЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	86
Йосипів Ю. Р. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОРУПЦІЙНИХ ДІЯНЬ	89
Йосифович Д. І., Йосифович Н.-Л. Д. УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	93

Кіцул Ю. С., Сукмановська Л. М. ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ (АНТИКОРУПЦІЙНА СТРАТЕГІЯ)	96
Ковалів М. В., Нестерук Т. В., Середа Л. О. ДЕЯКІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	100
Ковальчук В. П. ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ЗА КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ У ЗВ'ЯЗКУ З ХВОРОБОЮ	103
Козут Я. М. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ДЕКЛАРУВАННЯ ДОХОДІВ	106
Комісарчук Ю. А., Дусько О. І. СУТНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ КОРУПЦІЇ	110
Комісарчук Ю. А. ПОЛІТИЧНИЙ ЗМІСТ КОРУПЦІЇ	114
Кулакова Н. В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ	118
Купріянова Л. С., Купріянова Д. С. ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ЯК ПРОВІДНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ	123
Лецух А. Р. СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АСПЕКТ	127
Мармура О. З. ПРО ПОНЯТТЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	131
Мелех Л. В. КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ	136
Мовчан А. В. ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ	139
Моргун М. В. СТРАТА, ЯК КРАЙНІЙ МЕТОД БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ У КРАЇНАХ З ТОТАЛІТАРНИМ РЕЖИМОМ ПРАВЛІННЯ. ІСТОРИКО-ПРАВОВА РОЗВІДКА	144
Московчук М. О. КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОЯВИ ТА НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ	151

Омельчук Л. В. КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ	155
О. Ф. Пасека ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ВИЗНАЧЕННЯМ ПОНЯТТЯ «КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ»	158
Проць І. М. РОЛЬ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ У ЗАПОБІГАННІ РИЗИКАМ КОРУПЦІЇ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ	163
Ревак І. О., Поліщук В. А. КОРУПЦІЯ ЯК ФОРМА КРИМІНАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ	168
Ревак І. О. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	172
Розлуцький Н. О., Синенький В. М. ВИКОРИСТАННЯ ДОПОМОГИ ВИКРИВАЧІВ У РОЗСЛІДУВАННІ НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ	177
Сибірна Р. І., Сибірний А. В., Хомів О. В. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	180
Сліс А. С. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПЕРЕВІРКИ ФАКТУ ПОДАННЯ СУБ'ЄКТАМИ ДЕКЛАРУВАННЯ ДЕКЛАРАЦІЙ	183
Титула Д. В. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ	186
Тьорло О. І. ПРОБЛЕМАТИКА ПОДАННЯ Е-ДЕКЛАРАЦІЇ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ	190
Хатнюк Ю. А. ВАЖЛИВІСТЬ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У ПОПЕРЕДЖЕННІ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	194
Хитра О. Л., Бобровська Ю. М. ПОШИРЕННЯ КОРУПЦІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗАКОНОДАВЧОГО СВАВІЛЛЯ..	197
Хитра О. Л., Гарват Т. В. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ГРУЗІЇ	202

Хитра О. Л., Донченко М. І.	
ПЕРЕДУМОВИ ВИНЕКНЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ	205
Хомин О. Й., Драбик А. С.	
КОРУПЦІЙНІ ДІЇ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ: ОСОБЛИВОСТІ СКОЄННЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	208
Хомин О. Й., Теодорович Л. В.	
КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОЛОГІЧНИЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ	211
Шевців М. Б., Туз Н. Д.	
ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	214
Шевчишен А. В.	
ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ЩОДО ОСІБ, ПЕРЕЛІЧЕНИХ У СТАТТІ 480 КПК УКРАЇНИ	217
Щербина Л. І.	
ПОШИРЕННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА КОРУПЦІЇ В РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ	222

ВСТУПНЕ СЛОВО

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ – КРОК ДО РОЗВИТКУ ЦИВІЛІЗОВАНОЇ ДЕРЖАВИ

Шановні колеги! Вітаю Вас на щорічному постійно діючому науково-практичному семінарі «Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів», який традиційно відбувається у Львівському державному університеті внутрішніх справ.

Одним із внутрішніх чинників, який негативно впливає на незалежну Україну, маючи значну руйнівну силу, є корупція, що проникла в усі рівні влади. Адже вона сприяє «тінізації» економіки, підриву довіри громадян до влади, зниженню міжнародного авторитету нашої держави, зменшенню іноземних інвестицій в економіку тощо. Тому під час підготовки кваліфікованих працівників правоохоронної системи України насамперед потрібно виховувати у курсантів нетерпимість до корупційних виявів, а для цього необхідні ґрунтовні знання наукових положень із протидії цьому явищу.

Корупція, на жаль, є нормою суспільно-політичного й економічного життя в Україні, ціннісною життєвою орієнтацією. Реєстраційні, дозвільні та контрольні функції службовців місцевих і центральних органів влади стали засобом здирництва з громадян, підприємств і підприємців.

Нині соціальний протест суспільства спрямований не проти ринку та свободи підприємництва, а проти недемократичних, жорстких методів боротьби за ринковий простір, проти безмежжя бюрократичного свавілля.

Корупція – це комплексна проблема – соціальна, політична, економічна, правова, моральна, оскільки її вияви є у будь-якій сфері державного та суспільного життя, і тому вирішення останньої повинно також бути комплексним.

Поряд із позитивними змінами у господарському та суспільному житті держави, пов'язаними з реформуванням економіки України, її інтеграцією у світову економічну сис-

тому, відбулося різке зuboжіння середнього класу, продовжує ускладнюватись криміногенна ситуація. Прагнення забезпечити прийнятні умови життя спонукає багатьох громадян нестійкої поведінки реалізувати цю мету антисупільними методами – участю у кримінальній приватизації, розкраданні державної власності шляхом привласнення та зловживання довірою, приховування прибутків від оподаткування, отримання неправомірної вигоди, «тіньового» накопичення капіталу тощо. Під загрозу ставиться цілісність держави і збереження її конституційного устрою. Корупція перетворюється у проблему, яка загрожує національній безпеці країни.

Реалізація злочинних корисливих інтересів певних великих організованих злочинних груп і злочинних організацій, які намагаються контролювати, зокрема, правоохоронні органи та судову систему, постійно призводить до величезних соціально-економічних втрат, гальмує розвиток держави, має дуже негативні політичні наслідки довготривалої дії.

Нещодавно в сфері розвитку та вдосконалення вітчизняного антикорупційного законодавства ухвалено низку «нелегких» рішень та вжито заходів щодо формування нових структур, які повинні запобігати корупції та виявляти і припиняти конкретні корупційні правопорушення. Вдосконалення вітчизняного антикорупційного законодавства неможливе без його увідповіднення із законодавством розвинутих країн світу. Заходом ефективної протидії корупції також є адекватний комплекс законодавчих норм, що забороняють такі форми неправомірної поведінки, які завдають шкоди державі та громадянам. До цього комплексу мають входити не тільки законодавчо закріплені заборони, але і такі заходи, які повинні запобігати корупції, обмежувати її, сприяти виявленню та ліквідації причин її виникнення.

Експерти Ради Європи неодноразово вказували, що проблема протидії корупції турбує більшість держав. Нині не можна з певністю назвати хоча б одну із розвинутих країн, де ця проблема була би вирішена повністю. Зважаючи на антикорупційні стратегії, які спрямовані насамперед на запобігання корупційним виявам, доцільно вживати антикорупційних заходів у всіх галузях, які регулюють соціальні відносини.

Міжнародні організації розглядають поняття «корупція» як соціальне явище, коли державні (недержавні) або інші особи, уповноважені на виконання державних (управлінських, владно-розпорядчих) функцій, використовують своє службове становище, статус і авторитет займаної посади в корисливих цілях для особистого збагачення чи у групових інтересах. Практика боротьби з корупцією дає змогу зробити висновок, що корупція – це багатоаспектне соціально-економічне, політичне, правове та моральне явище, що складається з комплексу протиправних дій і неетичних учинків. Існування корупції у державних установах спричинене тим, що чиновники мають можливість розпоряджатися неналежними їм ресурсами за допомогою ухвалення чи неухвалення тих чи інших рішень.

Удосконалення та впорядкування законодавства стосовно протидії корупційним виявам – характерна ознака процесу розвитку цивілізованої правової держави. Тому визначення способів удосконалення антикорупційного законодавства, забезпечення єдності його застосування вимагає вираженого, відповідального підходу, залучення до участі в цих процесах не лише науковців, а й практиків, представників громадських організацій, населення, оскільки формування демократичної, правової держави – не гасло, а реальний процес, що розпочався. Він має бути успішно завершений завдяки спільним зусиллям науковців, практиків та європейських експертів.

Щиро бажаю всім присутнім творчого натхнення та успіхів, цікавих ідей, плідної роботи!

***З повагою
ректор ЛьвДУВС,
кандидат юридичних наук,
доцент Роман Благуца***

Ангеленюк А.-М. Ю.,
доцент кафедри кримінального процесу,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Копин М.,
курсант 3-го курсу факультету № 1
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

КОРУПЦІЯ СЕРЕД ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Майже у кожній країні світу суспільство тією чи іншою мірою потерпає від корупції, яка є одним з основних способів руйнування системи державної влади та кримінальної деформації суспільної правосвідомості. Однак, слід зазначити, що до найбільш негативних наслідків у суспільстві призводить корупція саме в діяльності правоохоронних органів, оскільки загрожує несприйняттям громадянами працівників поліції як повноцінних представників влади та держави. Окрім вказаного у суспільстві набувають поширення думки про те, що співробітники поліції використовують своє службове становище для задоволення власних інтересів, а захист прав та свобод громадян мають для них другорядне значення. Поширення таких думок серед верств населення, на нашу думку, дає можливість подальшому розповсюдженню корупції, так наприклад, правосвідомі громадяни, зневірившись у справедливості правоохоронної системи, можуть сприяти проявам корупції, або особисто вчиняти такі дії.

Корупція в Україні носить системний, глобальний характер, про що свідчать статистичні данні, а також кількість розпочатих кримінальних проваджень з ознаками корупції, так, згідно статистичних даних МВС за 2013 рік розпочато 3 277 кримінальних проваджень, за 2016 рік – 2 281, за 2013 рік та 2016 рік, розпочато (продовжено) досудове розслідування з ознаками корупції [1].

Розглядаючи корупцію серед правоохоронних органів, слід зазначити, що дане явище несе в собі подвійну загрозу: по-перше – нівелює інститут державної служби та авторитет державного управління серед громадян України, а по-друге –

знижує ефективність боротьби з корупцією силами правоохоронних органів [2, с. 299].

Корупція в Україні не протистоїть офіційній економіці, вона існує в ній виступаючи природним і закономірним наслідком легальних статусів господарюючих та керуючих суб'єктів. Це означає, що посадовці окремих державних структур не просто обслуговують економіку, вони беруть у ній участь, маючи «свою долю» в економіці. Тобто, в основі корупційних відносин в Україні лежить можливість приватизувати будь-яке суспільне благо, навіть пристосувати і використати закон для тіньового обороту у власних інтересах. За різними оцінками, до 6,5% від своїх середньорічних доходів підприємці в Україні витрачають на хабарі посадовим особам. Проте причину існування корупції не можна звести лише до бюрократичних дій державних чиновників.[3, с. 124].

На думку експертів, причинами виникнення корупції в Україні є:

1) нерівномірність розвитку ринкового господарства, а саме під час посилення кризового стану економіки такі негативні явища, як інфляція, безробіття тощо стають сприятливими умовами для збільшення обсягів тіньової економіки;

2) розшарування суспільства на бідних і багатих, в тому числі наявність в Україні випадків збагачення за рахунок державного майна невеликої групи населення, яка мала безпосередній доступ до нього;

3) суперечність між швидкозмінними умовами ринкового господарства та чинним законодавством. [3, 125].

Звичайно окрім вказаного існують також інші причини, що наявні в системі правоохоронних органів.

Враховуючи вищевказане вважаємо, що особлива небезпека корупції полягає в її «системності», вона уражає і призводить до незворотних змін усього державного апарату. Також можна ствердити, що корупція – одна з необхідних умов існування організованої злочинності та сама у деякій мірі може породжувати її.

Зауважимо, що у країнах, які розвиваються і трансформуються, головна причина поліцейської корупції – це відсутність підконтрольності поліції суспільству. Населення в цих країнах

не може довіряти поліції, що не може забезпечити людям навіть видимість безпеки. З точки зору самих правоохоронців у країнах, що розвиваються і трансформуються, головний чинник корупції – низький рівень оплати праці та низький рівень соціальних стандартів. Повне викорінення корупції в Україні не є можливим з огляду на те, що корупція існувала в усі часи та в усіх державах з відмінністю лише у її обсягах та рівні враженості державного апарату. Однак, у сучасному світі процеси глобалізації призвели до об'єднання зусиль держав у протидії та попередженні корупції. Проте, на жаль, попри намагання зробити методи та прийоми подолання корупції універсальними, не існує єдиного механізму протидії, ані, навіть, універсального визначення поняття корупції, не існує і навряд чи його можна вивести, оскільки кожній державі притаманний власний характер корупції та певні особливості її проявів.

Отже, корупція стала звичайною, ледве не повсякденною формою соціальної поведінки. Проявляється вона як політиці, в судах, у бізнесі так і у діяльності правоохоронних органів, через що викликає загальне зневірення пересічних українців у тому, що правовим шляхом можна вирішити хоч якесь питання. На нашу думку вирішення цієї проблеми потребує глобального та системного підходу, робота щодо впровадження може тривати не місяць не один рік. Зокрема, вважаємо, що боротьба з проявами корупції у правоохоронних органах повинна не тільки теоретично відображатися в законах, але й полягати у застосуванні на практиці реальних заходів протидії корупційним проявам. Так, наприклад, збільшуючи розмір заробітної плати працівникам правоохоронних органів та покращуючи умови праці можна отримати якісний склад кадрів, що у свою чергу стане значним кроком у напрямку протидії корупції.

Література

1. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua>
2. Запобігання та протидія корупції: навчальний посібник / за ред. проф. Михненко А. М. // А. М. Михненко, О. В. Руснак, А. М. Мудрак, С. О. Кравченко та ін. – 3-є вид., доп. і перероб. – К.: НАДУ, – 2012. – 529 с.
3. Войтович Ю. В. Феномен корупції в органах внутрішніх справ: проблеми протидії / Ю. В. Войтович // Митна справа. – №4 (82). Ч. 2, кн. 1. – 2012. – С. 123–128.

Ангеленюк А.-М. Ю.,

доцент кафедри кримінального процесу,
кандидат юридичних наук

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКІВ ПО ЗЛОЧИНАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ

На сьогоднішній день багато уваги приділено питанням, пов'язаними з корупцією, та боротьбі з її проявами. Вказане зумовлено обстановкою, що склалась у країні протягом тривалого часу. Так, у щорічному «Індексі сприйняття корупції» за 2015 рік, який оприлюднив міжнародний рух з протидії корупції «Transparency International», Україна посіла 130-ту позицію серед 168 країн та опинилась на одному місці із Парагваєм, Нікарагуа, Непалом, Іраном та Камеруном [1]. Окрім цього, Суд аудиторів Євросоюзу після проведеного аудиту використання європейських коштів фінансової допомоги Україні в період з 2007 по 2015 рік, визнав її найбільш корумпованою країною Європи [2].

Наявність проблем пов'язаних із корупцією та корупційними злочинами підтверджує статистика. Так, згідно статистичних даних МВС про стан протидії корупції за 2013 рік та 2016 рік, розпочато (продовжено) досудове розслідування кримінальних проваджень з ознаками корупції за 2013 рік – 3 277, за 2016 рік – 2 281. Направлено проваджень до суду з обвинувальним актом або клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру за 2013 рік – 1 605, за 2016 рік – 1 739, що свідчить про покращення ефективності досудового розслідування кримінальних проваджень. [3].

Корупція (від лат. *Corrumpere* – псувати) — протиправна діяльність, яка полягає у використанні службовими особами їхніх прав і посадових можливостей для особистого збагачення [1]. Враховуючи загальне поняття корупції законодавець визначив діяння, пов'язані із ним. Так, згідно примітки до ст. 45 КК України визначено перелік злочинів, що вважаються корупційними та зазначені статті, якими вони регламентовані [4].

Враховуючи важливість боротьби із корупційними злочинами в Україні, зазначимо, що обшук приміщень під час провадження досудового розслідування корупційних злочинів є одним із основних джерел отримання доказів, на яких в подальшому базується сторона обвинувачення. Тому навколо проведення обшуку часто розгортається «процесуальна боротьба» між стороною захисту та стороною обвинувачення. Загалом все зводиться до наступного: знайшли речові докази про вчинення корупції – є достатність доказів для пред'явлення підозри, не знайшли – ні. Зазначимо, що як правило, лише показання осіб не вважаються достатніми для пред'явлення особі підозри, окрім показань стороні обвинувачення слід спиратись на речові докази, або документи, отримання яких і є метою проведення обшуку. Саме з цієї причини сторона захисту у ряд випадків намагається визнати недопустимими речові докази, значна частина яких може бути здобута під час проведення обшуку приміщення. Так, останнім часом значна кількість скарг адвокатів надходять з приводу відмови з боку правоохоронних органів в допуску адвокатів до участі у проведенні обшуку в житлі або офісах їх клієнтів. В основному, це відбувається при представництві інтересів юридичної особи, що формально не має відношення до конкретного кримінального провадження [5].

Згідно ч. 5 ст. 46 КПК України захисник має право брати участь у процесуальних діях, що поводяться за участю підозрюваного, обвинуваченого; щодо випадків присутності адвоката, який представляє інтереси юридичної особи, та ніби «має відношення до конкретного кримінального провадження» законом не передбачено право його присутності під час проведення обшуку.

Згідно ч. 1 ст. 236 КПК України для участі в проведенні обшуку може бути запрошений захисник та інші учасники кримінального провадження. Однак слід розуміти, що час та дата проведення обшуку є попередньо узгоджена тільки між виконавцями та не може бути повідомлена іншим особам в тому числі і захисникам, оскільки така інформація нівелює очікуваний результат несподіваної слідчої дії, а також її ефективність. Саме тому обов'язковість присутності адвоката під

час проведення обшуку законом не передбачена, що є на наш погляд виправданим та забезпечує виконання завдань проведення обшуку.

З метою забезпечення гарантованих Конституцією України прав особи згідно ч. 7 ст. 223 КПК України обшук житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії. Також слід зазначити, що згідно ст. 107 КПК України під час проведення процесуальної дії можуть застосовуватись технічні засоби фіксування, а за клопотанням учасників процесуальної дії застосування технічних засобів фіксування є обов'язковим. Отже, вважаю, що законодавець закріплює у нормах кодексу достатньо важелів захистити особі свої права під час проведення обшуку, а надання слідчому, або прокурору права запрошувати адвоката, а не обов'язок забезпечувати його присутність зумовлено необхідністю виконання завдань як обшуку та кримінального судочинства в цілому.

Враховуючи наведене, з метою уникнення двоякого розуміння закону, вважаю, що у нормах кримінального процесуального кодексу слід більш детально закріпити питання пов'язані з участю адвоката під час проведення обшуку, що безперечно сприятиме ефективному розслідуванню кримінальних проваджень по злочинах пов'язаних з корупцією.

Література

1. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
2. Фінансово-інформаційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://galfinance.info>
3. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua>
4. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
5. Допуск адвоката до участі в проведенні обшуку / М. Островська / Сайт Національної асоціації адвокатів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unba.org.ua>

Банах С. М.,

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
підполковник поліції,
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки
факультету № 3 Інституту з підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ*

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ В РОЗРІЗІ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПОЛІЦІЇ

Доречність кардинальних змін щодо реформування міліції у нову поліцію у більшості свідомих патріотично налаштованих громадян України не викликає, як правило, жодних заперечень.

Доволі цікавим та сміливим експериментом слід розглядати загалом успішне, як доводить практика, впровадження проекту моя нова поліція[1, с. 4].

Однак, як будь-яке сміливе починання, дане нововведення супроводжується чималими труднощами, які пов'язані насамперед з корупційними діями та відчайдушним спротивом колишніх високопосадовців, які воліють не розлучатися з незаконними прибутками.

Питання боротьби з корупцією в розрізі формування нової поліції набуває неабиякої актуальності, адже сподіватися на успіх без вирішення цієї нагальної проблеми марно.

Розглядаючи реформування правоохоронної діяльності насамперед впадає у вічі принципово новий підхід щодо намагання з боку вищого керівництва змінити рівень оплати праці, оскільки власне низькі показники державного утримання провокують економічні, матеріально-технічні та інші цілком обгрунтовані складнощі.

Однією з найвагоміших складових результативної боротьби з корупційною діяльністю поліцейського безсумнівно є підтримка цивільного населення, яке б вчасно сигналізувало про усі неподобства.

При цьому перш за все слід зазначити перебудову провідної ідеї функціонування новоствореної поліції у напрямку цілковитого зсуву так званої каральної функції у напрямку власне

допоміжної. Адже населення, що звикло свого роду боятися правоохоронців, з точки зору усього цивілізованого світу має цілком вагомі підстави сподіватися на допомогу. І лише застереження, виходячи з попереднього досвіду, відверто перешкоджають сміливому сприйняттю абсолютно нових людей, котрі спроможні надати необхідну допомогу [2, с. 3].

Поряд з наданням у першу чергу методичної допомоги з боку дружніх держав, ми, на жаль, стикаємося з цілим перебіком, так би мовити, необхідностей адаптування провідного досвіду до реалій сучасного функціонування правоохоронних органів власне на теренах України.

Неабиякий вклад в розбудову своєрідної схеми безкорупційний діянь здійснили наші заокеанські колеги зі Сполучених Штатів Америки та Канади, які не обмежилися суто фінансовими вливаннями, але й узяли безпосередню участь у спеціальних тренінгах для тренерів патрульних поліцейських, а також контролювали та методично допомагали уже безпосередньо під час проведення занять сертифікованими ними інструкторами.

Прилаштувати принципово нові підходи до теперішніх реалій сьогодення в правоохоронних органах часом виявляється доволі складно [3, с. 9].

Виявлені складнощі були пов'язані насамперед з матеріально-технічним забезпеченням, суто ментальними особливостями населення (зокрема його здебільшого негативного відношення до працюючих у сфері правоохоронної діяльності, що формувалося протягом багатьох десятиліть).

Особливої уваги привертає обов'язкове запровадження для працівників силових структур загалом декларування майнових здобутків, що безумовно примушує виймати «з тіні» надмірні розкоші причетних до корупційних діянь поліціантів. Здійнятий з цього приводу галас вказує на суттєву ефективність запровадженого нововведення, яке створило й надалі створюватиме чималі труднощі затятим корупціонерам.

Подальші дослідження шляхів удосконалення боротьби з корупцією в лавах поліцейських здебільшого пов'язують насамперед з комплексним підходом у свєрідному врівноваженні системи заохочення (до чесності та відкритості) і покарання.

Література

1. Закон України від 02.07.2015 № 580-XIII «Про Національну поліцію».
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР
3. Особиста безпека працівника ОВС України: навчально-методичний посібник / С. М. Банах, В. Р. Булачек, І. С. Винярчук, Ю. Р. Йосипів, М. О. Лиса, М. В. Моргун, В. М. Синенький, О. І. Тьорло – Львів: ЛьвДУВС, 2016. – 264 с.

Бурда С. Я.,

*доцент кафедри кримінального права і кримінології факультету
№ 1 ІПФПП, кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ КОНФІСКАЦІЇ МАЙНА ЗА КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ

Починаючи з прийняття Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» [1, с. 10] і по теперішній час не стихає дискусія про місце в системі засобів кримінально-правового реагування на корупційні злочини так званої спеціальної конфіскації, тобто про її правову природу. Якою є правова природа «інших заходів кримінально-правового характеру» і як вони співвідносяться з кримінальною відповідальністю та покаранням в науці однозначної відповіді немає. Ще до прийняття цього закону не було єдиного підходу стосовно правової природи спеціальної конфіскації. Незважаючи на те, що в Загальній частині правовий статус цього заходу був невизначений, у санкціях статей Особливої частини він постійно зустрічався. Це породило численні дискусії з приводу того чи є спеціальна конфіскація видом покарання, чи ні.

Кримінальний кодекс України являє собою правову основу для кримінально-правового реагування з боку держави за вчинення корупційних злочинів. Отже, він об'єктивно слугує правовим «інструментом» забезпечення діяльності держави з протидії корупційних злочинів, що є складовою злочинності в цілому, яка за словами В. М. Куца становить складне соціально-правове явище та поняття про нього, в якому відображено теорію і практику специфічної державно-управлінської

та кримінально-юстиційної діяльності, а також суспільних та приватних ініціатив, спрямованих на запобігання вчиненню кримінальних правопорушень та реагування на їх вчинення [2, с. 10]. Реагування на вчинення корупційних злочинів здійснюється шляхом застосування встановлених КК України кримінально-правових засобів. Ці засоби поділяються на два види: кримінальна відповідальність у різних її формах та інші засоби кримінально-правового реагування, що не є кримінальною відповідальністю.

Активне обговорення проблем спеціальної конфіскації експертами сприяє розвитку юридичної науки, оскільки приносить певні плоди у виді розробки нових наукових понять, окреслює коло практичних проблем при її реалізації. Законом України №222-VII від 18.04.2013 року «Про внесення змін до Кримінального і Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» спеціальну конфіскацію віднесено не до форми кримінальної відповідальності, а визнано іншим кримінально-правовим заходом (Розділ XIV Загальної частини КК України) [3].

Введення законодавцем до КК України ст.ст. 96-1 та 96-2, у яких йдеться про спеціальну конфіскацію, прояснило позицію законодавця щодо правової природи спеціальної конфіскації. Він визнав її кримінально-правовим заходом, що перебуває за межами кримінальної відповідальності і це, мабуть, вірно за виключенням назви цієї форми кримінально-правового реагування. «Захід – це процес та результат застосування засобу, динаміка останнього. Матеріально-правовий закон фіксує правові явища не в динаміці, а у їх статичному стані, для якого адекватним є поняття «засіб» [4, с. 55].

До прийняття Закону №222-VII від 18.04.2013 питання про конфіскацію майна та про повернення предметів їх законному власнику регулювалося виключно санкціями деяких статей КК України та ст. 81 КПК України (1961 р.), а з 2012 року ст. 100 КПК України.

Спеціальну конфіскацію не можна визнати покаранням, тому що встановлення такого виду покарання є порушенням

правила «закритості переліку видів покарань». Крім того, на підставі досліджень, вище названих науковців, можна зробити висновок, що підхід до визначення конфіскації майна як виду покарання, є не зовсім вірним. Доходи та інше майно, здобуті злочинним шляхом не є законною власністю засудженого. Визнання їх конфіскації видом покарання не відповідає ознаці покарання, закріпленій у частині першій статті 50 КК України – обмеження прав та свобод засудженого [5]. Вилучаючи на користь держави кошти або інше майно, одержане злочинним шляхом, відповідні органи ніяким чином не обмежують які-небудь законні права і свободи особи, що не відповідає одній із цілей покарання – кари злочинця. Покарати можна тільки позбавивши особу майна, що належить їй на законних підставах. Неприпустимо як покарання розглядати позбавлення особи майна, що не належить і не повинно належати їй [6, с. 142].

Таким чином, спеціальна конфіскація – це примусовий захід кримінально-правового впливу, «іншість» якого визначається тільки в співставленні з покаранням. Із зазначеної тези випливає необхідність з'ясувати, чи є спеціальна конфіскація різновидом правообмеження. Вирішення цього питання дозволить не лише зрозуміти сутність цього заходу, але й правильно співставити його з покаранням.

Отже, сьогодні кримінальне процесуальне вирішення питання про спеціальну конфіскацію, а також питання про забезпечення відшкодування майнової шкоди, спричиненої законному володільцю, отримало необхідну матеріальну (кримінально-правову) основу, яка закріплена у розділі XIV Загальної частини КК України «Інші заходи кримінально-правового характеру». Таким чином вперше в Україні на законодавчому рівні дано офіційне визначення спеціальної конфіскації, яка полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна за умови вчинення злочину у випадках, передбачених в Особливій частині КК України. Із змісту даної норми вбачається, що спеціальна конфіскація застосовується виключно як засіб кримінально-правового реагування на вчинення злочину.

Література

1. Закон України № 1698-VII від 14.10.2014 «Про Національне антикорупційне бюро України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1698-18/>.
2. Куц В. М. Теорія кримінальної відповідальності: навчальний посібник. – К.: Національна академія прокуратури України, 2012. – 300 с.
3. Закон України № 222-VII від 18.04.2013 «Про внесення змін до Кримінального і Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/222-18>.
4. Куц В. М. Від дихотомії «злочин-покарання» до кримінального правопорушення та кримінально-правових засобів реагування // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Нові завдання та напрямки розвитку юридичної науки у XXI столітті», 15-16 листопада 2013 р., Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив». – Львів, 2013. – С. 53–55.
5. Новікова К. А. Деякі питання правової природи спеціальної конфіскації майна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://center.law.univ.kiev.ua/index.php/tezy-konferentsii/item/18-novikova-k-a-deiaki-pytannia-pravovoi-pryrody-spetsialnoi-konfiskatsii-maina>.
6. Старук Ю.О. Кримінально-правова характеристика санкції статті 306 Кримінального Кодексу України // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. 2006. Вип. 4. Наук.-теор. журн. – Луганськ: Луган. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – С. 140–144.

Вигінний І.,

курсант 3-го курсу, факультету № 2, рядовий поліції

Гапчич В. О.,

*доцент кафедри кримінального права і кримінології
факультету № 1 ІПФПНП, кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ ШЛЯХОМ ВСТАНОВЛЕННЯ МОРАЛЬНИХ ЗАСАД ПРАВОМІРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На даний час, в Україні було запроваджено низку заходів, метою яких було зниження загального рівня корупції у державі – сформоване нове антикорупційне законодавство, створено

нові органи контролю за дотриманням законності в діяльності органів державної влади, та все-одно, рівень корупції залишається надто вже загрозливим як для соціального так і для економічного аспектів країни. То, можливо, варто почати зміни на підґрунті моральних засад суспільства, яке, як іронічно б це не звучало, почасти і саме породжує корупцію, ініціативно пропонуючи неправомірну вигоду держслужбовцям? На нашу думку, саме цей аспект заслуговує на першочергову увагу з огляду на те, що моралістичне переконання відіграє надзвичайно важливу роль у процесі протидії як окремим проявам корупції, так і її загальному розвитку.

Як зазначає Молдаван Е. С., корупція негативно впливає на суспільну мораль, формуючи таким чином, розвиток морально-ідеологічної кризи [1], що, вочевидь, є недооціненим, на нашу думку, явищем з точки зору законодавця. Але, чи можливо припинити таку деградацію моралістичних засад суспільства, коли такому явищу сприяє величезна кількість чинників, серед яких і безініціативність самих державних службовців стосовно протидії корупції і заохочення з боку громадян, які потребують тих чи інших послуг? Молдаван Е. С. стверджує, що одним із ключових аспектів подолання такої проблеми може бути введення окремого нормативного акту, який встановив би як передумови для формування моралістично-ідеологічних основ суспільства, так і окремі інструменти та заходи, що сприяли б поступовому зниженню кількості окремих проявів корупції, що в кінцевому результаті призвело б до зниження загальнодержавного рівня корупції [1].

Безперечно, при побудові такого акту слід керуватися не тільки внутрішньодержавним досвідом суспільних тенденцій – слід враховувати й іноземний досвід держав, у яких таке явище як корупція є низьким або ж зовсім не існує – Фінляндія, Швейцарія, Австрія та багато інших. Звісно, це кропітка і тривала праця, що потребує більш детального вивчення суспільних надбань впродовж останніх років, до яких законодавець відносився, вочевидь, недбало, про що свідчить велика кількість прогалин у антикорупційному законодавстві. Недосконалість останнього у своїй праці підтвердив Мельник М. І., який зазначав, що до актуальних проблем, які мають місце

при застосуванні зазначеного Закону і потребують нагального розв'язання, віднесені проблеми більш досконалого визначення: об'єктивних і суб'єктивних ознак корупційних правопорушень; суб'єкта корупції; суб'єктів безпосередньої правоохоронної діяльності у сфері протидії корупції; строків давності притягнення до адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення; змісту ряду спеціальних обмежень; окремих процесуальних питань розгляду справ про корупційні правопорушення [2]. З цим важко не погодитись, адже у корупційних правопорушеннях, як уже зазначалося ініціативу проявляють як громадяни, що потребують тих чи інших послуг, і у зв'язку з тим, що за власним бажанням потребують чи-то швидшого, чи-то якіснішого надання, так і особи, що надають такі послуги. Це, знову ж таки, вказує на те, що необхідно в першу чергу або здійснити комплекс заходів, результатом яких буде встановлення всеохоплюючого контролю за діяльністю органів державної влади, або ж здійснити такий вплив на суб'єкта, що здійснює ту чи іншу діяльність у сфері надання послуг адміністративного, цивільного, кримінально-правового чи іншого характеру, що контроль як такий перестане становити необхідність, – достатньо буде лише нагляду. Останній варіант, власне і полягає у морально-ідеологічному вихованні.

Спрямування заходів антикорупційного характеру саме на створення моралістичного переконання громадян України, на нашу думку, принесло б позитивні результати, адже, у разі їх законодавчого встановлення, можна досягти піднесення культурного рівня народу, духовного відродження, що надасть поштовх до зниження рівня корупції та, звісно ж, за умови зацікавленості громадськості та органів державної влади, без чого неможливо досягти будь-яких позитивних результатів.

Література

1. Молдаван Е. С. «Напрямки запобігання та протидії корупції на державній службі: морально-ідеологічний аспект» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10mesmia.pdf
2. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції: дис. д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2002. – ст. 397–422.

Висоцька І. Б.,

*доцент кафедри фінансів та обліку,
кандидат економічних наук, доцент*

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КОРУПЦІЯ» ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

Відновлення вітчизняної економіки неможливе без подолання корупції. Термін «корупція» походить від лат. *corruptio*, тобто підкуп, хабар. У сучасному трактуванні корупція – це неправомірна діяльність у сфері політики та державного управління, що пов'язано з використанням посадовими особами довірених їм прав та владних можливостей для особистого збагачення. Закон України «Про запобігання корупції» визначає корупцію як «використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [5].

Вплив корупції на економіку є особливо небезпечним. Корупція нівелює економічну політику держави, створює підґрунтя для зростання тіньової економіки, як наслідок – порушення податкового законодавства, правил підприємницької діяльності. Отже, можна погодитись з думкою авторів, що «економічна суть корупції – комерціалізація влади, яка виражається в купівлі-продажі ефективності підприємств, що супроводжується зниженням їхніх середньогалузевих витрат і виходом цих підприємств із легальної економіки» [3, с. 48].

Серед негативних наслідків корупції для економіки необхідно виокремити такі:

1. Розширення тіньової економіки. Тіньова економіка має негативні наслідки як для держави, так і для суспільства

в цілому. Високий рівень тіньової економіки є причиною деформації ринкового механізму, порушує режим конкуренції. Підприємства, що працюють в тіні, отримують низку переваг (несплата податків, отримання державних замовлень на непрозорій основі). Суттєві негативні наслідки від тіньової економіки має й держава – недоотримання податкових надходжень, скорочення видаткової частини державного бюджету, загострення соціальних проблем. За попередніми розрахунками Мінекономрозвитку у січні-вересні 2016 року рівень тіньової економіки склав 35% від офіційного ВВП, що на 5% менше порівняно з показником відповідного періоду 2015 року [2]. Серед основних причин зниження тінізації економіки можна виокремити такі: досягнення відносної макроекономічної стабілізації, зниження рівня інфляції, покращення умов ведення бізнесу (відповідно до рейтингу Doing Business-2017 Україна посіла 80 місце серед 190 країн [2]); виведення частини доходів працівників з тіні, за рахунок зниження ставки ЄСВ.

2. Порушення конкурентних механізмів ринку. Проведення непрозорих тендерів держзакупівель призвели до того, що державні замовлення, а, відповідно, і бюджетні кошти отримували не той, хто конкурентоспроможний, а той, хто незаконно зміг отримати переваги. Це спричиняє зниження ефективності ринку та дискредитацію ідей ринкової конкуренції.

3. Неефективне використання бюджетних коштів. Корупція негативно впливає як на доходи, так і на витрати державного бюджету. Із збільшенням рівня корупції у державі зменшуються надходження до бюджету. У своїх дослідженнях Танці та Давуді доводять, що зниження корупційного рейтингу на одну позицію зменшує доходи держави на 1,71–2,51% ВВП [8]. Таке зниження відбувається через зростання рівня тіньової економіки, зниження податкових надходжень, соціального забезпечення громадян.

Страждають від корупції і витрати державного бюджету – соціальні витрати, оскільки першочергово фінансуються корупційні витрати влади, окрім того соціальні витрати втрачають свою адресність, тобто їх отримують багаті верстви населення. За розрахунками МВФ, зростання корупції на одиницю відповідає зменшенню відношення таких витрат на

1,32–2,19% ВВП. Окрім того, посилення корупції на одиницю зменшує відношення витрат на освіту та медицину до ВВП на 0,34–0,45% [7; 8].

4. Підвищення цін за рахунок збільшення «корупційних витрат». Підприємства дають хабарі, щоб уникнути сплати податків та державної регуляції. В Україні 62% респондентів ухиляються від сплати податків, 47% з них дають для цього хабарі, а їх розмір складає у середньому 1,76% від доходу, що є значно вищим за середній показник за вибіркою, використаною у дослідженні [6]. Оскільки товарооборот в Україні у 2015 р. склав 487 млрд. грн. Відповідно, можна припустити, що тільки для сектору роздрібної торгівлі обсяг хабарів міг скласти не менше 8 млрд. грн. [4].

5. Погіршення інвестиційного клімату. Іноземні інвестиції є дуже чутливими до корупції. Зростання корупції навіть сильніше скорочує прямі іноземні інвестиції, ніж співставне підвищення податків. Послаблення рівня корупції країни на один бал відповідає зростанню обсягу прямих іноземних інвестицій на 23,1% [9].

Отже, між економікою та корупцією існує тісний зв'язок. Негативний вплив корупції проявляється у гальмуванні темпів економічного зростання країни, зниженні продуктивності економіки та економічної активності, зuboжінні громадян.

Література

1. Бланк М. Е., Батракова Т. І. Вплив корупції на економіку України / М. Е. Бланк, Т. І. Батракова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Вип. 7. – Ч. 1. – С. 25–28.
2. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні (за 9 місяців 2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6>
3. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / Керівник авт. кол. доц. І. О. Ревак. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 220 с.
4. Скільки коштує суспільству корупція: Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ces.org.ua/wp-content/uploads/2016/07/How-much-does-Corruption-Cost-Ukraine_Research-Paper.pdf
5. Про запобігання корупції: Закон Україна від 4.10.2014 № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

6. Alm, J., Martinez-Vazquez, J., and McClellan, C. (2016), «Corruption and firm tax evasion», Journal of Economic Behavior & Organization, 124: 146–163.
7. Mauro, P. (1998), «Corruption and the composition of government expenditure», Journal of Public Economics 69: 263–279.
8. Tanzi, V. and Davoodi, H. (1997), «Corruption, public investment, and growth», IMF Working Paper No. 97/139, IMF: Washington, D. C.
9. Zak, P. and Knack, S. (2001), «Trust and growth», Economic Journal, 111: 295–321.

Висоцький В. М.,

доцент кафедри адміністративного права

та адміністративного процесу,

кандидат юридичних наук, доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВІДКРИТІСТЬ І ПРОЗОРИСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ ЯК ПРИНЦИП ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Питання протидії корупції, зменшення її рівня традиційно посідає одне з провідних місць у політиці будь-якої країни. Запорукою успішного запобігання корупції в будь якій країні є насамперед відкритість влади, прозорість і зрозумілість процедур прийняття управлінських рішень, наявність дієвих механізмів контролю за діяльністю органів державної влади з боку громадянського суспільства. Стратегічною метою антикорупційної політики в європейських країнах є протидія корупції на всіх рівнях шляхом підвищення прозорості діяльності державних органів.

У літературі прозорість пропонується визначати як систематичне висвітлення діяльності органу державної влади, роз'яснення цілей, змісту і механізму реалізації державної політики, а відкритість – як створення органом державної влади умов для безперешкодного доступу громадян до інформації про його діяльність і до процесу прийняття рішень на всіх етапах їх готування [3, с. 22].

На наш погляд, заслуговують на підтримку позиції тих авторів, які відзначають, що принцип прозорості органів дер-

жавного управління полягає в установленні ними умов, що забезпечують залучення громадян та інших об'єктів управління до прийняття управлінських рішень за рахунок створення і гарантування високого рівня їх обізнаності щодо змістовної та процедурної сторони державно-управлінської діяльності, а принцип відкритості державної влади є її обов'язком із забезпечення можливості вільного доступу громадян до здійснення управління державними справами у спосіб безпосереднього волевиявлення, служби на посадах державних службовців, а також безпосередньо – через вибір конкретних кандидатур у депутати і політичних партій, які будуть представляти інтереси громадян в парламенті та в органах місцевого самоврядування [1, с. 48–49].

Вимоги щодо дотримання відкритості й прозорості органами публічної влади знайшли відображення в Конституції України, у законах України «Про запобігання корупції», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення прозорості у сфері відносин власності з метою запобігання корупції», «Про Національну поліцію», «Про Рахункову палату», «Про очищення влади», «Про здійснення державних закупівель», «Про відкритість використання публічних коштів», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» тощо.

На думку співробітників міжнародної організації Transparency International, саме прозорість будь-якого виду державної діяльності є передумовою меншої корумпованості суспільства і значно полегшує боротьбу з цим явищем. Науковці зазначають, що забезпечивши прозорість діяльності владних структур, влада вирішує три надзвичайно важливих для себе і суспільства питання:

- повертає довіру громадян;
- забезпечує реалізацію конституційних прав громадян в інформаційній сфері;
- створює несприятливі передумови для подальшого корумпування суспільства.

У зв'язку з цим експерти GRECO рекомендували Україні покращити реалізацію права громадян на доступ до офіційної

інформації, запровадити менш складні процедури подання запитів на одержання інформації, наголосити на обов'язку органів влади допомагати громадськості в отриманні інформації упродовж розумного часу і розглянути можливість створення незалежного спеціального (позасудового) механізму перегляду рішень про відмову у доступі до офіційної інформації [2, с. 188].

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що відкритість і прозорість є важливим інструментом забезпечення верховенства права, який дає змогу зменшити вірогідність зловживання владою, прийняття помилкових рішень, вчинення корупційних діянь. Участь громадян у процесі обговорення та прийняття управлінських рішень підвищує легітимність останніх, сприяє виявленню реальних проблем, які турбують громадян і потребують негайного вирішення органами публічної влади. Відсутність такої прозорості, прихованість владних відносин і прийнятих рішень – не просто сприятлива умова або сприятливий фон корупції, а її самостійна причина. Корупція – це не просто продажність влади, а прихована, ретельно приховувана продажність. Саме тому діяльність влади повинна бути максимально відкритою та прозорою.

Література

1. Гудима Н. В. Принципи відкритості і прозорості в діяльності органів державного управління України [Текст]: організаційно-правові засади: моногр. / Н. В. Гудима; Центр досліджень проблем публічного управління. – Черкаси: Вид. Чабаненко Ю., 2007. – 199 с.
2. Запобігання та протидія корупції [Текст]: навч. посіб. / [А. М. Михненко та ін.]; за ред. проф. А. М. Михненка; Держ. навч.-наук. установа «Акад. фінанс. упр.». – 4-те вид., перероб. й допов. – К.: ДННУ «Акад. фінанс. упр.», 2013. – 664 с.
3. Комунікація, демократичні стандарти в роботі органів державної влади [Текст]: навч. посібник для держ. службовців / Н. К. Дніпренко [та ін.]. – К.: Вістка, 2008. – 164 с.

Висоцький В. М.,

*доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

Данкович А. М.,

*курсант 3 курсу факультету № 1
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ОЦІНКА КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Оцінка корупційних ризиків є діагностичним інструментом управління, який спрямований на підвищення ефективності та результативності роботи органів влади шляхом визначення можливих негативних наслідків корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, перш ніж вони відбудуться.

Згідно Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади корупційний ризик – ймовірність того, що відбудеться подія корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, яка негативно вплине на досягнення органом влади визначених цілей та завдань.

За категоріями корупційні ризики можуть бути:

- зовнішні (ймовірність виникнення корупційних ризиків не пов'язана з виконанням органом влади відповідних функцій та завдань);

- внутрішні (ймовірність виникнення корупційних ризиків безпосередньо пов'язана з організаційно-управлінською діяльністю в органі влади відповідно до покладених на нього функцій і завдань).

За видами корупційні ризики можуть бути:

- нормативно-правові (відсутність, суперечність або нечітка регламентація у законодавстві положень щодо виконання органом влади функцій та завдань);

- організаційні (невизначення або нечітке визначення процедур виконання органом влади функцій та завдань);

- кадрові;

- фінансово-господарські;

- адміністративні;
- контрольно-наглядові тощо.

Перелік видів корупційних ризиків не є вичерпним. Кожен орган влади може визначати перелік видів корупційних ризиків, враховуючи специфіку покладених на нього завдань і функцій [4].

Зокрема, на думку Юрія Дмитрієва, корупційні ризики можна поділити на дві групи: інституційні та загальносистемні ризики.

Так, інституційні корупційні ризики – фактори, що негативно впливають на поведінку державного службовця, перетворюючи її на корупційну, та усунення яких належить до компетенції адміністративного органу, в якому працює (або який очолює) такий службовець.

Загальносистемні (або зовнішні) корупційні ризики – це ризики, пов'язані із загальними недоліками створення та функціонування публічної адміністрації, аналізуються лише в частині рівня корупції при підготовці, прийнятті та виконанні управлінських рішень.

За поширеністю корупційні ризики в діяльності державних службовців прийнято розподіляти на такі: недоброчесність державних службовців; безконтрольність з боку керівництва; виникнення конфлікту інтересів; наявність дискреційних повноважень [2].

Оцінка корупційних ризиків проводиться у рамках підготовки антикорупційної програми органу влади.

На виконання вимог ст. 19 Закону України «Про запобігання корупції», а також Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки Національна поліція України розробила та прийняла Антикорупційну програму Національної поліції України на 2017 рік.

Для забезпечення реалізації цієї Антикорупційної програми щороку – до 05 лютого, 05 квітня, 05 липня і 05 жовтня – Національна поліція України повинна подавати до Управління запобігання корупції та проведення люстрації МВС (кабінет N 570 адміністративної будівлі N 2, тел. 254-76-05) інформацію про хід виконання Програми відповідно до визначених індикаторів [3].

Метою Антикорупційної програми Національної поліції є:

- створення ефективної системи запобігання і протидії корупції в апараті центрального органу управління поліцією, територіальних, міжрегіональних територіальних органах, державних установах;
- подальше впровадження механізмів прозорості, доброчесності, зниження корупційних ризиків в діяльності Національної поліції України та підвищення рівня довіри громадян [1].

Антикорупційна програма повинна передбачати:

- визначення засад загальної відомчої політики щодо запобігання та протидії корупції у відповідній сфері, заходи з їх реалізації, а також з виконання антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми;
- оцінку корупційних ризиків у діяльності органу, установи, організації, причини, що їх породжують та умови, що їм сприяють;
- заходи щодо усунення виявлених корупційних ризиків, осіб, відповідальних за їх виконання, строки та необхідні ресурси;
- навчання та заходи з поширення інформації щодо програм антикорупційного спрямування;
- процедури щодо моніторингу, оцінки виконання та періодичного перегляду програм;
- інші спрямовані на запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням заходи.

Оцінка корупційних ризиків проводиться комісією з оцінки корупційних ризиків органу влади, до складу якої входять працівники структурних підрозділів органу влади, представники громадськості та експерти у відповідній сфері діяльності органу влади (за згодою).

Оцінка корупційних ризиків проводиться шляхом дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища органу влади на предмет виявлення чинників корупційних ризиків в нормативно-правових актах і організаційно-управлінській діяльності органу влади. У нормативно-правових актах, які регулюють діяльність органу влади, виявляються дискреційні повноваження і норми, що сприяють вчиненню корупційних

вчинків (нечітко сформульовані дефініції та мовні конструкції, правові колізії тощо).

Оцінка корупційних ризиків в організаційно-управлінській діяльності органу влади передбачає вивчення таких питань: організаційна структура органу влади; система внутрішнього контролю; управління персоналом; врегулювання конфлікту інтересів; надання державних послуг; реалізації дозвільних функцій; реалізації контрольних функцій; інших питань, що впливають з організаційно-управлінської діяльності органу влади.

Отже, заходи щодо усунення виявлених корупційних ризиків полягають у визначенні можливих механізмів протидії та запобігання корупційним ризикам, містять пропозиції щодо шляхів їх реалізації та спрямовані на ліквідацію або мінімізацію умов (причин) виникнення корупційних ризиків.

У разі виявлення за результатами оцінки корупційних ризиків зовнішніх корупційних ризиків, які полягають у недосконалоості нормативно-правових актів, суб'єктом прийняття яких не є орган влади, виявлені корупційні ризики та пропозиції щодо їх усунення (мінімізації) направляються до Національного агентства з питань запобігання корупції.

Література

1. Антикорупційна програма Національної поліції України на 2017 рік: Наказ Національної поліції України від 24.02.2017 № 176 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/2125200>
2. Дмитрієв Ю. Корупційні ризики у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави / Ю. Дмитрієв [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/8207>
3. Про затвердження Антикорупційної програми Міністерства внутрішніх справ України на 2017 рік: Наказ МВС України від 28 лютого 2017 року № 169 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.cct.com.ua/2017/28.02.2017_169.htm
4. Про затвердження Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.12.2016 № 126 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1718-16>

Газдайка-Василишин І. Б.,
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права
і кримінології факультету №1 ІПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ЗБАГАЧЕННЯ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Стаття 368-2 КК України, яка встановлює кримінальну відповідальність за незаконне збагачення, є однією з найбільш проблемних та обговорюваних у наукових колах норм з-поміж тих, що містяться у розділі XVII Особливої частини КК України. Яскравою ілюстрацією такої проблемності є історія появи і розвитку цієї кримінально-правової норми [1].

Уперше склад злочину «Незаконне збагачення» з'явився у КК України у статті за номером 368-1, у якій незаконним збагаченням визнавалось «одержання службовою особою неправомірної вигоди або передача нею такої вигоди близьким родичам» [2]. Щоправда, ця норма так і не була чинною, оскільки була скасована ще до введення її в дію. Згодом (законом від 07.04.2011 року) кодекс було доповнено статтею 368-2, у яку з моменту її прийняття (за менш, ніж 6 років чинності) трьома законами вносились зміни, а ще двома – приймались нові редакції тексту цієї статті. І є усі підстави вважати, що ця норма ще зазнаватиме змін...

За час чинності статті 368-2 КК України незаконним збагаченням визнавалось (у хронологічному порядку):

1. одержання службовою особою неправомірної вигоди у значному розмірі або передача нею такої вигоди близьким родичам за відсутності ознак хабарництва;
2. одержання службовою особою неправомірної вигоди у значному розмірі або передача нею такої вигоди близьким родичам за відсутності ознак, зазначених у статті 368 КК України;
3. набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність майна, вартість якого значно перевищує доходи особи, отримані із законних джерел, або передача нею такого майна близьким родичам;

4. набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, а так само передача нею таких активів будь-якій іншій особі.

Таким чином, законодавець неодноразово змінював ознаки практично всіх елементів складу цього злочину.

Предметом злочину спершу була неправомірна вигода у значному розмірі; потім – майно, вартість якого значно перевищує доходи особи, отримані із законних джерел; і нарешті – активи у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами.

Об'єктивна сторона злочину в початковій редакції виражалась у таких формах – одержання або передача близьким родичам; згодом – у формі набуття або передачі близьким родичам; у чинній редакції – набуття чи передача будь-якій іншій особі.

Спеціальним суб'єктом цього складу злочину спочатку визнавались усі службові особи; згодом коло суб'єктів було звужене до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Незмінними залишались лише ознаки суб'єктивної сторони цього злочину, і то лише тому, що на них немає прямої вказівки у жодній із редакцій цієї кримінально-правової норми.

Не зосереджуючи окремої уваги на труднощах правозастосування, викликаних такою блискавичною швидкістю законотворчих змін, наголосимо на тих проблемних теоретичних аспектах, які і нині викликають гострі наукові дискусії [3]:

Першочергово, йдеться про питання конституційності (неконституційності) норми, встановленої статтею 368-2 КК України. Адже одна група науковців вважає, що чинна редакція протирічить презумпції невинуватості [4]. Інші ж стверджують, що «особа, яка підозрюється (обвинувачується) у незаконному збагаченні, не зобов'язана, хоч і має право надати пояснення щодо джерел наявних у неї активів і законності їх походження» [5].

Інший аспект – необхідність (чи недопустимість) кваліфікації незаконного збагачення за сукупністю із тими злочинами, наслідком яких воно є. Адже набуття активів у власність може бути результатом вчинення інших злочинів.

Ще одне проблемне питання – доцільність закріплення такої форми суспільно-небезпечного діяння, як «передача нею таких активів будь-якій іншій особі». Адже, «використане законодавцем при вказівці на другу (альтернативну) форму незаконного збагачення формулювання «передача нею» свідчить про необхідність доведення спершу факту одержання службовою особою неправомірної вигоди та подальшого надання її близьким родичам такої особи» [6].

Це далеко не вичерпний перелік проблем кримінальної відповідальності за незаконне збагачення. Адже і уся історія розвитку, і чинна редакція аналізованої кримінально-правової норми поставила більше питань, ніж дала відповідей.

Література

1. Михайленко Д. Г. Розвиток норми про незаконне збагачення в умовах зміни державної антикорупційної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/689/48.%20Mychailenko%20D.%20Rozvitok%20normy%20pro.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 11.06.2009 року. – Відомості Верховної Ради України. – 2009. – N 46. – ст. 699.
3. Трепак В. «Незаконне збагачення: кого і за що каратимуть». – Дзеркало тижня. Україна. – 26 листопада – 2 грудня 2016. – № 45 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/internal/nezakonne-zbagachennya-kogo-i-za-scho-karatimut_.html; Хавронюк М. І. Рецензія на статтю Віктора Трепака «Незаконне збагачення: кого і за що каратимуть» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/ua/news/20871749-retsenziya-na-stattyu-viktora-trepaka-nezakonne-zbagachennya-kogo-i-za-scho-karatimut>
4. Михайленко Д. Г. Розвиток норми про незаконне збагачення в умовах зміни державної антикорупційної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/689/48.%20Mychailenko%20D.%20Rozvitok%20normy%20pro.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
5. Хавронюк М. І. Рецензія на статтю Віктора Трепака «Незаконне збагачення: кого і за що каратимуть» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/ua/news/20871749-retsenziya-na-stattyu-viktora-trepaka-nezakonne-zbagachennya-kogo-i-za-scho-karatimut>
6. Кочеров М. В. Відповідальність за незаконне збагачення (кримінально-правове та кримінологічне дослідження). – Дис. ...к.ю.н. за спец. 12.00.08. – К., 2013. – 226 с.

Гапчич В. О.,

*доцент кафедри кримінального права і кримінології
факультету № 1 ІПФПНП,
кандидат юридичних наук,*

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ДІЄВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Події в Україні за останні роки засвідчили про надзвичайно високий рівень громадянської свідомості українського народу. Проте, попри позитивну динаміку розвитку духовного потенціалу, започаткування та запровадження реальних процесів реформування у більшості галузей соціального та політичного сектору держави, прикрим та безапеляційним залишається чинник корупційних проявів, який не тільки гальмує процес реформ, а й в окремих випадках зводить нанівець усі намагання змінити на краще соціально-економічний та політичний стан в Україні.

Поняття «корупція» стало наріжним каменем для пересічного українця, адже в умовах сьогодення являє собою глибоко вкорінене явище, яке руйнує задекларовані європейські стандарти розвитку українського суспільства. Очевидним з огляду на проблематику є нагальна необхідність вирішення даного питання через правові механізми подолання корупційних проявів.

Питання визначення та дієвості антикорупційних механізмів досліджувалося достатньо глибоко багатьма вченими. Так, зокрема в монографії Є. В. Невмержицького, темою дослідження якої стали причини, наслідки та механізмами протидії корупції в Україні, зазначено, що корупція за своїм змістом проявляється у трьох аспектах: політичному, соціально-економічному та правовому [1]. Враховуючи думку науковця, можна зробити висновок про всеохоплюючий характер корупції як явища.

Чи не найголовнішим та найдієвішим таким механізмом протидії є законодавчий. Саме через Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року реалізовано основний принцип не тільки відповідальності за корупційні діяння, визначено понятійний апарат, а й закладено свого роду превентивний аспект, що власне і зумовлює основний елемент запобігання негативним чинникам поширення корупційних діянь.

Аналіз норм зазначеного закону в частині «Прикінцевих положень» свідчить про запровадження та законодавчого закріплення відповідних змін до основних норм запобігання корупції. Такі зміни внесено та продовжують вноситися законодавцем не тільки з врахуванням особливостей вдосконалення методології вчинення корупційних діянь, також динамічного розвитку інших підзаконних та нормативних актів, інтегрованих з антикорупційним законодавством, а й першочергово, на мою думку, такий процес зумовлений необхідністю дотримання таких загально правових принципів як об'єктивності, невідворотності покарання, економії репресії тощо.

Не менш важливим та пріоритетним з позиції дієвості механізмом подолання корупції є активна співпраця із громадськістю. Саме громадський аспект повинен слугувати визначальним чинником додержання законодавчо закріплених принципів запобігання корупції. Форми та методи участі громадськості в антикорупційному процесі мають бути чітко визначені та відповідати тотожним принципам законності.

З іншої точки зору аналіз практики протидії корупції в Україні свідчить, що вона ґрунтується не лише на адекватних уявленнях про корені корупції. Зокрема, не враховується чинник корупційної активності власне самих громадян, а відтак все зводиться лише до корупційної активності посадових (службових) осіб. Це означає, з огляду на окреслену проблематику, що зі стратегії і тактики протидії корупції може випадати такий потенціал (механізм), як «діяльність, спрямована на зменшення корупційної активності громадян», що має вирішальне значення для протидії корупції кризового типу [2].

З 2011 року в Україні функціонує принципово нова антикорупційна система, яка має переважно превентивний характер і орієнтована на створення в суспільстві ефективних механізмів попередження корупції. За таких умов посилюється значення вимог до доброчесної поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які мають бути ними засвоєні як норми повсякденної поведінки [3].

Без визначення та законодавчого закріплення конкретних положень запобігання корупційним проявам у вигляді повних або часткових обмежень чи заборон щодо певних видів

поведінки суб'єктів корупційних діянь, не можливо буде визначити та відокремити сукупність чітких засобів та інструментів антикорупційної діяльності, що по своїй суті мають сформувані комплекс спеціальних (превентивних) антикорупційних механізмів.

До таких механізмів належать:

- обмеження щодо використання службового становища;
- обмеження щодо суміщення та сумісництва;
- обмеження щодо одержання дарунків (пожертв);
- обмеження щодо роботи близьких осіб;
- обмеження щодо осіб, які звільнилися з посад або припинили діяльність, пов'язану з виконанням функції держави, місцевого самоврядування;
- спеціальна перевірка;
- декларування майна, доходів, витрат і зобов'язань фінансового характеру.

Окремим питанням, яке в комплексі превентивних заходів має забезпечувати основні антикорупційні принципи є відповідальність. Удосконалення системи юридичних норм щодо відповідальності за корупційні діяння – один з важливих дієвих механізмів анти корупційної складової. Починаючи з моральних аспектів відповідальності за можливі прояви або ж порушення норм антикорупційного законодавства аж до необхідних змін в системі кримінально-правових норм.

Щодо морального аспекту те елементу політичної культури в громадянському суспільстві, влучними є твердження О. М. Костенко, який зазначив, що підвищення політичної культури як елемента соціальної культури має відбуватись не лише відносно представників влади, а й громадян, корупційна активність яких завжди є наслідком поширення корупції [4, с. 85].

Таким чином, враховуючи викладене, формуються певні висновки, суть яких полягає в наступному. Вкорінення та особливе загострення явища корупції характеризується недосконалістю важелів державного регулювання, так і загальним становищем свідомості українського народу, що є безумовним чинником неможливості пошуку успішного вирішення даного питання. Адже можна посилатись на ментальність середовища розвитку, можна шукати причини в недосконалості та діє-

вості механізмів державної влади, проте визначальним з огляду на проблематику знаходиться безпосередньо в кожному з нас.

Корупції можна запобігти лише, коли кожний, незалежно від того чи є він службовець чи пересічний громадянин відчуває свою відповідальність за досягнення загальної мети створення вільного від корупції суспільства.

Література

1. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії / Є. В. Невмержицький. – К.: КНТ, 2008. – 364 с.
2. Костенко О. М. Як боротися з корупцією [Електронний ресурс] / О. М. Костенко // Віче. – 2008. – № 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1105/>.
3. Методичні рекомендації «Запобігання і протидія корупції в державних органах та органах місцевого самоврядування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0020323-13>
4. Костенко О. М. Культура і закон у протидії злу / О. М. Костенко. – К.: Атіка, 2008. – 352 с.

Гнатюк Б. І.,

*аспірант кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу факультету № 3
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЯВИЩА

Важливим аспектом сучасної державної правової політики в Україні є реформування системи запобігання і протидії корупції. Досягнення успіхів у цьому процесі є ключовою передумовою для формування у суспільстві довіри до влади та її інституцій, зростання економічного потенціалу держави, покращення добробуту громадян України.

Одним із основних питань, яке не має на сьогодні у теорії та практиці чіткого й однозначного вирішення, є визначення самого поняття та сутності корупції як соціально-правового явища. Так, зокрема, у поняття «корупції» з точки зору

економіки, соціології та права різними дослідниками даного поняття вкладається різноманітний зміст, починаючи від елементарного зведення корупції до такого злочину, як одержання чи надання неправомірної вигоди (хабара), та закінчуючи визначенням її за допомогою загальних формулювань, які не містять конкретних ознак складу правопорушення (стійкий зв'язок, система взаємовідносин тощо). Крім того, залишається відкритим також питання щодо можливості дати універсальне визначення сутності корупції як соціально-правового явища. Таким чином, таке визначення дасть можливість чітко окреслити коло корупційних правопорушень, а також наповнити конкретним юридичним змістом зазначений термін.

Сам термін «корупція» етимологічно походить від сполучення двох латинських слів «correi» та «rumpere»: *correi* – спільність, обов'язкова причетність декількох представників однієї із сторін до однієї справи, а *rumpere* – порушувати, руйнувати, пошкоджувати, скасовувати. Таким чином утворився самостійний термін – *corruptere*, котрий можна визначити як участь в діяльності декількох (як мінімум двох) осіб, мета яких полягає у «псуванні», «руйнуванні», «пошкодженні» нормального розвитку судового процесу або процесу керування суспільними справами [1, с. 5].

Звертаючись до енциклопедичних визначень поняття «корупції», слід звернути увагу насамперед на Великий тлумачний словник сучасної української мови, який подає декілька різних визначень «корупція», зокрема: – це діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг та інших переваг; – це пряме використання посадою особою свого службового становища з метою особистого збагачення; – підкупність, продажність урядовців і громадських діячів [2, с. 675].

Щодо законодавчого формулювання поняття корупції в Україні, то однією із перших спроб його офіційного визначення було прийняття Закону України «Про боротьбу з корупцією» від 5 жовтня 1995 р., в статті 1 якого воно було сформовано наступним чином: «під корупцією в цьому Законі розуміється діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм пов-

новажень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг» [7]. Згадане визначення, на думку багатьох вчених, мало велику кількість недоліків, оскільки воно відображало поняття корупції в досить сухому та вузькому контексті і зводило його до застосування лише в рамках цього Закону.

На сьогоднішній день остаточне законодавче визначення поняття корупції відображено у Законі України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року, відповідно до ст. 1 якого «корупція» – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [3].

У вказаному Законі законодавець розмежовує поняття «корупція», «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане із корупцією». Таким чином, можна зробити висновок, що поняття корупції в розумінні даного Закону зводиться не до конкретного суспільно небезпечного чи суспільно шкідливого діяння, а виступає лише як критерій для визначення ступеня суспільної небезпеки (шкідливості) того чи іншого діяння. Вбачається, що зведення корупції лише до певних суспільних відносин із надання/отримання неправомірної вигоди значно звужує соціально-правову сутність цього явища та фактично перетворює його на ознаку об'єктивної сторони того чи іншого правопорушення.

Враховуючи вищевикладене, корупцію слід розглядати як складне соціально-економічне, історично обумовлене, політично-правове явище, яке полягає в зловживанні службовою особою своїм становищем, наданим їй у зв'язку із здійсненням нею функцій публічного управління чи будь-якими іншими службовими повноваженнями, в корисливих цілях або інших особистих матеріальних та нематеріальних інтересах.

Література

1. Камлик М. І. Корупція в Україні / М. І. Камлик, Є. В. Невмержицький. – К.: Товариство «Знання», КОО, 1998. – 187 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/qo/1700-18>

Гришук А. Б.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Корупція є складним, негативним явищем сьогодення як для України так і для світового співтовариства. Це зумовлено її поширеністю у світі, динамікою зростання темпів та помітним відставанням адекватних засобів протидії.

Термін «корупція» є доволі часто вживаним, існує надзвичайно широке розмаїття думок вітчизняних науковців щодо розуміння змісту цього явища, причин виникнення та способів боротьби з цим глобальним явищем.

На думку Кушнарьова С. В., Шаповалова О. В.: «Корупція – природне взаємовигідне співробітництво людей, що перебувають у владних структурах держави, з людьми, згідно цитати, які в них не перебувають, але бажають використовувати державний механізм, що належить усьому населенню, у власних цілях» [1, с.12].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки» від 29.04.2015 р. № 265 основною метою антикорупційної реформи є створення системи запобігання корупційним проявам на основі нових засад форму-

вання та реалізації антикорупційної політики, періодичний перегляд та забезпечення відповідності актуальним корупційним викликам і загрозам. Це буде досягнуто завдяки належній реалізації нової Антикорупційної стратегії та успішному впровадженню нових антикорупційних механізмів [2].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII «корупційне правопорушення» – це діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [3], а «корупція» – це використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [3]. Слід підкреслити той факт, що новелою вище зазначеного закону є вживання ще одного терміну для визначення поняття корупційного правопорушення «правопорушення пов'язане з корупцією», під яким законодавець визначає діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [3].

Кримінальна конвенція «Про боротьбу з корупцією (ETS 173)» котра ратифікована Україною 18.10.2006 р. та набрала чинності 01.03.2010 р., визначає перелік злочинів, пов'язаних із корупцією, а саме: давання хабара національним державним посадовим особам (ст. 2), одержання хабара національними державними посадовими особами (ст. 3), хабарництво членів національних представницьких органів (ст. 4), хабарництво іноземних державних посадових осіб (ст. 5), хабарництво членів іноземних представницьких органів (ст. 6), давання

хабара у приватному секторі (ст. 7), одержання хабара у приватному секторі (ст.8), хабарництво посадових осіб міжнародних організацій (ст. 9), хабарництво членів міжнародних парламентських асамблей (ст. 10), зловживання впливом (ст. 11), відмивання доходів, отриманих від злочинів, пов'язаних із корупцією (ст. 12) [4].

У Главі III Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, яка ратифікована Україною 18.10.2006 р. та набрала чинності 01.01.2010 р. «Криміналізація та правоохоронна діяльність», наведено перелік кримінально караних корупційних діянь, зокрема: підкуп національних державних посадових осіб (ст.15), підкуп іноземних державних посадових осіб і посадових осіб міжурядових організацій (ст.16), розкрадання, неправомірне привласнення або інше нецільове використання майна державною посадовою особою (ст. 17), зловживання впливом (ст. 18), зловживання службовим становищем (ст. 9), незаконне збагачення (ст. 20), підкуп у приватному секторі (ст. 21), розкрадання майна в приватному секторі (ст. 22) та відмивання доходів, здобутих злочинним шляхом (ст. 23) [5].

На думку А. І. Берлач основними причинами виникнення корупції в нашій державі є: 1) розшарування суспільства на бідних і багатих, нерівномірність розвитку ринкового господарства; 2) низький рівень заробітної плати державних службовців порівняно з заробітною платою у приватному секторі; 3) суперечності між швидкозмінними умовами ринкового господарства та чинним законодавством; 4) суперечності між законодавчою та морально етичною нормами підприємництва; 5) існування законодавчих актів широкого спектра дії і наявності у державних службовців великих можливостей їх використання за власним розсудом; 6) часта зміна чиновницького апарату і насамперед його керівного складу; 7) суцільний правовий нігілізм; 8) неефективна система контролю [6, с. 76].

О. Я. Прохоренко у праці «Корупція по-українськи (сутність, стан, проблеми)» розглядає систему протидії проявам корупції. Визначаючи шляхи вдосконалення такої системи, він зазначає: «Метою політики України щодо протидії корупційним проявам у системі державної служби є: захист інтересів Державного бюджету; зміцнення економічної і політич-

ної позиції України у світовім співтоваристві; вдосконалення протидії корупційним проявам; створення комплексної системи державного контролю за виконанням антикорупційного законодавства; активізація участі України в розвитку міжнародного співробітництва у сфері протидії корупції; приведення законодавства України у відповідність з міжнародними нормативно-правовими актами; забезпечення прав і свобод громадян; завершення формування громадянського суспільства» [7, с. 72].

Враховуючи вищенаведене слід зазначити, що однією з глобальних проблем сьогодення в Україні та світі є боротьба з корупцією, тому основним завданням органів державної влади є здійснення ефективної антикорупційної політики. Причини корупції в системі органів державної влади можна зазначити: прийняття та часте внесення змін до діючих нормативно-правових актів, зловживання службовим становищем з метою неправомірного отримання матеріальної винагороди, ставлення громадськості до існування цього явища, низький рівень оплати праці службовців тощо. Щодо заходів у сфері боротьби з корупцією в Україні діє антикорупційний закон «Про запобігання корупції», ратифіковано Верховною Радою України міжнародні Концепції зокрема: «Боротьби з корупцією», та «Криміналізація та правоохоронна діяльність» тощо.

Література

1. Кушнар'ов С. В. Корупція: соціально-психологічний феномен загрози особистості та професійній діяльності посадової особи в органах внутрішніх справ. / С. В. Кушнар'ов, О. В. Шаповалов. – 2-е вид. – К.: НАВСУ, 2005. – 180 с.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки» від 29.04.2015 р. № 265 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-%D0%BF>
3. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
4. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_101

5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_c16
6. Берлач А. І. Основні принципи запобігання та протидії корупції в Україні: характеристика та стан додержання / А. І. Берлач // Сучасний стан та перспективи розвитку адміністративного права та процесу: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10–11 жовтня 2014 р., м. Одеса. – О.: ОДУВС, 2014. – 208 с.
7. Прохоренко О. Я. Корупція по-українськи (сутність, стан, проблеми): монографія / О. Я. Прохоренко. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 456 с.

Дараган В. В.,

*доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
та спеціальної техніки факультету з підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Останнім часом сфера державних закупівель в Україні переживає складні часи, що має дуже негативні наслідки для розвитку економіки країни в цілому. Стан сфери державних закупівель в Україні викликає занепокоєння не тільки у представників правоохоронних органів, бізнес-організацій та української громадськості, а й у представників міжнародних організацій та фондів, при цьому своє занепокоєння такі організації висловлюють через досить відчутні для економіки України фінансові санкції.

Сьогодні в Україні відбуваються процеси, спрямовані на відновлення української економіки. Однією з перших завдань, спрямованих на відновлення і стабілізацію економіки України, яке виділяється керівництвом країни, є подолання корупції у сфері державних закупівель.

Незважаючи на досить велику кількість публікацій, пов'язаних з попередженням корупції у сфері державних закупівель, питання попередження корупції у сфері державних закупівель на регіональному рівні в Україні не вивчалися.

Ефективність здійснення державних закупівель завжди знаходиться в центрі уваги політиків та суспільства. Така увага пов'язана з двоєдиною роллю феномена державних закупівель: з одного боку, за рахунок державних закупівель держава здійснює (принаймні-повинна здійснювати) свою соціальну функцію – забезпечення потреб суспільства за рахунок публічних ресурсів, але, з іншого боку, ця діяльність стає джерелом і спокусою державної бюрократії звернення частини зазначених ресурсів на свою користь [1, с. 81].

У зв'язку з наявністю корупційної складової сфери державних закупівель, виникла гостра необхідність визначення основних заходів попередження корупції у зазначеній сфері. Тому одним із основних заходів прийнятою Верховною Радою України Антикорупційною стратегією визначено запобігання корупції у сфері державних закупівель.

Однак реалізація зазначених заходів практично не можлива без відповідної підтримки на місцевих рівнях.

Діяльність з запобігання корупції у сфері державних закупівель багато в чому залежить від заходів, направлених на таку протидію в окремому регіоні, а також від якості виконання покладених на правоохоронні органи, розташованих на певній території, обов'язків щодо протидії злочинам та іншим правопорушенням у вказаній сфері.

На сьогоднішній день заходи спрямовані на попередження корупції в сфері державних закупівель на регіональному рівні передбачені лише в регіональних програмах запобігання та протидії корупції. Такі заходи присутні всього в 9 з 25 регіонів України [2, с. 241]. При цьому заходи спрямовані на профілактику корупції в сфері державних закупівель кожен з регіонів виділяє різні.

На нашу думку, для якісного здійснення заходів, спрямованих на попередження корупції у сфері державних закупівель, необхідна розробка регіональних програм, спрямованих на попередження корупції в сфері державних закупівель. З метою уніфікації положень зазначеної програми, на нашу думку, така програма повинна бути розроблена централізовано і включати в себе основні заходи, спрямовані на попередження корупції у зазначеній сфері. При цьому в зазначеній типовій

програмі слід передбачити норму, яка б надавала право на доповнення передбачених у програмі заходів виходячи з потреб конкретного регіону.

Що стосується діяльності правоохоронних органів, то тут також виникають деякі проблеми, пов'язані із забезпечення своєчасного моніторингу інформації про здійснення державних закупівель, а також якісної протидії злочинам у цій сфері.

Серед правоохоронних органів, які уповноважені здійснювати контроль за правомірністю проведення державних закупівель чи немало роль відіграють підрозділи Національної поліції, зокрема підрозділи Департаменту захисту економіки Національної поліції України.

Відповідно до своїх функціональних обов'язків працівники підрозділів Департаменту захисту економіки Національної поліції України уживають заходи щодо захисту бюджетних коштів від злочинних посягань, забезпечення правомірності застосування процедур закупівлі товарів, робіт і послуг та цільового використання бюджетних коштів [3].

Однак після реформування системи органів внутрішніх справ діяльність підрозділів захисту економіки Національної поліції України була дещо змінена, а саме була змінена ієрархія підпорядкування таких підрозділів та відокремлення їх від територіальних підрозділів органів внутрішніх справ (відділів/відділень поліції).

Вказані зміни вплинули не територіальне розташування підрозділів захисту економіки Національної поліції України та їх територію оперативного обслуговування. Зокрема, значно зменшилась кількість підрозділів, які розташовані безпосередньо в населених пунктах, а територія оперативного обслуговування значно збільшилась.

На нашу думку, вказаний фактор негативно впливає на якість здійснення моніторингу державних закупівель, а також на якість виконання покладених на підрозділи захисту економіки Національної поліції України завдань щодо протидії злочинам у сфері державних закупівель.

Наприклад, в Дніпропетровській області діяльність щодо протидії злочинам у сфері державних закупівель покладено на підрозділи Управління захисту економіки в Дніпропетров-

ській області Департаменту захисту економіки Національної поліції України. В структуру зазначеного управління входить сім міжрайонних відділів, які розташовані у Дніпрі, Кривому Розі (647 тис. жителів), Кам'янському (240 тис. жителів), Нікополі (116 тис. жителів), Новомосковську (71 тис. жителів), Павлограді (109 тис. жителів) та Верхньодніпровську (16 тис. жителів).

Зазначений розподіл викликає певні запитання. Зокрема, не зрозуміло чому такі відділи відсутні у таких великих містах як Марганець (48 тис. жителів), Жовті Води (46 тис. жителів), Покров (40 тис. жителів), Синельниково (31 тис. жителів), Першотравенськ (29 тис. жителів). При цьому виникає питання щодо якості оперативного обслуговування державних підприємств, установ та організацій, які здійснюють державні закупівлі, розташованих у зазначених населених пунктах.

На нашу думку, зміна ієрархії підпорядкування вказаних підрозділів позитивно вплинула на їх діяльність, однак відшарування вказаних підрозділів від територіальних підрозділів Національної поліції негативно вплинув на рівень протидії економічній злочинності в окремих районах регіону, у тому числі й у сфері державних закупівель.

Таким чином, можна прийти до висновку, що на сьогоднішній день діяльність щодо протидії корупції у сфері державних закупівель на регіональному рівні потребує якісних змін як в правовому полі так і в організації такої діяльності в цілому.

Література

1. Белкін Л. М. Актуальні проблеми удосконалення законодавства України про державні закупівлі в контексті зниження корупційної складової при їх здійсненні // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. – № 1. – С. 81–92.
2. Дараган, В. В. К вопросу о профилактических мерах предупреждения коррупции в сфере государственных закупок на региональном уровне в Украине [Текст] // Актуальные проблемы криминологического исследования региональной преступности: материалы Междунар. науч.-практ. конф. Баку: Полицейская Академия МВД Азербайджанской Республики, 2014. – С. 338–342.
3. Про затвердження Положення про Департамент захисту економіки: наказ Національної поліції України від 07.11.2015 № 81.

Демків Р. Я.,

*доцент кафедри цивільного права та процесу,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Горбатюк О. М.,

*курсант факультету № 1
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

РОЛЬ ЗМІ У ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Поняття «корупція» настільки глибоко вкоренилося у свідомості українців, що більша частина громадян вважає це звичним, буденним явищем. Суспільство вже звикло і спокійно реагує на корупційні скандали та гучні розслідування. З корупцією борються всіма можливими і неможливими методами. Проте, як показує практика, майже весь пострадянський простір охоплений корупційною лихоманкою і попри всі гучні заяви високопосадовців та низку антикорупційних програм ця проблема побороти не вдається.

Одним з найефективніших інструментів контролю над корупцією бюрократичного апарату є свобода слова і ЗМІ. Дійсно, ЗМІ формуючи суспільну думку можуть ефективно боротися з корупцією. Журналістське розслідування проведене невеликою групою репортерів, може виявитись ефективнішим ніж робота низки підрозділів правоохоронних органів [1, с. 71].

Корупція за часів незалежності поширилася на верхні щаблі влади. Це унеможливило розбудову України як модерної держави і є найскладнішим викликом для громадянського суспільства. ЗМІ є основною засобом боротьби з корупцією. Засоби масової інформації є одним з головних суб'єктів антикорупційної боротьби. Водночас ефективність їхньої діяльності досить сильно залежить від їх прозорості та незалежності. Слово «прозорість» для медіа означає здатність (спроможність) забезпечувати відкритий та видимий рух інформації – так, щоб читач залишався впевненим і мав підстави повністю довіряти тому, за яких умов потрапляє інформація в редакцію, як обробляється (з якими мотивами) та в якому вигляді (з якими акцентами) подається в матеріалі. Проблема прозорості ЗМІ є сьогодні очевидною як для міжнародних експертів, так і для

пересічних українців, які втрачають довіру до інформаційних джерел. Антикорупційна діяльність ЗМІ, на думку самих журналістів, передбачає сьогодні: викритті фактів корупції; інформування громадськості про дії влади і права людини. Загалом відповіді на питання «Яким чином журналісти сьогодні можуть сприяти боротьбі з корупцією?» вказують на недооцінку можливостей ЗМІ. Лише 16% опитаних зазначають, що журналісти можуть здійснювати контроль за діями влади. Роль ЗМІ у протидії та запобіганні корупції прослідковується в наступних напрямках:

- інформаційно-просвітницька діяльність ЗМІ (актуалізація проблеми корупції);
- співпраця ЗМІ з правоохоронними органами;
- взаємодія ЗМІ з громадськими організаціями;
- незалежні журналістські розслідування [2, с. 244].

Необхідно відмітити, що публікації в ЗМІ (статті, репортажі тощо) досить рідко є приводом для конкретних процесуальних дій. Так, 27% співробітників правоохоронних органів за публікаціями ЗМІ відкривають кримінальне провадження; 17% – заводять оперативно-розшукову справу або притягують до адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення на основі «Закону про боротьбу із корупцією». Оцінка досвіду журналістів стосовно частоти відкриття кримінальних проваджень за інформацією ЗМІ, підтверджує тезу про винятковість такої практики [2, с. 246].

Співпраця журналістів з правоохоронними органами відбувається у таких формах:

- журналістські інформаційні запити. Головні причини журналістських запитів до правоохоронних органів пов'язані з отриманням різного роду інформації: про факт корупції (36%), про дії правоохоронних органів (35%), для подальшого розслідування (43%);
- оприлюднення в ЗМІ звітів правоохоронних органів з приводу корупційних зловживань держслужбовців [3].

Більшість публікацій на тему корупційних зловживань стосується виявлення факту неправомірної вигоди чи іншого злочину і передача в правоохоронні органи інформації про факти корупції, зокрема про результати журналістських розслідувань.

Загалом тема корупції вважається сьогодні однією з рейтингових тем. Серед всіх мас-медіа основним джерелом інформації про корупцію є друковані видання (газети і журнали) та недержавні канали телебачення. Найбільшу зацікавленість журналістів викликають факти, що пов'язані із викриванням та покаранням корупційних злочинів. Антикорупційна діяльність ЗМІ, на думку самих журналістів, передбачає сьогодні: викривання фактів корупції, інформування громадськості про дії влади і права людини [4].

Якщо узагальнити думки, що висловлюються з цього приводу, то можна дійти до певних характеристик, які попередньо надають уявлення про стан ЗМІ в Україні та їх антикорупційний потенціал.

Окремі дослідження свідчать про досить поширене використання ЗМІ правоохоронними органами, які є висвітлюють процес досудового та судового слідства. Серед різних правоохоронних органів найкраще співпраця із засобами масової інформації налагоджена у підрозділів внутрішньої безпеки, 17% співробітників якої зазначили, взаємодія із ЗМІ добре налагоджена і 42% зазначили, що взаємодія є цілком ефективною та у національній поліції, 20% співробітників якої зазначили що взаємодія добре налагоджена і 31% що взаємодія є цілком ефективною [4].

Правоохоронні органи намагаються завжди реагувати на повідомлення у ЗМІ про корупцію. Таким чином, держава не втрачає можливість бути офіційним одержувачем інформації від ЗМІ про корупцію. З точки зору українського законодавства така інформація є доступною хоч і не завжди достовірною, саме тому згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України повідомлення у ЗМІ є джерелом інформації про злочин, що підлягає перевірці.

Література

1. Зелена книга державної політики / С. В. Дрьомов, Ю. Г. Кальниш, Д. Б. Клименко та ін.; за ред. Ю. Г. Кальниша. – К.: ДП НВЦ «Пріоритети», 2015. – 88 с.
2. Мілер В. Звичаєва корупція. Громадяни та уряд в посткомуністичній Європі / В. Мілер, О. Гределанд, Т. Кошечкіна; пер. з англ. – К.: «K.I.C.», 2014. – 328 с.
3. Антикорупційна інфраструктура // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ftp://91.142.175.4/nazk_files/doslidzhennya/11.pdf
4. Національне агентство з питань запобігання корупції // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/doslidzhennya-shchodokorupciyi-v-ukrayini>

Дідик Н. І.,

доцент кафедри адміністративного права та
адміністративного процесу,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СПЕЦІАЛЬНО УПОВНОВАЖЕНИХ СУБ'ЄКТІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

На думку багатьох міжнародних та українських експертів корупція є сьогодні в Україні найважливішою проблемою, більш того, головною загрозою нормального розвитку суспільства. В умовах тотальної корумпованості всіх галузей влади на всіх рівнях принципово неможливо вирішити жодної соціальної, економічної, політичної проблеми. Негативні наслідки, породжувані цим явищем, не тільки перешкоджають прогресивному, поступальному розвитку суспільства, але й являють серйозну загрозу інтересам національної безпеки країни. Найбільш проблемною характеристикою явища корупції стало те, що воно почало сприйматись на повсякденному рівні як суспільна норма, хоча на рівні вербальних висловлень більшість населення декларативно підтримує думку про небезпечність цього явища.

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» [1] від 14 жовтня 2014 року, корупція – це використання особою, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей.

Термін «корупція» походить від сполучення латинських слів «*correi*» – декілька учасників однієї зі сторін зобов'язального відношення з приводу єдиного предмета і «*rumpere*» – ламати, ушкоджувати, порушувати, відміняти. У результаті утворився самотійний правовий термін – «*corruptere*», що припускав

діяльність декількох (не менше двох) осіб, метою яких є «псування», «ушкодження» нормального ходу судового процесу або процесу керування справами суспільства [2, с. 93].

Таким чином, корупція не завжди проявляється однаково й не завжди має однакові наслідки та мотивацію. Але, де і коли б вона не проявлялася, корупція завжди завдає шкоди нормальному функціонуванню суспільства, оскільки важливі рішення приймаються на підставі прихованих мотивів без врахування інтересів громадськості.

Наприкінці ХХ століття світова спільнота визнала, що корупція є глобальною проблемою кожної країни, і з цією проблемою треба боротися. Результатом стало ухвалення цілого комплексу міжнародно-правових актів (обов'язкових і рекомендованого характеру), підготовлених та прийнятих в Організації Об'єднаних Націй, Організації економічного співробітництва та розвитку, Організації американських держав, Раді Європи, Європейському Союзу, Африканському Союзу. Міжнародні юридичні інструменти відрізнялися за сферою застосування, проте в усіх було на меті одне – встановити загальні стандарти боротьби з корупцією шляхом забезпечення виконання антикорупційних законів на національному рівні.

З метою відповідності антикорупційного законодавства України законодавству Європейського союзу, 10 жовтня 2014 року був прийнятий новий закон «Про запобігання корупції» [1], який набрав чинності 1 вересня 2015 року. Крім того, антикорупційне законодавство регулює конфлікти інтересів державних чиновників і кримінальну відповідальність за надміру дорогі подарунки, гостинність тощо. Проте правила по боротьбі з корупцією спричинили мінімальний вплив на рівень шахрайства в політичних колах через слабе верховенство закону і відсутність адекватного застосування. Україна потребує нових, більш жорстких змін в антикорупційному законодавстві, щоб пришвидшити входження до Європейського Союзу. Ситуація в державі потребує максимуму зусиль усіх гілок влади і органів місцевого самоврядування, застосування необхідних загальнодержавних заходів, спрямованих на вдосконалення антикорупційного законодавства.

Для боротьби з корупцією низка країн вживає заходи організаційного характеру – створюють спеціалізовані установи,

організації, метою діяльності яких є вироблення відповідної стратегії й тактики, розробка превентивних заходів нормотворчого й функціонального змістового наповнення.

В Україні теж створена ціла низка органів у сфері протидії корупції. Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання корупції»[1] спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є:

- органи прокуратури;
- органи Національної поліції;
- Національне антикорупційне бюро України;
- Національне агентство з питань запобігання корупції.

Щодо Національного антикорупційного бюро, як зазначається в науковій літературі, в правоохоронній системі України з'явився новий державний правоохоронний орган, який здійснюватиме досудове слідство кримінально караних корупційних правопорушень – корупційних злочинів, при цьому будучи незалежним, дієвим та ефективним у здійсненні своїх повноважень.

Національне агентство з питань запобігання корупції – один з трьох нових спеціалізованих антикорупційних органів України, до яких також входить Національне антикорупційне бюро та Спеціалізована антикорупційна прокуратура. Національне агентство з питань запобігання корупції формує та реалізує державну антикорупційну політику, створює умови для запобігання корупції.

Згідно з Розділом IV Закону України «Про Національну поліцію»[3] поліцейські підрозділи в Україні наділені повноваженнями щодо запобігання та протидії корупційним правопорушенням, а саме: здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню таких правопорушень; виявлення причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживання у межах своєї компетенції заходів для їх усунення; вживання заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припинення виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень у сфері протидії корупції.

Прокуратура України здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини,

загальних інтересів суспільства та держави, а саме – прокурори зобов'язані у межах компетенції організовувати роботу органів прокуратури у сфері запобігання і протидії корупції як пріоритетного напрямку діяльності відповідно до вимог законодавства та з урахуванням положень законодавства, із застосуванням наданих законом повноважень забезпечувати невідворотність відповідальності за корупційні правопорушення, поновлення порушених прав і свобод громадян та інтересів держави, відшкодування збитків, завданих такими діями, виявлення та усунення причин і умов, що сприяли їх вчиненню, забезпечити координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії корупції.

Література

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
2. Бортошек М. Римское право. Определения. Понятия. Термины. – М.: Политиздат, 1989. – 320 с.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року // Голос України. – 2015. – № 155. – Ст. 234.

Довгінка М. І.,

слухач магістратури ЛьвДУВС,

Новак М. П.,

слухач магістратури ЛьвДУВС

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Адміністративно-деліктну юрисдикцію розглядають як сукупність нормативно встановлених повноважень відповідних суб'єктів, які направлені на здійснення діяльності, пов'язаної з вирішенням питань притягнення до адміністративної відповідальності за наявності факту вчинення адміністративного проступку, а суб'єкт такої юрисдикції – як орган

або уповноважена ним посадова особа, яка відповідно до законодавства наділена комплексом повноважень щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності та застосування адміністративних стягнень за вчинення останніми адміністративних правопорушень (деліктів) [1, с. 375].

Правовий статус Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – Національне агентство) визначається низкою нормативно-правових актів, серед яких слід виокремити Закон України «Про запобігання корупції». Відповідно до п. 12-1 ч. 1 ст. 12 Національне агентство з метою виконання покладених на нього повноважень має право складати протоколи про адміністративні правопорушення, віднесені законом до компетенції Національного агентства, застосовувати передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Уповноважені особи Національного агентства складають протоколи про вчинення адміністративного правопорушення: 1) пов'язаного з корупцією (порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 172-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП); порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (стаття 172-5 КУпАП); порушення вимог фінансового контролю (стаття 172-6 КУпАП); порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 172-7 КУпАП); незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (стаття 172-8 КУпАП); нежиття заходів щодо протидії корупції (стаття 172-9 КУпАП); 2) передбаченого статтею 188-46 КУпАП – невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства; 3) пов'язаного з порушенням вимог законодавства щодо фінансової діяльності політичних партій – порушення порядку надання або отримання внеску на підтримку політичної партії, порушення порядку надання або отримання державного фінансування статутної діяльності політичної партії, порушення порядку надання або отримання фінансової (матеріальної) підтримки для здійснення передвиборної агітації або агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму (стаття 212-15 КУпАП); порушення порядку подання фінансового звіту про надходження і використання коштів виборчого фонду, звіту

партії про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру (стаття 212-21 КУпАП).

Під час складання протоколів про адміністративні правопорушення слід враховувати, що КУпАП передбачає різні строки давності притягнення до відповідальності. Так, адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією (статті 172-4–172-9 КУпАП), а також правопорушень, передбачених статтями 212-15, 212-21 КУпАП, накладається протягом трьох місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення. Адміністративне ж стягнення за правопорушення, передбачене статтею 188-46 КУпАП, накладається не пізніш як через три місяці з дня вчинення правопорушення.

Протокол про адміністративне правопорушення складається на відповідному бланку Національного агентства, підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності; за наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами.

Складанням протоколу про адміністративне правопорушення адміністративно-юрисдикційні повноваження Національного агентства не вичерпуються. Нормативно-правові акти передбачають низку подальших дій, спрямованих на забезпечення притягнення особи до адміністративної відповідальності та внесення відповідних відомостей до електронних справ. Відповідно до Порядку оформлення протоколів про адміністративні правопорушення та внесення приписів Національним агентством з питань запобігання корупції (затверджений Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 09.06.2016 р. № 5 [2]) протокол про вчинення адміністративних правопорушень, передбачених статтями 172-4–172-9 КУпАП, разом із копією рішення Національного агентства та іншими матеріалами у триденний строк з моменту його складення надсилається до місцевого загального суду за місцем вчинення корупційного правопорушення. У разі вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення службовою особою, яка працює в апараті суду, протокол разом із копією рішення Національного агентства та іншими матеріалами надсилається до суду вищої інстанції для

визначення підсудності. Копія протоколу про адміністративне правопорушення, копія рішення Національного агентства про направлення протоколу про адміністративне правопорушення до суду та копія супровідного листа залишаються у Національному агентстві та приєднуються до матеріалів електронної справи про адміністративні правопорушення.

Уповноважена особа Національного агентства, яка склала протокол про адміністративне правопорушення, одночасно з надісланням його до суду надсилає органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, де працює особа, яка притягається до відповідальності, повідомлення про складення протоколу із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми закону, яку порушено.

Копія протоколу про адміністративне правопорушення, копія рішення Національного агентства та копії інших матеріалів, що підтверджують факт вчинення адміністративного правопорушення, формуються уповноваженою особою Національного агентства в електронну справу про адміністративне правопорушення, яка зберігається у Національному агентстві протягом трьох років. До електронної справи надалі додаються копії судових рішень у справі про адміністративне правопорушення, а також інші документи та матеріали, пов'язані з розглядом цієї справи в суді та виконанням судового рішення.

Таким чином, діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції як суб'єкта адміністративно-деліктної юрисдикції проявляється, передусім, через складання протоколів про адміністративні правопорушення, надсилання протоколів до судів, а також ведення електронних справ з метою обліку та превенції адміністративно-карних проявів корупції.

Література

1. Шевцова О. В. Поняття та зміст правового статусу суб'єктів адміністративно-деліктної юрисдикції / О. В. Шевцова // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 3. – С. 373–379.
2. Про затвердження Порядку оформлення протоколів про адміністративні правопорушення та внесення приписів Національним агентством з питань запобігання корупції: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 09.06.2016 р. № 5 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 62. – Ст. 2128.

Дроздова І. В.,

*доцент кафедри адміністративних та цивільно-правових
дисциплін факультету №3 (м. Івано-Франківськ)
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ ВАРТОСТІ ПОДАРУНКІВ

Особливістю національної правової системи України є те, що вона не лише містить, але і приділяє досить велике значення інституту адміністративної відповідальності за корупцію, тобто відповідальності за порушення норм, що визначені антикорупційним законодавством, однак не містять самих ознак корупції, а лише пов'язані з нею. До категорій таких адміністративних правопорушень належить і стаття 172-5 КУпАП, що встановлює адміністративну відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» [1], статус подарунка набувають грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової.

Зміст обмежень та заборон щодо одержання подарунків, відповідно до статті 23 Закону України «Про запобігання корупції», полягатиме у забороні безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

Найбільше питань на практиці застосування такої норми виникатиме щодо 2 частини цієї статті, яка дозволяє таким особам приймати подарунки при умові, що вони відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність та якщо вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка. Це правило стосується одноразової дії – отримання подарунка у відповідний день. Однак, передбачаючи сис-

тему вчинення таких дій посадовцем, який є суб'єктом антикорупційного законодавства, законодавець встановив обмеження щодо сукупної вартості таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року. Така вартість не може перевищувати двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки.

Розглянемо, якою ж має бути фактична вартість подарунків на підставі чинного законодавства України.

Законом України «Про державний бюджет на 2017 рік» (статтею 7) встановлено, що прожитковий мінімум для працездатних осіб з 1 січня 2017 року становить 1600 гривень, з 1 травня становитиме 1684 гривні, з 1 грудня – 1762 гривні [2]. При цьому слід зауважити, що вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка. Тобто на сьогоднішній день вартість подарунка не має перевищувати 1600 гривень. Відповідно до зазначеного вище, сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не має перевищувати 3200 гривень, встановлених для працездатної особи на 1 січня 2017 року, в якому прийнято подарунки.

Передбачене цією частиною обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які:

- 1) даруються близькими особами;
- 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

Блиькими особами антикорупційне законодавство визначає подружжя, дітей, батьків, рідних братів і сестер, діда, бабу, онуків, усиновлювачів, усиновлених, а також інших осіб за умови їх постійного проживання разом із суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення.

Щодо подарунків, одержаних посадовцями, уповноваженими на виконання функцій держави, які не мають персоніфікований характер, оскільки є подарунками державі, територіальній громаді, державним або комунальним підприємствам, установам чи організаціям, то закон не обраховує їх вартість, оскільки такі подарунки є відповідно державною або

комунальною власністю і передаються органу, підприємству, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

При притягненні до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення в частині порушення встановлених законодавством обмежень щодо одержання подарунків слід враховувати, що рішення, прийняте особою, уповноваженою державою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, на користь особи, від якої вона чи її близькі особи отримали подарунок, вважаються такими, що прийняті в умовах конфлікту інтересів. Відповідно до статті 67 Закону України «Про запобігання корупції» такі рішення (акти та правочини) вважатимуться незаконними і підлягають скасуванню органом або посадовою особою, уповноваженою на прийняття чи скасування відповідних актів, рішень, або можуть бути визнані незаконними в судовому порядку за заявою заінтересованої фізичної особи, об'єднання громадян, юридичної особи, прокурора, органу державної влади, зокрема Національного агентства, органу місцевого самоврядування.

Варто зазначити, що антикорупційне законодавство також передбачає порядок дій, які має вчинити особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та одержання подарунків. При виявленні чи отриманні майна, що може бути неправомірною вигодою або подарунком, існує обов'язок щодо письмового повідомлення не пізніше одного робочого дня про такий факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, після чого щодо виявленого майна або подарунка складається акт, який підписується особою, яка його виявила, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу.

Крім того в разі наявності в особи сумнівів щодо можливості одержання подарунка можна письмово звернутися для одержання консультації з цього питання до Національного агентства з питань запобігання корупції, яке надасть відповідне роз'яснення.

Таким чином, реформоване антикорупційне законодавство концептуально змінило окремі підходи до розуміння

запобігання корупції та створило нові механізми антикорупційної боротьби за допомогою адміністративно-правових методів. Черга за ефективними та дієвими способами реалізації засад протидії корупції.

Література

1. Про запобігання корупції: Закон Верховної Ради України від 14.10.2014 р. № 1700-VII // База даних «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
2. Про державний бюджет на 2017 рік: Закон від Верховна Рада України від 21.12.2016 № 1801-VIII// База даних «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>.

Дубковецька Х. І.,

курсант 3 курсу факультету № 1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Висоцький В. М.,

доцент кафедри адміністративного права

та адміністративного процесу,

кандидат юридичних наук, доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

КОРУПЦІЯ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

На сучасному етапі формування демократичної та правової держави корупція є одним із основних чинників, які негативно впливають на всі сторони суспільного життя. Відповідно до закону України «Про запобігання корупції», корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу

іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [1].

За результатами соціологічних досліджень громадяни України саме корупцію визнали найбільшою внутрішньою загрозою для національної безпеки країни. Корупція обійшла у рейтингу можливих загроз навіть економічну кризу, зростання злочинності, діяльність незаконних збройних формувань, існування олігархічних груп [2, с. 255].

Слід зазначити, що загальними та найбільш характерними причинами корупції в Україні є досить тривала криза державної влади, важка політична ситуація, слабкість демократичних традицій, недосконалість антикорупційного законодавства, істотні недоліки та грубі помилки у проведенні економічних і соціальних реформ та низький рівень антикорупційності громадян.

До основних причин корупції в органах Національної поліції України належить: неналежне грошове забезпечення працівників, відсутність жорсткого соціально-правового контролю за діяльністю посадових осіб та їх відповідальністю, наявність значних залишків старої командно-адміністративної системи як надмірно великого управлінського апарату, низький рівень освіти та правової культури посадових осіб [3, с. 104].

Ці причини, можна поділити на дві групи: об'єктивні та суб'єктивні. До перших, відповідно відноситься: специфіка професійної діяльності – конфліктність та екстремальність службових ситуацій, негативний вплив колег по службі, які зловживають наданими їм повноваженнями, помилки у розстановці кадрів, несприятливі сімейні та побутові умови працівників. У свою чергу, до суб'єктивних належить: несприятливий психологічний клімат у колективі, недостатня розвиненість моральних і ділових якостей працівника, невміння відділити інтереси справи від особистих інтересів.

Недосконалість кримінально-процесуального та адміністративного законодавства України, ігнорування прокуратурою прав підозрюваного призводять до провокування поліцейським неправомірної вигоди. Така вигода може проявлятися у одержанні хабара за належне виконання своїх обов'язків,

за виконання дозвільних і сервісних функцій, за невтручання у підприємницьку діяльність, за розголошення службової інформації, а також в оплачуваному звільненні правопорушника від відповідальності та захисті за винагороду незаконного бізнесу.

На сьогодні у сфері протидії корупції зроблено досить багато, зокрема прийнято спеціальний антикорупційний закон та низку інших законодавчих актів антикорупційного спрямування, створено держаний орган спрямований на боротьбу із корупцією, розроблено спеціальну антикорупційну програму, запроваджено систематичне проведення організаційних заходів за участю керівників правоохоронних та інших державних органів з питань протидії корупції. Однак ці та низка інших заходів, що здійснюються в державі та зокрема в Національній поліції України, поки що не призвели до відчутних позитивних результатів у справі протидії корупції.

Тому з метою забезпечення ефективної протидії корупції, розробки стратегії боротьби з нею, разом із заходами контролю, таких як прийняття організаційних і технічних заходів, необхідно зміцнювати також моральний дух та професійну етику як самих працівників Національної поліції України, так і населення.

Проаналізувавши вище сказане, варто зазначити, що питання корупційності органів Національної поліції України, є одним із пріоритетних завдань, яке потребує вирішення спільними зусиллями як керівників Національної поліції, так і інших міністерств та служб України. Тому, на нашу думку, для виявлення серед поліцейських осіб схильних до корупції варто було б: запровадити провокацію хабара, внести зміни до нормативно-правових актів, які встановлюють порядок протидії корупції та створити незалежні комісії при територіальних управліннях, які будуть досліджувати заяви та повідомлення громадян стосовно звинувачень поліцейських у корупційних діяннях.

Література

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

2. Права людини в діяльності української поліції – 2016. Науково-практичне видання / упоряд. та ред. Крапивін Є. О. – К.: Софія-А, 2017. – 304 с.
3. Шинкаренко Н.В. Причини виникнення корупції в органах Національної поліції України // Н. В. Шинкаренко / Право і Безпека. – 2016. – № 3. – С. 104–107.

Єсімов С. С.,

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ),*

Таран М. О.,

здобувач вищої освіти 6 курсу факультету № 5,

Богдан А. С.,

*здобувач вищої освіти 4 курсу факультету № 5
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ЗВІЛЬНЕННЯ З ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЯК ЗАХІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

В останні роки держава і суспільство приділяють особливу увагу цілеспрямованому протидії корупції. Без згадки про неї не обходиться практично жоден офіційний документ, присвячений соціально-економічному і політичному розвитку країни або боротьбі зі злочинністю.

Прийняття Закону України від 14.10.2014 № 1700-VII «Про запобігання корупції» заклало основу для антикорупційних заходів на всіх рівнях системи державного управління [1]. Імплементовано найважливіші положення європейського антикорупційного законодавства. Законодавчо закріплена система антикорупційних заходів на державній службі. Особливу роль у системі антикорупційних заходів грає відсторонення корупціонера від державної служби шляхом звільнення або застосування більш суворої форми відповідальності – позбавлення права обіймати посади державної служби.

Дана міра виконує не стільки каральну, скільки попереджувальну функцію – і не тільки тому, що позбавляє державного службовця можливості вчиняти корупційні правопорушення

надалі, але і сприяє ослаблення та руйнування корупційних зв'язків, в яких він міг приймати або брав участь.

Незважаючи на вжиті заходи, боротьба з корупцією далека від завершення, а про прогрес можна говорити лише частково.

Розширення переліку антикорупційних правопорушень, поява численних вимог, обмежень і заборон, прийнятих у цілях боротьби з корупцією, порушення яких тягне застосування заходів дисциплінарної відповідальності аж до звільнення, з одного боку, безумовно, має позитивний ефект, а з іншого – вимагає значних зусиль (кадрових і організаційних) для виявлення і розслідування незначних проступків, скоєних молодшим складом державних службовців. Відсутність якісної диференціації як самих корупційних правопорушень (їх об'єктивної сторони), так і суб'єктів небезпечно тим, що заповнює статистику незначними справами, створюючи ілюзію успішної боротьби.

При цьому законодавство містить низку «лазівок», які дозволяють державним службовцям, які систематично порушують антикорупційні вимоги, уникати реальної відповідальності (наприклад, можливість звільнитися за власним бажанням до застосування в якості стягнення звільнення в зв'язку з втратою довіри).

Звільнення державних службовців за корупційні правопорушення може стати головною і по-справжньому дієвим заходом, якщо буде невідворотно застосовуватися за справді серйозні корупційні правопорушення, зокрема порушення державними службовцями певних вимог до службового поведіння.

Використання терміну «корупційні правопорушення» у Законі України від 14.10.2014 № 1700-VII «Про запобігання корупції» не погоджено з його застосуванням в законодавстві про державну службу (Закон України від 10.12.2015 року № 889-VIII «Про державну службу» [2]), що спричиняє проблеми у правозастосуванні, так і в теоретико-правовій розробці даного поняття. За критерієм цільової спрямованості всі корупційні прояви можуть бути підрозділені на дві групи: корупційні правопорушення, що представляють собою діяння, безпосередньо пов'язані з вчиненням корупційних дій або

із забезпеченням можливості такого скоєння; правопорушення у сфері протидії корупції, не є власне корупційними діями, але пов'язані з порушенням норм антикорупційного законодавства. У свою чергу корупційні правопорушення пропонується розділяти на власне корупційну діяльність в розумінні легального визначення корупції і неправомірну діяльність щодо приховування інших корупційних правопорушень, створення умов для вільного користування їх результатами.

Група правопорушень у сфері протидії корупції включає дві підгрупи:

- порушення заборон і обмежень, невиконання обов'язків, встановлених у цілях профілактики корупції (корупціогенні правопорушення);
- ненадання інформації, подання неповної та недостовірної інформації, обов'язковість розкриття якої встановлена в законодавстві про запобігання корупції.

Наведена класифікація може бути використана для вироблення заходів протидії відповідним корупційним проявам, в тому числі встановлення заходів юридичної відповідальності у вигляді звільнення з державної служби (що і робиться стосовно до відповідальності державних службовців).

Доцільно виключити правову невизначеність, пов'язану з ознакою встановлено в цілях запобігання корупції стосовно вимог до службової поведінки державних службовців, порушення яких тягне застосування заходів дисциплінарної відповідальності, в тому числі звільнення, у порядку протидії корупції, оскільки в даний час це породжує певні труднощі в правозастосуванні, що тягнуть, зокрема, труднощі, пов'язані зі звільненням державних службовців, які порушили зазначені вимоги.

З метою забезпечення повноти та несуперечності антикорупційного законодавства слід закріпити єдиний підхід до законотворчості для співвіднесення антикорупційних вимог за посадами, на які поширюються ці вимоги. Для переліку посад повинен встановлюватися набір антикорупційних вимог, а не навпаки, як це відбувається в даний час. При цьому за порушення зазначених антикорупційних вимог повинні встановлюватися конкретні заходи юридичної відповідальності, в тому числі і звільнення.

Література

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2016. – № 4. – Ст. 43.

Єфімов В. В.,

*доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
та спеціальної техніки,*

кандидат юридичних наук, доцент

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

ЩОДО КОРУПЦІЙНИХ СКЛАДОВИХ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Агропромисловий комплекс України є однією із базових галузей, що здатна забезпечити зростання навіть в умовах економічної кризи, що підтверджує досвід минулих років. Вказаний сектор порівняно з іншими галузями економіки є доволі інертним і не може розвертатися на марші. Аграрії залежать від термінів посівної кампанії і жнив, тому не можуть на місяць пізніше посіяти або раніше почати збирати. Гальмується робота банківської системи щодо кредитування взагалі, не лише аграріїв, у тому числі це стосується і відкритих кредитних ліній. Також відсутнє традиційне впродовж багатьох років кредитування сільгоспвиробників з боку потужних компаній, які реалізують насіння, міңдобрива та пальне під майбутній урожай [1].

На сучасному етапі розвиток економічного становища аграрного сектору вимагає дієвих кроків від влади в умовах порожнього бюджету і додаткових витрат на проведення масштабних реформ як правоохоронних органів, так й приведення до ладу фінансово-господарської системи до міжнародних стандартів. Але ж на тлі курсових змін ціни гривні, негативно відбиваються на стан агропромислового комплексу: аграрії опиняються фактично сам на сам із проведенням

комплексу підготовчих дій до веснянних робіт: щороку суттєво зростають ціни на мінеральні добрива і засоби захисту рослин, які є переважно імпортними, а також вартість пального. Не робиться навіть спроб вироблення фінансових механізмів здешевлення кредитів для аграрних виробників.

Довготривалим випробуванням для економіки агропромислового комплексу залишається подолання правового механізму, що сприяє вчиненню корупційних правопорушень, серед яких експертами наголошується про негайне прийняття наступних законопроектів [1; 2]:

- № 2459. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні» (щодо дерегуляції ринку зерна) – скасовує обов'язкову сертифікацію якості зерна;

- № 2609а. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо забезпечення безпечної експлуатації сільськогосподарської техніки) – скасовує обов'язковий технічний огляд сільськогосподарської техніки;

- № 3008. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання ринку засобів захисту рослин – скасовує погодження на ввіз засобів захисту рослин;

- № 3237. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення повноважень нотаріусів та особливостей реєстрації похідних речових прав на земельні ділянки сільськогосподарського призначення – скасовує подвійну реєстрацію при оформленні договору оренди;

- № 3316. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сталого використання земель сільськогосподарського призначення – скасовує обов'язковість проектів сівозміни та ряд документів при реєстрації права оренди;

- № 3019 Проект Закону про внесення змін до Земельного та Лісового кодексів України щодо усунення корупційної складової у сфері охорони та збереження земель лісгосподарського призначення – скасовує схеми щодо незаконного відчуження земель лісового фонду державної та комунальної власності.

Представниками профільних організацій зазначається, що єдиною дієвою реальною допомогою з боку держави за нинішніх умов є [3, с. 76]:

- негайне прийняття відповідних змін у діючому законодавстві стосовно приведення останніх до міжнародних стандартів;

- збереження пільгового оподаткування – залишення недоторканими єдиний фіксований сільгоспподаток і збереження акумулювання ПДВ на рахунках сільгосппідприємств,

- зняття поборів та знищення корупційних схем при оформленні численних дозвільних документів різного рівня, що дозволить вивільнити сотні мільйонів гривень на цільові потреби аграрної галузі,

- активізація нормальних економічних інструментів підтримання аграріїв, які існують в країнах центральної Європи, а не тих, що наявні зараз і легко дозволяють вчиняти корупційні оборотки, що приносять ділкам від тіньового бізнесу надприбутки.

На думку експертів, вказані кроки дозволять дати фінансову ліквідність аграрному сектору економіки: програми страхування ризиків, розвиток програм гарантійного фонду, інструменту аграрних розписок тощо.

Також експерти наголошують, що аграрії втрачають мільярди гривень щороку на неофіційних платежах чиновникам за дозволи та процедури, які відсутні у цивілізованих країнах світу. На жаль серед депутатського корпусу відсутня єдина думка щодо підтримання відповідними комітетами ряду законопроектів, спрямованих на ліквідацію корупції в АПК.

Розглядаючи думки експертів-аграріїв, доходиш висновків нібито все вірно побудовано на вдосконалення досліджуваної господарської системи, також дієвими є пропозиції стосовно правового врегулювання, а саме внесення відповідних змін до чинного законодавства, й саме на цьому кроці блокується вся позитивна динаміка. Розроблені законопроекти довготривалий час знаходяться на розгляді в парламентських комітетах, нібито проходячи узгодження з відповідними експертами, що в цілому не дозволяє вчасно винести законопроекти на голосування. Таким чином виникає замкнуте коло:

сільгоспвиробники не наділені налагодженим правовим механізмом гоподарювання, а парламентарії не впевнені в доцільності прийняття зазначених правових норм.

Література

1. Артем Житков Аграрні асоціації виступають за прийняття нових законів та проти корупційних схем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unt.org.ua/agrarn-asots-ats-vistupayut-za-priinyattya-novikh-zakonv-ta-proti-korupts-inikh-skhem>;
2. Аграрии просят отменить самые коррупционные схемы в АПК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://antikor.com.ua/articles/3190agrarii-prosjat_otmenitj_samye_korruptsionnye_shemy_v_apk;
3. Єфімов В. В. Щодо сучасного стану та причин корупційних проявів в АПК України / В. В. Єфімов // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції: зб. тез. доп. V Міжнар. наук.-практ. конф., (31 березня 2017 р., м. Харків, Україна) МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінол. асоц. України. – Харків: ХНУВС, 2017. – С. 76–77.

Єфімова І. В.,

*доцент кафедри кримінально-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Університет митної справи та фінансів)*

ЩОДО КОРУПЦІЙНИХ СКЛАДОВИХ У МИТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

На сучасному етапі суспільного розвитку однією з головних загроз національній безпеці в Україні є корупція.

Найважливішим питанням, що гостро стоїть перед Україною – це ефективна протидія корупції в митній системі, що є складовою Державної фіскальної служби України (далі – ДФС України), яка безпосередньо займається реалізацією державної податкової та митної політики.

«Корупція» цей термін походить від сполучення латинських слів *«correi»* (декілька учасників однієї зі сторін зобов'язального відношення з приводу єдиного предмета) і *«rumpere»* (ушкоджувати, ламати порушувати, відміняти), результатом є утворення самостійного правового терміну – *«corrumpere»*, (тобто діяльність на менше двох осіб, метою

яких є «перешкоджання» процесу керування справами суспільства.

Так «Великий тлумачний словник сучасної української мови» під корупцією пропонує розуміти діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямовану на протиправне використання наданих їм повноважень для отримання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг. Тобто мова йде про пряме використання посадовою особою свого службового становища з метою особистого збагачення [3, с. 937].

Закон України «Про запобігання корупції» № 1700-VII (2014 р.) надає таке визначення в ч. 1 ст. 3: «Корупція – використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей із метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або, відповідно, обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам із метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей» [2].

До питань боротьби з корупцією, проблемам й стану протидії корупції в діяльності органів виконавчої влади, зокрема митних органів, звертались такі вчені, як Л. Багрій-Шахматов, В. Бавін, Є. Додін, О. Дудоров, С. Дрьомов, Д. Заброта, А. Зелінський, М. Мельник, М. Коржанський, Є. Невмержицький, М. Погорецький, М. Хавронюк, С. Шалгунова, В. Шкарупа та інші.

Проблема протидії корупції серед працівників органів Державної фіскальної служби України, які здійснюють політику держави в митній і фіскальній сферах, залишається одним із «вразливих і вузьких місць» суспільства. Корупційні схеми у Державній фіскальній службі України будуть процвітати, доки не буде кардинально змінено саму систему її функціонування. Так перезавантаження служби внутрішньої безпеки ДФС у рамках реформи української митниці сприятиме викоріненню корупції в митній службі та забезпеченню прозорості її роботи. «Внутрішня безпека – це має бути дуже серйозний контркорупційний орган всередині самої системи ДФС, і ми його

перезавантажимо». Про це заявив Прем'єр-міністр України Володимир Гройсман.

За результатами роботи підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України в 2016 році розпочато 506 кримінальних проваджень за фактами вчинення посадовими особами ДФС злочинів у сфері службової діяльності. З них за фактами неправомірної вигоди – 97 проваджень, за фактами зловживання владою з боку працівників органів ДФС – 210 проваджень. Для упередження прийняття на роботу в органи ДФС осіб, які схильні до корупції, внутрішня безпека ДФС, під час співбесід з кандидатами застосовувала так звані «детектори брехні». За їх результатами з початку року було відмовлено у призначенні на посади 77 особам, які належать до компетенції Голови ДФС.

Головними причинами, які спонукають працівників фіскальних органів до вчинення корупційних діянь, можуть бути наступні [4, с. 290-293]:

- відсутність відповідного соціально-правового захисту персоналу;
- низький рівень заробітної плати й грошового утримання працівників ДФС України (якщо рядові працівники будуть і далі отримувати зарплату 3 тис. грн маючи справу з мільйонами і збираючи багатомільярдний бюджет для країни, то боротьба з корупцією на митниці – це скоріш за все імітація наведення порядку в одному з важливіших правоохоронних органів;
- низька ефективність профілактичної роботи серед працівників.

Як підсумок, необхідно констатувати, що проблема подолання корупції в митній сфері це завдання не тільки правоохоронних органів, що стосується діяльності підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України, але й завдань, які повинні вирішувати на загальному рівні суспільства, так як одною з причин існування вказаної проблеми є так звана «толерантність» до корупції в правоохоронних органах, що формувалась в уявленні суспільства роками. З метою подолання корупційних схем в митній сфері введено можливість повідомити про порушення на телефони гарячої лінії. Й безумовно, поки наше суспільство не буде виховано в дусі не терплячості до корупції, на вряд чи слід очікувати позитивних змін.

Література

1. Кримінальний кодекс України: від 5 квітня 2001 р. № 2341-Ш // ВВР України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII // Голос України. – № 206. – 25 жовтня.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
4. Протидія корупційній злочинності в Україні: [навч. посібник] / [Ю. Дмитрик, І. Красницький та ін.]; за заг. ред. І. В. Красницького. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 308 с.
5. Про утворення Державної фіскальної служби: постанова Кабінет Міністрів України від 21.05.2014 р. № 160 // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 46. – Ст. 1213.
6. Основні завдання і функції Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>

Жидецький Ю. Ц.,

*професор кафедри соціальних дисциплін,
кандидат педагогічних дисциплін, доцент,
старший науковий співробітник*

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ФОРМУВАННЯ САМОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГІННЯ КОРУПЦІЇ

В сучасних умовах системна корупція в Україні набула потворних форм. Корупція пронизує усі сфери життя. Її масштаби почали загрожувати не тільки принципам та законам соціальної справедливості, але і майбутньому існуванню державності України. Дослідження Transparency International, Gallup International та Центр Разумкова про рівні корупції в Україні виявило, що по корупційним каналам за одну годину проходить 40 млн. грн, а за один день близько мільярда гривень. Державні органи України намагаються запобігати та протидіяти корупції за допомогою створення нових контролюючих органів та переатестацією працівників. Проте, такі дії не дають реальних результатів. Оновлення влади в Україні не зменшує,

а навіть сприяє масштабам корупції. Середній розмір хабара у 2014 році складав близько 30 тис. грн, а в 2015 році вже близько 40 тисяч грн. Українським інститутом стратегій глобального розвитку та адаптації визнано три найбільш корумповані галузі в Україні: судова система (рівень корупції 66%), правоохоронна система (рівень корупції 64%) та державна влада в цілому (рівень корупції 56%) [1]. Корупція характерна для багатьох країн світу. Проте корупція в Україні за кількістю та складністю корупційних схем значно переважає показники інших країн [3].

Сьогодні корупція в Україні є основною перепорою у її цивілізаційному розвитку. Тому боротьба з корупцією передбачає комплекс системних заходів. На думку фахівців Transparency International Україна ефективність боротьби з корупцією передбачає такі напрямки: дієве законодавство; невідворотність покарання та просвіта населення. Люди повинні знати про всебічну шкідливість корупції. Необхідно формувати та розвивати в них активну нетерпимість до будь яких дій пов'язаних з корупцією.

В сучасних умовах здійснено ґрунтовні наукові дослідження феномену корупції в галузях права та економіки, проте практично майже відсутні системні дослідження запобігання корупції в психолого-педагогічній галузі. У монографії М. М. Решетнікова «Психологія корупції» (2008 р.) [2] приділяється значна увага психологічному аналізу особистості корупціонера. Досліджується внутрішній світ людини та готовність її до корупційних вчинків. У статтях Хусаїнової Н. Ю., Гініятулліної А. Р. [4] досліджуються архетипні обумовленості психологічної готовності особистості до корупції або «структурною внутрішньою готовністю до недоброякісного» (К. Г. Юнг). Наукові дослідження, які ґрунтуються на теорії глибинної психології К. Г. Юнга вказують, що люди в яких є схильність до корупції легко піддаються навіюванню, в них порушений гармонійний природний взаємозв'язків з глибинною силою своєї душі. Відповідно, глибинна несвідома психологічна характеристика корупціонера проявляється у самообмані, внутрішній тривозі, норовливості, безвідповідальності. Це може проявлятися у відчуттях: стомленості, страху, роздратованості, порушенні

життєвих циклів та інертності. Для людей, які схильні до корупції нехарактерна презентація своїм життям позитивного досвіду людства, пов'язаного з моральністю, емоційністю, духовністю, терпимістю та співчуттям.

На думку К. Г. Юнга, одним з ефективних шляхів протидії негативним тенденціям сучасного суспільства є розвиток самості індивіда. Самість – це ядро особистості, його субстанція через яку особистість активно самореалізується в соціумі. Формування самості дозволяє особистості набувати впевненості у власних можливостях, судженнях та здійснювати активну діяльність на основі власних цінностей та поглядів, а не на основі загальноприйнятих (часто цивілізаційно хибних) норм. Самість – це активність, енергія й сила окремої людини та суспільства в цілому. Якщо в особі не сформована самість, тоді вона не має впевненості у правильності власних дій у суспільній та професійній діяльності. Відповідно, жодні соціальні цінності не будуть позитивно сприяти розвитку особистості бо вони будуть спрямовані на заміну характеру, на утиск індивідуума [5].

Аналіз результатів досліджень з підготовки майбутніх працівників правоохоронних органів значною мірою залежить від рівня сформованості його особистісної самосвідомості. Завдяки цьому правоохоронець може адекватно орієнтуватися на динамічні виклики сучасного життя та приймати оптимальні рішення. Формування самості у майбутніх працівників правоохоронних органів розглядається як новоутворення в структурі особистості, що проявляється у її спроможності здійснювати усвідомлені вчинки відповідно до службово-професійних обов'язків в гармонії з особистісними духовними цінностями.

Формування самості майбутнього працівника правоохоронних органів у вищих навчальних закладах МВС України здійснюється поетапно: професійна адаптація та самовизначення; професійна самоідентифікація та професійна самореалізація. Ознаками сформованості самості в особистості працівника правоохоронних органів визначається його усвідомленням свого внутрішнього «Я», вмінням поєднати зміст свого свідомого та несвідомого світу.

Юнг К. Г. у своїй книзі «Нерозкрита самість (сьогоднішнє та майбутнє)» (1957 р.) застерігав на можливий вплив на зону

несвідомого самості людини різноманітних маніпуляцій, психічних інфекцій [6]. В цьому випадку знання самої теорії напевно чи може допомогти. Тому в системі формування самості майбутнього працівника правоохоронних органів вагомим місцем займає система тренінгів. Однією з ефективних технологій формування самості у майбутніх працівників правоохоронних органів за допомогою гармонійного самосприйняття реальності через власний внутрішній світ – є майндфулнес.

Технологія майндфулнес спрямована на підвищення особистості власного усвідомлення, зростання уважності, належного сприйняття вагомості моменту теперішньої реальності та свого місця й ролі в ній. Тренінги з майндфулнес, не лише позбавляють у майбутніх працівників правоохоронних органів залежності від підсвідомого рівня страхів, а й формують в них впевненість, адекватну критичність, альтернативні погляди на речі та відповідне креативне мислення.

Важливим елементом реалізації майндфулнеса як однієї з технологій формування самості майбутнього працівника правоохоронних органів є використання техніки усвідомленого дихання, зі змінами частоти вдихання. Організм постачає до мозку велику кількість кисню, задля того щоб мозок, настільки сильно збудився, що підняв з рівня підсвідомості, інформацію самопізнання для внутрішнього самоутвердження та самореалізації.

Отже, для запобігання корупції в системі правоохоронних органів доцільно крім заходів в галузях права та економіки, використовувати комплексні профілактичні заходи у психолого-педагогічному напрямку. Проведені дослідження, підтверджують, що формування самості в майбутніх працівників правоохоронних органів розвиває у них впевненість, відповідальність, моральну зрілість на основі власних внутрішніх цінностей й поглядів та стійкість до маніпулятивних впливів й самообману.

Література

1. За останні 2 роки рівень корупції в Україні зріс на 18%, – дослідження // www.rbc.ua/ukr/news/poslednie-goda-uroven-korrupsii-ukraine-1428572826.html
2. Решетников М. М. Психология коррупции. Утопия и антиутопия / М. М. Решетников // Монография. – М.: ВЕИП, 2008. – 128 с.

3. Таких складних корупційних схем. Як в Україні, немає ніде в світі // http://gazeta.ua/articles/politics/_takih-skladnih-korupciynih-shem-yak-v-ukrayini-nemaye-nide-v-sviti-direktor-antikorupciynogo-byuro/688533].
4. Хусаинова Н. Ю., Гиниятуллина А. Р. Архетипические особенности личностей с различными отношениями к коррупции // Н. Ю. Хусаинова, А. Р. Гиниятуллина // Актуальные проблемы экономики и права – 2010. – № 4. – С. 162–169.
5. Юнг К. Г. Нерозкрита самість (сьогоднішнє та майбутнє) <http://denort.inf.ua/read/unopened/content.htm>.
6. Карл Густав Юнг: Чим більший натовп, тим нікчемніший індивід // UaModna, 14 вересня 2015 // <http://www.uamodna.com/articles/karl-gustav-yung-chym-biljshe-natovp-tym-nikchemnishyy-indyvid>.

Звягіна Е. В.,

*викладач кафедри загальноправових дисциплін
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Сьогодні Україна зіштовхнулася з проблемами масштабної корупції, яка характеризується багатоманітністю форм (підкуп, лобізм, неправомірна вигода, політична і транснаціональна корупція, зловживання владою посадовими особами тощо). Відсутність системного та комплексного антикорупційного підходу з боку держави і громадянського суспільства, слабе законодавство, неефективність методів подолання корупції призвели до того, що корупція стала чинником загрози національній безпеці України.

Одним із важливих аспектів сучасної державної правової політики України є реформування системи запобігання та протидії корупції з метою забезпечення національної безпеки України, її інтеграції зі світовим товариством, зростання економічного потенціалу, формування у суспільстві довіри до влади, покращання добробуту громадян.

Дослідження проблеми корупції можна знайти, зокрема, у працях В. П. Авер'янова, А. Н. Бандурки, А. Т. Білоуса, А. В. Гайдюка, В. А. Глушкова, Ю. В. Грошового, А. Н. Джужа, Е. Б. Дідоренка,

А. П. Закалюк, В. Т. Зеленецького, М. І. Камлик, В. К. Колпакова, С. Ф. Константинова, О. Кузьменко, М. В. Лошицького, М. І. Мельника, В. І. Олефіра, В. М. Поповича, В. В. Сташиса, В. Д. Сущенко, А. Я. Ція, Р. М. Тучак, В. П. Голосниченка, М. І. Хавронюка, В. І. Шакуна, М. Я. Шевця, Ю. С. Шемшученка та інших. Але різноманіття досліджень з різних галузей права з антикорупційної діяльності, протидія корупції потребує постійного вдосконалення як загальних підходів до змісту її поняття, так і напрямків деталізації антикорупційної політики.

Враховуючи те, що сьогодні у правовій науці відбувається перехід від сприйняття корупції як явища суто юридичного, на нашу думку, необхідно формулювати поняття корупції як складного соціального явища. Під корупцією розуміють соціокультурне явище, що полягає у руйнування влади, при якому державні (муніципальні) службовці й інші особи, уповноважені на виконання державних функцій, використовують своє службове становище, статус і авторитет займаної посади у корисливих цілях для особистого збагачення або в групових інтересах [1, с. 8]. Основними ознаками корупції є: а) здійснення корупційної діяльності лише особами, які уповноважені на виконання функцій держави; б) безпосередній зв'язок такої діяльності з протиправним використанням вказаними особами наданих їм повноважень; в) наявність спеціальної мети – отримання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг.

Проблема існування та поширення корупції в органах державної влади є досить суттєвою, оскільки її поширення негативно впливає на фінансову, банківську та податкову систему країни. Разом з тим, характерною рисою сьогодишнього стану справ у сфері боротьби з корупцією в Україні є те, що заходи, які здійснюються, не дають бажаного результату. Корупція залишається одним із найпоширеніших і найчисленніших злочинів у нашій державі. Суттєвим недоліком поточного стану боротьби з корупцією є те, що правоохоронні органи нейтралізують лише безпосередніх виконавців корупційних діянь. Поза їхньою увагою залишаються центральні фігури, які розробляють схеми і сценарії корупційних діянь, посадові особи, які сприяють утворенню, прикриттю й захисту цих злочинних груп [4, с. 115].

До основних факторів, які утруднюють протидію корупції, слід віднести недосконалу державну антикорупційну політику, яка безпосередньо впливає на послідовність і ефективність функціонування організаційно-правового механізму подолання цього явища, співробітництва України з іншими державами у напрямі боротьби з організованою злочинністю і корупцією. Втім, незважаючи на визнання корупції в Україні загрозою для її національної безпеки, запровадження ряду організаційних, правових і практичних заходів, запобігти її руйнівний вплив на суспільно-економічні процеси в нашій країні не вдалося. При цьому Україна сприймається як одна з найбільш корумпованих країн світу [5, с. 134].

Слід визнати також, що боротьба з корупцією повинна мати систематичний характер з залученням громадськості, включаючи неурядові організації та засоби масової інформації. Антикорупційна боротьба може бути ефективною тільки за умови її системності. Саме тому ми говоримо про антикорупційну політику як систему взаємопов'язаних пріоритетів та заходів боротьби з корупцією, що включають політичні, законодавчі, економічні, психологічно стимулюючі компоненти. Існує потреба своєчасного реагування на зміни чинного законодавства, які відбуваються в податковому, митному, бюджетному і т. п. законодавстві, застосування досвіду антикорупційного законодавства судовими та правоохоронними органами України.

Слід зазначити, що без участі інститутів громадськості у запобіганні та протидії корупції заважають насамперед: загальна нерозвиненість антикорупційних неурядових громадських організацій, орієнтація більшості з них на досягнення короткотермінових політичних цілей, а не на постійне участь в антикорупційній діяльності, відсутність механізмів захисту громадян [2, с. 98].

Виконання вищевказаних завдань, на нашу думку, буде остаточним завершенням інституційних реформ, розпочатих з набуття Україною незалежності, і подальшою трансформацією системи органів державної влади і місцевого самоврядування в контексті адміністративної реформи, реформи кримінальної юстиції та інших соціально-правових перетворень.

Починаючи з середини 1990-х років міжнародна спільнота не тільки визнала, що корупція є глобальною проблемою, але й почала активно працювати у цій галузі, створюючи багаточисельні регіональні та глобальні міжурядові організації. Результатом цієї діяльності стало прийняття за останні сімнадцять років цілого комплексу міжнародних обов'язкових актів (договори і конвенції) та актів рекомендаційного характеру (рекомендації, резолюції, інструкції і декларації), підготовлених та прийнятих у рамках таких організацій, як ООН, Рада Європи, ОЕСР, Організація американських держав, Африканський Союз і Європейський Союз. Міжнародні юридичні інструменти відрізняються за сферою застосування, юридичним статусом, членством, механізмами реалізації і моніторингу.

Грунтуючись на цій нормативно-правовій базі значна кількість країн використала загальні стандарти боротьби проти корупції на національному рівні шляхом її криміналізації, забезпечення виконання антикорупційних законів, а також діяльності із запобігання корупції. Крім того, міжнародні юридичні інструменти спрямовані на знаходження і поширення успішних прикладів боротьби проти корупції та сприяння зміцненню співпраці між державами. Зважаючи на позитивні результати запобігання та протидії корупції в значній кількості країн, їх досвід вирішення цієї проблеми заслуговує на увагу та імплементацію в Україні.

Серед заходів, спрямованих на подолання корупції, необхідно виділити заходи загального та спеціального характеру. Серед загальних заходів особливе значення має створення сильних інститутів громадянського суспільства та реформування державної служби з метою подолання корупції саме як явища системного характеру. Заходи спеціального характеру спрямовані на вдосконалення законодавчого регулювання відносин у сфері оподаткування для створення зрозумілої, чіткої та прозорої системи правил і механізмів реалізації цих правил [3, с. 238].

Згідно з постановою КМУ від 29 квітня 2015 № 265 затверджена Державна програма по реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки. Досягнення мети Програми можливе шляхом

імплементції нових принципів державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2014–2017 роки, затвердженої Законом України від 14 жовтня 2014 р. № 1699-VII, а також належного впровадження нового базового антикорупційного законодавства, зокрема законів України «Про запобігання корупції» та «Про Національне антикорупційне бюро України». Антикорупційна стратегія визначає пріоритети державної антикорупційної політики на період до 2018 року, реалізація яких створить основу для подальших реформ у цій сфері, зокрема дозволить усунути одну з основних причин незадовільного стану справ у сфері антикорупційної політики в Україні, яка фрагментарність і недосконалість законодавчої й інституційної антикорупційної інфраструктури.

Отже, основою законодавчого та нормативно правового забезпечення протидії корупції як в Україні, так і в зарубіжних країнах є норми міжнародних правових актів, таких як Конвенція ООН проти корупції та інших. Дійсно, питання прогалин законодавства у сфері регулювання державної політики щодо запобігання та протидії корупційним проявам в Україні є актуальним і відкритим. Недосконалість законодавства є серйозним поштовхом для розвитку корупції на всіх рівнях державної влади і ослаблення позиції України на світовій арені. На нашу думку, поліпшити ставлення до України у світі можливо шляхом комплексу заходів, спрямованих на надання впливу на колективну свідомість з метою зміни сприйняття нашої держави як ураженою корупцією в цілому. Для поліпшення зовнішнього корупційного іміджу важлива постійна демонстрація позитивних зрушень в корупційній ситуації, зменшення термінів реалізації ратифікованих положень антикорупційних правових актів і рекомендацій.

Література

1. Бовкун Є. А. Поняття інформаційного забезпечення боротьби з корупцією в діяльності органів державної податкової служби України / Є. А. Бовкун // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 6–12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-3/10bearpcu.pdf>
2. Заброда Д. Г. Державна антикорупційна політика в Україні: теорія, правова основа, інституалізація. Монографія / Д. Г. Заброда. – Симферополь: КРП «Издательство «Кримнавчпеддержвидав», 2013. – 368 с.

3. Івасенко С. Запобігання корупційним ризикам у податкових органах України [Електронний ресурс] / С. Івасенко // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2015. – Вип. 1. – С. 238–245 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2015_1_26
4. Литвин О. В. Детермінанти корупційних правопорушень у розрізі протидії корупції в податкових органах [Електронний ресурс] / О. В. Литвин // Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2014. – Вип. 1. – С. 115–121 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudr_2014_1_20
5. Мулявка Д. Г. Государственная антикоррупционная политика в Украине / Д. Г. Мулявка // Право.ua. – 2014. – № 1. – С. 134–136.

Йосунів А. О.,

*доцент кафедри кримінального права та кримінології,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЧИН КОРУПЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Корупція – явище, властиве для будь-якої держави, незалежно від соціально-економічної формації і форми правління. Проте особливу актуальність проблеми корупції і боротьби з нею набувають у періоди здійснення реформ, що супроводжуються зазвичай високою соціальною напруженістю й економічною нестабільністю. Тому особливо високий рівень корупції у країнах із явно вираженими кризовими явищами в економіці, що характерно протягом останніх років і для сучасної України. У зв'язку з цим корупція, як невід'ємна частина українського суспільства є вкрай актуальною проблемою.

Особливість та складність корупції полягає в наступному: по-перше, корупційні правопорушення є вкрай латентними; по-друге, дане негативне явище притаманне багатьом сферам суспільних відносин; по-третє, будучи саме по собі протиправним діянням, вона «підживлює» інші види злочинів; по-четверте, складність виявлення та розкриття корупційних злочинів обумовлюється самою ж корупцією.

Причини будь-якої злочинності категорія, що характеризується системним характером. Існує чимало класифікацій

причин злочинності, що залежать від особливостей особи злочинця, виду злочинів, сфери, де вони вчиняються. Проте, усі причини злочинності, можна умовно поділити на суб'єктивні (ті, що формуються залежно від внутрішніх переконань особи) та зовнішні (ті, що формуються під впливом об'єктивної дійсності). Як зазначає Шевченко О. В., необхідно розрізняти зовнішні та внутрішні фактори корупційної злочинності, що у своїй сукупності зумовлюють конкретну злочинну поведінку за конкретної криміногенної ситуації. З цього науковець пропонує розрізняти зовнішні та внутрішні фактори таким чином, що до зовнішніх причин скоєння злочину включаються несприятливі умови морального формування особи злочинця, а до внутрішніх причин – соціально негативні погляди, інтереси, установки та орієнтації. До внутрішніх суб'єктивних умов злочинності в аспекті корупційної злочинності, наприклад, належить недосконалість кримінального законодавства, а також недоліки в роботі правоохоронних органів, порядку реєстрації та обліку злочинів, протидії злочинності тощо. Сутність причин корупційної злочинності виявляється у тому, що певні суспільні явища та процеси, впливаючи на формування негативних поглядів і установок, у поєднанні з криміногенною мотивацією зумовлюють злочинну діяльність. Соціальні та біологічні причини корупційної злочинності опосередковуються особливостями мисленнєвої діяльності та психологічного складу особистості, що дозволяє виокремити психологічний чинник корупційної злочинності [1, с. 123]. Це, на нашу думку, яскраво ілюструє стан корупції в нашій державі: тривалі негативні політичні та економічні явища у суспільстві призвели до укорінення корупції у свідомості українців.

І. В. Маслій зазначає, що до індивідуальних причин та умов вчинення корупційних злочинів належать такі: – морально-психологічний стан особистості суб'єкта (спотворена ієрархія цінностей, жадібність, заздрість, моральна нестійкість); – наявність обставин, які спонукають особу до вчинення протиправної дії (ініціативний підкуп з одночасним шантажем особи, яку провокують; залежність від особи, яка дає хабар чи спонукає до вчинення протиправних дій; шантаж; загальна обстановка в організації, де працює особа; провокування вчинення протиправних дій) [2, с. 356].

Що стосується корупційної злочинності, то, на нашу думку, причиновий комплекс суб'єктивних та об'єктивних факторів, діє в однаковій мірі.

На жаль, в українському суспільстві, не зважаючи на несприйняття корупції, та всесуспільне прагнення боротьби з нею, корупційні відносини давно стали нормою. Яскравим прикладом сьогоденних суспільних відносин у багатьох сферах є радянський художній фільм «Ти мені – я тобі». В цьому проявляється ще одна специфіка корупційних правопорушень – вони мають двосторонній характер. Допоки у суспільній свідомості пануватиме думка, що усі питання можна вирішити швидше для вигідніше за допомогою певної «вдячності», доти існуватимуть ті, хто готовий піти на поступки, оминати закон і отримати вигоду для себе. Не потрібно забувати, що кримінально караними є не лише дії особи, яка отримує чи вимагає неправомірну вигоду, а й дії особи, яка таку неправомірну вигоду надає. Саме тому, на нашу думку, у ЗМІ потрібно висвітлювати не лише факти одержання «хабара», а також факти його пропонування та надання.

Підтримуємо думку Г. Л. Шведової з приводу того, що спільні соціальні чинники, які обумовлюють корупційну злочинність, стандарти, міжнародні документи, норми, у тому числі норми-заборони суспільно небезпечної поведінки, суспільно неприйнятної активності передаються через покоління, що обумовлює характер, ознаки злочинності, а відтак і засади її протидії. Тому антикорупційну політику слід формувати відносно конкретного суспільства, враховуючи даний етап його розвитку з усіма історичними, соціальними, економічними, політичними, культурними ознаками, притаманними конкретно визначеній державі [3, с. 576].

Література

1. Шевченко О. В. Причини та умови корупційної злочинності // О. В. Шевченко / «Вісник Вищої ради юстиції». – № 3 (7) 2011. – С. 122–132.
2. Маслій І. В. Корупційна злочинність та її кримінологічна характеристика // І. В. Маслій / Актуальні проблеми держави і права. Одеса, – 2013. – С. 356 – 363.
3. Шведова Г. Л. Окремі кримінологічні проблеми корупційної злочинності в українському суспільстві// Г. Л. Шведова /Актуальні проблеми держави і права. Одеса, – 2010. – С. 575–578.

Йосипів Ю. Р.,

кандидат юридичних наук, доцент

підполковник поліції,

завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 3

Інституту з підготовки фахівців

для підрозділів Національної поліції

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОРУПЦІЙНИХ ДІЯНЬ

Тема корупції є однією з найгостріших проблем сучасного суспільства. Сьогодні в Україні, про феномен корупції, в основному прийнято вести мову здебільшого на шпальтах газет та у політичних телепередачах, як про соціальне явище, яке охоплює всю сукупність корупційних діянь, пов'язаних з неправомірним використанням особами, уповноваженими на виконання функцій держави, наданої їм влади, посадових повноважень, відповідних можливостей з метою задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх осіб, а також інших корупційних правопорушень, які створюють умови для вчинення корупційних діянь чи є приховуванням їх або потуранням їм.

Здійснюючи загальний моніторинг топ-тематик, що стосуються корупції варто наголосити, що феномен корупції не просто соціальне, а скоріше психологічне та моральне явища. Адже вона не є чимось відокремленим від суспільства – логіки та сучасних закономірностей людських взаємин, взаємодії між людьми та їх діяльності. Корупція – це сучасний спосіб сприйняття людських міжособистісних відносин, який зумовлює спосіб життя та мислення.

Можна навести низку розвинених країн де випадки корупції є поодинокими або трапляються порівняно рідко, де хабарництво та інші корупційні діяння в громадській свідомості асоціюється з великим злом для майбутніх поколінь, держави та її громадян, і не має принципового впливу на суспільне життя та не є елементом регулювання суспільних відносин. І навпаки, у країнах, де явище корупції поширене значною мірою, корумповані відносини все більше витісняють правові регулятори, трансформують основи етичних відносини між людьми. Корупція із соціальної аномалії поступово перетворюється

в суспільне правило і виступає звичним регулятором суспільних відносин, методом розв'язання буденних побутових життєвих проблем, стає нормою функціонування державних органів влади і елементом життя значної частини суспільства. Тривожними перспективами таких небезпечних відносин у суспільстві є те, що в результаті витіснення корумпованими відносинами правових та етичних регуляторних норм відбувається значна трансформація суспільної психології – люди у своїй поведінці з самого початку психологічно вже налаштовані на протиправні способи вирішення питань. Такий спосіб вирішення побутових та виробничих незручностей стає нормою суспільних відносин та навіть не сприймається як щось протиправне а радше як правило етикету чи традиція.

В Україні сьогодні популярна дискусія на тему окупованих територій: щоб повернути окуповані території Донбасу, необхідно продемонструвати економічне зростання в країні; обов'язковою передумовою такого економічного зростує зменшення з подальшим викоріненням явища корупції; щоб подолати корупцію, треба нейтралізувати її основні причини. Серед таких причин зазвичай вказуються різні соціальні чинники – історичні, економічні, політичні, культурні. Рідше говорять про колективно-психологічні та індивідуально-психологічні фактори. А з них у більшості випадків – якщо не в усіх – і слід починати.

На думку багатьох юристів та юридичних психологів, ніякі зовнішні обставини не можуть бути визначальними причинами злочину, якщо вони водночас не покладені на внутрішні особливості людини, зокрема – на рушії сили її активності [1].

Досліджуючи корупційні явища, можна виділити дві основні причини такої поведінки. Першою причиною є доволі очевидна риса сучасної людини у несприятливих соціально-економічних умовах, що полягає у прагненні до одержання матеріальних благ та побутової вигоди. Друга причина є більш психологічно цікавою, яка полягає у ставленні до корупційних відносин як до небезпечної та захоплюючої гри.

У середовищі науковців існує припущення, що корупційні мотиви пов'язані з азартною корупційною поведінкою переплітаються з відверто корисливими і призводять до посилення

один одного. Наявність саме цих двох мотивацій, їхнє взаємодоповнення багато в чому пояснює поширеність корупційного способу життя та подібного типу мислення.

Враховуючи актуальні обставини сучасних соціально-побутових відносин у країні у більшості представників українського соціуму відслідковується схильність до корупції. У зазначеної категорії осіб, характерне переважання матеріальних цінностей над духовними, що, зазвичай, зумовлює надання переваги саме корупційній складовій у ситуації конфлікту інтересів між особистими і суспільно важливими інтересами на користь особистих інтересів. Сучасному молодому поколінню властиво осмислювати життя через призму матеріального забезпечення, прагнути до розкоші, збільшення кількості соціальних благ, незважаючи на матеріальну забезпеченість – бути незадоволеними життям і мати низьку самооцінку [2].

За таких умов в країні, коли корупційна складова стала невід'ємним та навіть традиційним елементом соціально-побутового життя населення, в суспільстві зростає переконання у тому, що на загальнодержавному рівні боротьба з корупцією в Україні носить декларативний та статистичний характер. У даному випадку варто говорити не про корупцію як про основну мету, а загалом про особливість національної правосвідомості, зокрема – прийнятих в нашому суспільстві моделях відношення до закону та його дотримання. Не зважаючи на велику кількість вишів які готують чимало юристів у цьому контексті українській правосвідомості можна дати доволі критичну оцінку.

Більшість резонансних справ завмирає та не знаходить свого логічного і законного завершення. Ймовірно, що боротьба з корупцією в Україні буде приносити більш вагомі результати, у разі впровадження антикорупційних програм, що використовуватимуть науково обґрунтований психологічний супровід, зокрема – спеціальні методики визначення схильності державних функціонерів до корупції.

У психології існують спеціальні методики, що дозволяють виявити рівень антикорупційної стійкості людей, що виконують свою діяльність в умовах підвищеного корупційного тиску [2]. Нещодавно у Верховній Раді був зареєстрований

законопроект щодо обов'язкового оприлюднення в інтернеті інформації про вакантні посади державної служби. Іншими словами, згідно цій законодавчій ініціативи, нових чиновників можуть шукати через інтернет.

Як було раніше зазначено, що корупція - не просто соціальне, а й психологічне явище. Адже вона не існує поза поведінкою людей, їх діяльністю. Корупція – це спосіб мислення, який зумовлює спосіб життя або зумовлений способом життя. Буде чи не буде вчинене корупційне діяння, залежить від конкретної особи та традицій, що схвалюються соціальним оточенням. Зважаючи на соціально-психологічну природу корупційної поведінки особи, слід підкреслити, що ознак корумпованості ця поведінка набуває в процесі вторинної соціалізації [3]. Враховуючи викладене, можемо зробити такі висновки. Корупція – це явище, яке постійно розвивається, трансформується, пристосовуючись до умов розвитку законодавства, суспільства та держави, при цьому її сутність і негативний вплив на психологію державних службовців залишаються незмінними. Зміна видів та форм корупційних діянь інтегрується з урахуванням впливу задіяних наявних антикорупційних заходів, спрямованих на протидію цим явищам та їх обмеження. На нашу думку, необхідно доповнити існуюче антикорупційне законодавство визначеннями можливих форм корупційної поведінки, а також адекватної відповідальності за такі діяння. Адже актуальність дослідження морально-психологічних факторів корупції зумовлюється ще й тим, що корупція – це не тільки соціальне явище, а й психологічне та моральне. Якщо з нею не боротися, то вона стає повсякденним способом мислення, який буде зумовлювати наш спосіб життя і наші дії [4]. Тому потрібно вирішувати такі основні завдання:

- зменшення кількості так званих «хабаромістких» функцій державного управління (видача дозволів, ліцензій, довідок тощо);
- чітке законодавче визначення процедур прийняття управлінських рішень;
- забезпечення прозорості прийняття рішень за допомогою конкурсів, тендерів тощо;
- підвищення рівня соціального забезпечення населення;

– підвищення кримінальної відповідальності за корупційну діяльність.

Як би там не було, залишається сподіватися, що всі останні українські потрясіння все ж таки приведуть до укріплення як правової, так і духовної свідомості нашого суспільства, а не до чогось зворотного.

Література

1. Білінська Л. В. Корупція як соціальне, психологічне і моральне явище / Л. В. Білінська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2013, № 6–1. – Т 1.
2. Віктор Троян [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/nota-bene/korupciya-yak-tradiciya/>
3. Корупція як негативне соціальне явище: шляхи її подолання в Україні та міжнародний досвід / І. М. Різак, Ю. М. Бисага, М. М. Палінчак [та ін.]. – Ужгород: Ліра, 2004. – С. 7. 4.
4. Гурьєва І. В. Корупція в Україні як одна з найактуальніших соціальних проблем сучасності: аналітичний огляд / І. В. Гурьєва, Н. О. Гусак // Південноукр. правн. часоп. – 2007. – № 2. – С. 30–32. 7. Прохоренко О. Я. Корупція по-українськи (сутність, стан, проблеми) / О. Я. Прохоренко; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: Вид-во УАДУ, 2005. – 166 с.

Йосифович Д. І.,

*в.о. завідувача кафедри адміністративного права та
адміністративного процесу,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Йосифович Н.-Л. Д.,

*студент 4-го курсу ІНПП
(Національний університет «Львівська Політехніка»)*

УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Протягом останніх років, у сфері розвитку та удосконалення вітчизняного антикорупційного законодавства, прийнято ряд «нелегких» рішень та зроблено вагомі кроки щодо

формування нових структур покликаних здійснювати запобігання корупції та виявляти і припиняти конкретні корупційні правопорушення.

Удосконалення вітчизняного антикорупційного законодавства неможливе без його гармонізації з відповідним законодавством розвинутих країн світу. Разом з тим, заходом ефективної боротьби з корупцією є адекватний комплекс законодавчих норм, що забороняють такі форми неправомірної поведінки, які завдають шкоду державі та громадянам. Крім того, до цього комплексу мають бути віднесені не тільки законодавчо закріплені заборони, але і такі заходи, які повинні запобігати корупції, обмежувати її, сприяти виявленню та ліквідації причин її виникнення.

Одним із завдань провадження у справах про адміністративні правопорушення є виявлення причин та умов, що сприяють їх вчиненню, запобігання правопорушенням. З цієї метою ст. 282 КУпАП [1] надає право судді, який розглядає справу, встановивши причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, внести відповідний державний орган чи орган місцевого самоврядування, громадську організацію або посадовій особі пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов. Про вжиті заходи суддя має бути повідомлений протягом місяця. Водночас у чинному законодавстві не передбачено відповідальності за невиконання заходів, необхідних для реалізації внесеної судом пропозиції, що істотно знижує ефективність запобіжної діяльності суду при розгляді справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Вбачається доцільним підтримати пропозицію щодо встановлення адміністративної відповідальності за невиконання заходів щодо усунення причин та умов адміністративних правопорушень.

Для забезпечення гарантій реального виконання пропозиції суду в справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією необхідно закріпити обов'язок відповідних суб'єктів вжити вказані у пропозиції суду заходи для усунення причин та умов правопорушення, пов'язаного з корупцією протягом одного місяця. Невиконання чи несвоєчасне виконання вказаного обов'язку пропонується трактувати

як невжиття заходів щодо протидії корупції, відповідальність за яке передбачено у ст. 172-9 КУпАП.

Існує також нагальна потреба у внесенні змін до КУпАП в частині доповнення відомостей, що з'ясовуються про особу правопорушника та відображаються у протоколі про адміністративне правопорушення. Так, відповідно до частини першої ст. 256 КУпАП до таких відомостей про особу правопорушника, окрім його прізвища, ім'я, по батькові, відноситься також інформація про паспортні дані, місце народження та проживання, дату народження.

Специфікою антикорупційного законодавства є те, що відомості про осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, вносяться до Єдиного державного реєстру таких осіб, у якому слід вказувати реєстраційний номер облікової картки платника податків особи, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення. Таким чином, у протоколі про адміністративне правопорушення пов'язане з корупцією, а також у постанові про накладення адміністративного стягнення за його вчинення, серед відомостей про особу порушника обов'язково слід зазначати реєстраційний номер облікової картки платника податків особи, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення.

Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 7 грудня 1984 року // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

Кицұл Ю. С.,

*доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу факультету № 3 ІПФПНП,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Сукмановська Л. М.,

*старший викладач кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу факультету № 3 ІПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ (АНТИКОРУПЦІЙНА СТРАТЕГІЯ)

Демократичні перетворення, що нині відбуваються в Україні, супроводжуються складними процесами реформування політичних, економічних і правових відносин. Однією з найважливіших складових цього вкрай непростого процесу є запобігання та протидія корупції.

Корупція гальмує еволюцію правової системи, унеможливаючи наближення України до передових світових показників рівня життя. Відсутність дієвих важелів боротьби з корупцією, поширення корупціогенних ризиків практично на всі сфери суспільного життя, лояльне ставлення частини громадян до вказаного явища призвели до того, що корупційна діяльність на всіх щаблях влади паралізувала проведення реформ, визначених керівництвом держави як пріоритет розвитку.

Дієва протидія корупції неможлива без послідовних, спланованих і скоординованих дій, об'єднаних однією концепцією, оскільки системні явища потребують системного підходу в їх подоланні. З початку 1990-х років урядами України вживалися заходи з розроблення стратегії подолання корупції в державі, для чого приймалися відповідні документи у формі державних програм, планів, концепцій тощо. Але антикорупційне законодавство проголошувало декларативні гасла й передбачало за них неадекватні санкції, які не могли служити заходом стримування вчинення злочинів потенційними корупціонерами. Тому такі заходи, як показують результати численних

національних і закордонних досліджень, жодним чином не вплинули на стан та рівень корупції, який з кожним роком тільки збільшувався [1].

Рівень та масштаби корупції в країні, ефективність протидії корупційним процесам значною мірою залежать від доброчесності виборних посадових осіб, демократичності політичної системи загалом і виборчого процесу зокрема. Останні виборчі кампанії в Україні свідчать, що грубі порушення демократичних принципів волевиявлення (втручання влади у виборчий процес, підкуп виборців, незаконні судові рішення) призвели до того, що здебільшого на виборні посади потрапляють особи, які не відповідають стандартам доброчесності.

У подальшому процес діяльності виборних посадових осіб також супроводжується корупційною поведінкою, найбільш поширеними проявами якої є: конфлікт інтересів у діяльності виборних осіб, насамперед суміщення депутатської роботи, політичної діяльності з підприємницькою діяльністю та роботою в органах виконавчої влади, що заборонено законом; підкуп виборних осіб, здійснення тиску на них або на бізнес, до якого мають відношення депутати, з метою ухвалення певних рішень або переходу до іншої депутатської фракції (групи); незаконне лобіювання інтересів окремих осіб або бізнес-структур.

Одним з ключових елементів у створенні доброчесної системи публічної служби є реформування законодавства про державну службу та службу в органах місцевого самоврядування. Розв'язанню цієї проблеми мало сприяти прийняття у новій редакції Закону України «Про державну службу» від 17 листопада 2011 року. Однак зазначений Закон, на думку європейських та українських експертів, не відповідає міжнародним стандартам та найкращій світовій практиці, зокрема з таких питань, як вступ на державну службу та проходження державної служби, класифікація посад (поділ посад на групи та підгрупи, розмежування політичних та адміністративних посад, призначення помічників (радників) політичних осіб), припинення державної служби, оплата праці (складові заробітної плати, прозорість та мотивація оплати праці державних службовців), дисциплінарна відповідальність.

Крім здійснення ряду заходів, спрямованих на забезпечення доброчесності на публічній службі, запобігання корупції в органах виконавчої влади, потребує реформування процедура діяльності цих органів. Враховуючи, що більшість із зазначених заходів має бути здійснена в рамках адміністративної реформи (зменшення дискреційних повноважень, відкритість та прозорість адміністративних рішень, обмеження можливостей для контактів між чиновником та клієнтом, врегулювання порядку надання адміністративних послуг тощо), ця Стратегія визначає лише ті заходи, які мають суто антикорупційний характер.

Однією з основних проблем, пов'язаних з високим рівнем корупції в діяльності органів виконавчої влади, є відсутність ефективно діючих відомчих антикорупційних програм. Існуючі в органах виконавчої влади щорічні плани з питань запобігання корупції є здебільшого формальними та відтворюють положення відповідних актів вищого рівня. Виявлення фактів корупції фактично зведено нанівець, оскільки відсутні системи виявлення та аналізу ризиків корупціогенних процедур, а також немає механізмів повідомлення про підозри в корупції та захисту осіб, які про них повідомляють [2].

В положеннях Закону України «Про запобігання корупції» [3] зазначено, що засади антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) визначаються Верховною Радою України. Верховна Рада України щороку не пізніше 1 червня повинна проводити парламентські слухання з питань ситуації щодо корупції, затверджує та оприлюднює щорічну національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики. Також зазначається, що антикорупційна стратегія розробляється Національним агентством на основі аналізу ситуації щодо корупції, а також результатів виконання попередньої антикорупційної стратегії. Антикорупційна стратегія реалізується шляхом виконання державної програми, яка розробляється Національним агентством та затверджується Кабінетом Міністрів України. Керівники державних органів несуть персональну відповідальність за забезпечення реалізації державної програми з виконання Антикорупційної стратегії. Державна програма з виконання Антикорупційної стратегії підлягає щорічному пере-

гляду з урахуванням результатів реалізації визначених заходів, висновків та рекомендацій парламентських слухань з питань ситуації щодо корупції [3].

Стосовно міжнародного досвіду з питання протидії корупційним проявам в органах публічної влади варто зазначити, що в основі антикорупційної політики Європейського Союзу – такі складові: 1) політична воля; 2) відповідність міжнародним конвенціям; 3) розширення сфери застосування; 4) антикорупційне законодавство; 5) механізм його реалізації; 6) ефективна діяльність усіх установ, відповідальних за дотримання антикорупційних норм; 7) удосконалена система прийняття на державну службу; 8) адекватна заробітна плата; 9) прозорість та підзвітність діяльності влади; 10) толерантність; 11) чіткі правила фінансового контролю; 12) реєстр корупціонерів; 13) конфіскація майна. Інструментами досягнення успіху є: оцінка поточної ситуації; визначення тенденцій та способів впливу; виважена кадрова політика [4].

Література

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1260:antikoruptionsijna-politika-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056.
3. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 46, ст. 2047.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.viche.info/journal/4910/>

Ковалів М. В.,

*завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, професор
(Львівський державний університет внутрішніх справ),*

Нестерук Т. В.,

здобувач вищої освіти 5 курсу факультету № 5

Середа Л. О.,

*здобувач вищої освіти 5 курсу факультету № 4
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Організація Об'єднаних націй розглядає корупцію як «складне соціальне, культурне і економічне явище, що зачіпає всі країни», не даючи при цьому більш детального пояснення терміна. Примітно, що навіть текст «Конвенції ООН проти корупції (UNCAC) не містить визначення того, з чим покликані боротися країни-учасниці. Втім, це пояснюється тим, що феномен корупції занадто складний і багатогранний, щоб можна було дати всеосяжне і водночас достатньо докладне визначення.

Серед складів адміністративних правопорушень, передбачених Особливою частиною Кодексу України про адміністративні правопорушення, запропоновано виділити і відокремити в спеціальних нормах склади правопорушень, що володіють ознаками корупції: суб'єкт – державний службовець, мета – майнова чи інша особиста зацікавленість; об'єктивна сторона включає зловживання повноваженнями і в якості санкції встановити дискваліфікацію як безальтернативне покарання за таке правопорушення.

Існує об'єктивна необхідність диференціювати адміністративне покарання у вигляді звільнення зі служби, виділивши особливим чином позбавлення права замінювати на певний строк посади державної служби, а також державні посади і призначати дане покарання за вчинення корупційних адміністративних правопорушень, зазначених у попередньому положенні.

У даний час звільнення з посади встановлюється за правопорушення, пов'язані зі здійсненням різних видів трудової і підприємницької діяльності, і полягає в одночасному заборону на заняття всіма цими видами діяльності, що суперечить цілям адміністративного покарання.

Важливо законодавчо закріпити механізм, що перешкоджає особі, звільненого у зв'язку з втратою довіри, поступити на державну службу протягом певного часу. Для цього потрібне нормативне закріплення спеціального статусу такої особи. У законі України 14.10.2014 № 1700-VII «Про запобігання корупції» слід закріпити положення про те, що особа, звільнена зі служби, не може протягом певного часу займати посади державної служби [1]. Відповідно, у законодавстві має бути встановлено термін такого обмеження.

У даний час підставою проведення антикорупційної перевірки, яка проводиться в обов'язковому порядку у випадках звільнення державних службовців за корупційні правопорушення, у відповідності з законодавством не можуть бути звернення громадян і організацій. Це знижує ефективність антикорупційних заходів, оскільки саме громадяни та юридичні особи, що знаходяться поза межами системи державної служби та державного управління (найбільш схильних до ураження комплексними корупційними утвореннями), можуть служити критичним джерелом інформації про факти не тільки неналежного виконання обов'язків державним службовцем, але і про факти корупції. Відсторонення громадянського суспільства від процесу порушення провадження про факти корупції в державних органах зводить нанівець принципи відкритості і прозорості. У зв'язку з цим доцільно розширити коло підстав проведення антикорупційної перевірки.

Доцільно використовувати два підходи до визначення малозначності корупційного правопорушення – через заподіяну шкоду або через ставлення особи до свого діяння.

У цілях протидії корупції величина збитку видається менш значущим фактором порівняно з психологічною установкою особи на вчинення правопорушення. Якщо державний службовець, розуміючи значення свого вчинку, свідомо порушує встановлені антикорупційним законодавством вимоги

до службового поводження, то довіряти такому службовцю не можна, навіть якщо реальний збиток ще не завдано.

У законодавстві про державну службу повинно бути встановлено, що, якщо вчинене державним службовцем корупційне правопорушення є малозначним, до нього в будь-якому випадку не може бути застосована така міра юридичної відповідальності, як звільнення.

Доцільно запровадити наступні моделі правового регулювання застосування заходів дисциплінарного примусу за правопорушення у сфері протидії корупції на державній цивільній службі:

- звільнення, не пов'язане з втратою довіри, має включатися в перелік дисциплінарних стягнень, які застосовуються за правопорушення у сфері протидії корупції;

- за діяння, передбачені Законом України 10.12.2015 № 889-VIII «Про державну службу», може застосовуватися як звільнення у зв'язку з втратою довіри, так і інші дисциплінарні заходи, передбачені відповідною статтею. У перспективі кожен склад правопорушення може регулюватися спеціальною статтею законодавства про державну службу, що передбачає конкретні санкції за його вчинення;

- за ненавмисне правопорушення у сфері протидії корупції звільнення у зв'язку з втратою довіри призначатися не повинно. Найбільш суворим стягненням у цьому випадку має бути звільнення;

- призначення в якості заходів покарання звільнення в зв'язку з втратою довіри, що не повинно розглядатися як заборона зайняття посад державної служби протягом одного року.

Література

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2016. – № 4. – Ст. 43.

Ковальчук В. П.,
професор кафедри кримінального права і кримінології
факультету № 1 ІПФПНП,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ЗА КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ У ЗВ'ЯЗКУ З ХВОРОБОЮ

Дослідженню звільнення від покарання у зв'язку з хворобою приділяли увагу ряд вчених, зокрема, це – М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, І. Г. Богатирьов, О. М. Джу́жа, В. В. Мальцев, А. С. Михлин, И. Л. Петрухин.

Стаття 84 Кримінального кодексу України передбачає три види звільнення від покарання за хворобою:

- а) у зв'язку з захворюванням особи під час відбування покарання на психічну хворобу (ч. 1 ст. 84);
- б) у зв'язку з захворюванням на іншу тяжку хворобу, що перешкоджає відбуванню покарання (ч. 2 ст. 84);
- в) у зв'язку з визнанням військовослужбовців, засуджених до службових обмежень, арешту або тримання в дисциплінарному батальйоні, непридатними до військової служби за станом здоров'я (ч. 3 ст. 84) [1].

Враховуючи те, що корупційні злочини є різними за ступенем суспільної небезпеки, яку вони спричиняють, вчиняються різними особами, суд застосовує кримінальні покарання з метою досягнення мети виправлення особи.

В аналізованому інституті кримінального права найбільшою мірою знайшли своє відображення принципи гуманізму і економії заходів кримінального впливу, покладені в основу нової політики держави загалом та кримінального права зокрема. На відміну від звільнення від кримінальної відповідальності звільнення від покарання застосовується тільки до вже засуджених осіб [2, с. 342].

Згідно з ч. 4 ст. 84 Кримінального кодексу України особи, які були звільнені від покарання чи його відбування, після одужання можуть бути направлені для відбування покарання,

«якщо не закінчилися строки давності, передбачені статтями 49 або 80 цього Кодексу, або відсутні інші підстави для звільнення від покарання». Як бачимо, до інституту звільнення від покарання законодавець включив як юридично значущу обставину закінчення строків давності.

Строки давності, встановлені у ст. 49 Кримінального кодексу, є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності. Тому намагання використати їх для впливу на здійснення звільнення від кримінального покарання – сумнівне. Як зауважує Ю. В. Баулін, який ґрунтовно досліджував сучасний стан інституту звільнення від кримінальної відповідальності, посилання у нормах про звільнення від покарання на ст. 49 Кримінального кодексу суперечить природі звільнення від кримінальної відповідальності [3, с. 170].

У Кримінальному кодексі Республіки Білорусь це питання вирішується однозначно. В ч. 4 ст. 92 вищезазначеного кодексу передбачено, що особа підлягає покаранню, у випадку одужання, якщо не минули строки давності виконання обвинувального вироку. Без посилання на конкретну статтю, хоча в цьому кодексі і не передбачені скорочені строки давності виконання обвинувального вироку для неповнолітніх. Стаття 92 Кримінального кодексу Республіки Білорусь передбачає як альтернативу звільнення від покарання заміну покарання на інше більш м'яке [4].

Завдяки послідовній реалізації заходів, спрямованих на виконання рекомендацій Ради Європи, досягнуто певних позитивних зрушень у реформуванні кримінально-виконавчої системи. Однак Україна й досі залишається однією із держав у світі, що мають найбільш високі показники щодо чисельності ув'язнених. Кількість громадян, які перебувають у пенітенціарних закладах України, дорівнює кількості ув'язнених, які відбувають покарання в тюрмах Бельгії, Австрії, Іспанії та Швейцарії разом узятих [5].

При звільненні від покарання за ч. 2 ст. 84 Кримінального кодексу України [1] слід було б використати метод диференціації кримінальної відповідальності в залежності від категорії вчиненого особою злочину. Необхідно на законодавчому рівні передбачити обов'язкове звільнення від покарання в зв'язку

з важкою хворобою засуджених за вчинення злочинів невеликої та середньої тяжкості. Більше того, обов'язковому звільненню від покарання за наявності захворювання, зазначеного в Переліку, повинні підлягати і особи, які вчинили інші злочини, якщо призначене їм покарання не перевищує п'яти років позбавлення волі. По терміну покарання ці посягання скоріше є злочинами середньої тяжкості, а особи, які їх вчинили, не володіють тією підвищеною суспільною небезпекою, яка зазвичай властива особам, які вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини.

Залишаючи вирішення питання про звільнення від відбування покарання осіб, які захворіли після вчинення злочину на іншу тяжку хворобу, на розгляд суду, законодавець має сформулювати критерії, на основі яких суд міг би приймати такі рішення у відповідності з інтересами суспільства: гуманним ставленням до тяжко хворих засуджених і одночасно забезпеченням охорони суспільства від злочинних посягань.

Література

1. Кримінальний кодекс України станом на 05.01.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до відомостей: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
2. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; За ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – Київ–Харків: Юрінком Інтер, 2002. – 416 с.
3. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності: монографія / Ю. В. Баулін. – К.: Атіка, 2004. – 296 с.
4. Уголовный кодекс Республики Беларусь. – Мн.: Право и экономика, 2005. – 216 с.
5. Карпачова Н. І. Дотримання прав людини в місцях позбавлення волі / Н. І. Карпачова Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні: перша щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ombudsman.kiev.ua>.

Козут Я. М.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ДЕКЛАРУВАННЯ ДОХОДІВ

Правовий аспект корупції проявляється в тому, що вона порушує право як об'єктивну категорію, тобто порушує Закон, а держава вживає передбачених законом правових та інших заходів щодо запобігання їй. У правовій державі не може бути інших засобів протидії корупції, крім правових.

Система законодавчих актів, які утворюють антикорупційне законодавство складають: Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» [1]; Закон України «Про запобігання корупції» [2]; Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» [3]; Кримінальний кодекс України [4]; Кодекс України про адміністративні правопорушення [5] тощо.

Законодавець створив таку систему запобіжних антикорупційних заходів: обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища; обмеження щодо одержання подарунків; запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними; обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування; обмеження спільної роботи близьких осіб; заборона на одержання пільг, послуг і майна органами державної влади та органами місцевого самоврядування; доступ до інформації; фінансовий контроль та декларування доходів.

До повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції, належить, зокрема:

- здійснення контролю та перевірки декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого

самоврядування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу способу життя осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

– забезпечення ведення Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

За порушення вимог фінансового контролю встановлено адміністративну відповідальність у статті 172-6 КУпАП. За несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані, подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачено накладення штрафу [5].

Порядок здійснення фінансового контролю, вимоги та порядок подання декларації регламентуються Розділом 7 «Фінансовий контроль» Закону України «Про запобігання корупції» [2].

У роз'ясненнях щодо заповнення електронних декларацій на офіційному сайті Національного агентства з питань запобігання корупції зазначено, що «Законом передбачено чотири типи декларацій суб'єкта декларування:

1) щорічна декларація, яка подається у період з 00 годин 00 хвилин 01 січня до 00 годин 00 хвилин 01 квітня року, наступного за звітним роком. Така декларація охоплює звітний рік (період з 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому подається декларація, та містить інформацію станом на 31 грудня звітного року;

2) декларація суб'єкта декларування, який припиняє діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, що подається не пізніше дня такого припинення. Якщо припинення зазначених функцій відбулося з ініціативи роботодавця, декларація подається не пізніше

двадцяти робочих днів з дня, коли суб'єкт декларування дізнався чи повинен був дізнатися про таке припинення. Декларація суб'єкта декларування, який припиняє діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, охоплює період, який не був охоплений деклараціями, раніше поданими таким суб'єктом декларування, та містить інформацію станом на останній день такого періоду. Останнім днем такого періоду є день, що передує дню подання декларації. Під раніше поданими деклараціями розуміються як декларації, що були подані до Реєстру відповідно до Закону, так і декларації, що були подані відповідно до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»;

3) декларація суб'єкта декларування, який припинив діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, що подається до 00 годин 00 хвилин 01 квітня року, наступного за звітним роком, у якому було припинено таку діяльність. Така декларація охоплює звітний рік (період з 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому подається декларація, та містить інформацію станом на 31 грудня звітного року;

4) декларація суб'єкта декларування, який є особою, що претендує на зайняття посад, зазначених у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 Закону, що подається до призначення або обрання особи на посаду. Така декларація охоплює звітний рік (період з 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому особа подала заяву на зайняття посади (участь у конкурсі), якщо інше не передбачено законодавством, та містить інформацію станом на 31 грудня звітного року. Законодавством можуть передбачатися особливості щодо процедури відбору кандидатів для зайняття вакантних посад суб'єктів декларування. Наприклад, Закон України «Про державну службу» передбачає подання двох декларацій в процесі такого відбору: перша декларація подається особою, яка бажає взяти участь у конкурсі на зайняття вакантної посади державної служби, разом з іншими документами для участі в конкурсі; друга декларація подається зазначеною особою, якщо вона перемогла в конкурсі, перед її призначенням на посаду. В обох випадках декларація подається за минулий

рік. Але період, який охоплюється відповідними деклараціями, залежить від часу їх подання: наприклад, якщо документи для участі в конкурсі були подані у грудні 2016 року, то перша декларація повинна охоплювати попередній 2015 рік; при цьому, якщо рішення при перемогі в конкурсі було ухвалено вже в 2017 році, то друга декларація повинна буде охоплювати попередній 2016 рік».

Отже, у випадку коли особа претендувала і перемогла у конкурсі в одному році необхідно подавати дві ідентичні декларації. Неподання другої декларації створює формальні підстави для притягнення особи до адміністративної відповідальності. Проте, дискусійним є питання наявності вини декларанта, оскільки уся інформація щодо доходів була ним раніше офіційно оприлюднена.

Література

1. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14.10.2014 року № 1699-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Про Національне антикорупційне бюро: Закон України від 14.10.2014 року № 1698-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 1.09.2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.

Комісарчук Ю. А.,
доцент кафедри кримінального процесу
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Дусько О. І.,
курсант 3 курсу факультету № 2
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СУТНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ КОРУПЦІЇ

Дослідження проблеми існування корупції потребує визначення сутності цього явища. Це можливо лише за умови дослідження корупції не тільки як категорії правової та юридичної, але і як категорії соціальної, економічної та політичної, що дасть змогу визначити її місце і роль в соціальних процесах, а також її вплив на розвиток держави та суспільних відносин.

Зупинимось на розгляді поняття корупція як складного сучасного економіко-правового явища. Макіавелі визначав корупцію як використання публічних можливостей у приватних інтересах [1, с. 36]. У Черчіллю приписують слова, що з будь-якої економічної чи політичної ситуації вихід добре відомий, але він не приймається, бо когось це влаштовує [2, с. 72].

У сучасній термінології корупція, розуміється як підкупність, продажність посадових осіб, громадських діячів.

Висловлювання авторів щодо формулювання поняття корупції різнобічні, тому що вони оцінюють це суспільне явище з різних критеріїв підходу. Спільним для всіх авторів є те, що вони при макropідході оцінюють його з точки зору державних інтересів, розглядаючи її як суспільно небезпечне явище. Але з позицій особистості і сім'ї це додатковий прибуток, і в тому саме є спонукальний мотив цього діяння. Разом з тим, при мікропідході розгляду визначень корупції всіх авторів можна класифікувати за сферами суспільного життя.

Так, на думку В. І. Попова, корупція знаходить своє відображення у трьох аспектах: політичному, соціально-економічному і правовому [3, с. 56].

У процесі дослідження корупції суто в економічній площині І. Мазур зазначає, що корупція у широкому розумінні – це

складне соціально-економічне (скоріше, асоціальне) явище, що виникає у процесі реалізації тіньових економічних відносин між посадовими особами та іншими суб'єктами з метою задоволення особистих інтересів через комерціалізацію суспільних благ і цінностей. Корупція ж у вузькому розумінні – це комерціалізація посадовими особами своїх функціональних обов'язків [1, с. 36].

До дослідників корупції як явища соціально-економічного характеру можна віднести Н. Кузнецову, О. Дудорова, В. Комісарову, В. Панкратову, К. Футея та інших. Вони вважають корупцію однією із функцій управління суспільством, яка базується на економічному ґрунті. Як функція управління, вона має соціальне забарвлення, а за своєю сутністю є економічною категорією. На думку цих науковців соціально-економічні аспекти корупції полягають у спотворенні корумпованим державним апаратом соціальної політики і економіки держави.

Формування соціальних груп власників і підприємців відбувалося на основі перерозподілу доходів та державної власності, а не на базі збільшення соціального продукту як результату підприємницької активності. Держава не вжила будь-яких серйозних і ефективних заходів щодо стимулювання виробничого підприємництва. Навпаки, весь механізм створення, реєстрації, оподаткування нових суб'єктів господарювання підштовхував (і продовжує підштовхувати) підприємців та бізнесменів до всілякого роду спекулятивних операцій. Так виник парадокс у ринковій трансформації суспільства: підприємництво, яке в розвинених країнах є головним рушієм економічного прогресу, в Україні стало головним пігментам корупції.

Обмежені можливості соціального контролю над державним апаратом, призвели до отримання останнім певної автономності від суспільства, а в поєднанні з широкими дискреційними повноваженнями державних службовців це є прямий шлях до корупції. До цього слід додати і масовий допуск кримінальних елементів до економічних важелів управління. Якби економічних ділків не підтримували корумповані державні службовці, то ми б не мали багатьох злочинів в економічній сфері, таких, як незаконне використання бюджетних коштів, у тому числі заробітної плати і пенсій; вивезення матеріальних

цінностей за кордон; легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; незаконної приватизації державного, комунального майна; афер з цінними паперами і валютними коштовностями та інше. Проте продовжується процес зрощування тіньовиків з корумпованими посадовими особами. Крім того корупція в економічній сфері створює негативне ставлення потенційних інвесторів та іноземних партнерів до доцільності розвитку бізнесу в країні, що призводить до зменшення рівня якості послуг та товарів, відсутності конкурентності серед їх виробників.

Важливо зауважити, що якщо злочини проти життя, здоров'я, волі та гідності громадян, а також проти приватної власності виявляються у більшості випадків і по них порушуються кримінальні справи за фактом їх вчинення (хоча злочинець у більшості випадків невідомий і його потрібно виявити), то в економічній сфері все навпаки: злочин потрібно виявити, тому що він прихований, а злочинці, як правило, не приховуються, а залишаються на своїх робочих місцях продовжуючи протиправну діяльність. Якщо людина, прагнучи досягти приватної вигоди, зустрічається з не сприятливим, не зручним, не зрозумілим для неї порядком, то починає шукати з нього вихід, тобто створюється ситуація, коли існуючий правопорядок входить у суперечність з економічним інтересом. Іншими словами, чинне законодавство не сприяє постійному розвитку реальної економічної діяльності. Тому особа починає створювати умови, які б давали їй можливість реалізувати власний економічний інтерес.

Сучасна неокласична економіка, заснована на моделі раціональної поведінки людини, яка забезпечує максимальну вигоду, надає їй вибору центральну роль. Отже, люди приймають рішення щось робити тому, що мають у цьому власний раціональний інтерес. Виходить, що складається ситуація, за якою невиконання закону стає нормою. Але причиною існування корупції може бути не тільки неадекватність законів умовам економічної діяльності, але й потреба у виживанні населення у складних умовах становлення ринкових відносин.

Корупція як явище стрімко розвивається, випереджаючи розвиток суспільних відносин та заходів, спрямованих

на протидію їй. Більшість оцінок корупції достатньо обґрунтовані, враховують специфічні особливості окремих політичних, економічних і соціальних систем, не суперечать одна одній, але разом з тим нерідко відображають лише окремі сторони об'єкта, що вивчається. На нашу думку корупція – складне правове, політичне і соціальне явище з економічним забарвленням. Воно багатогранне, оскільки має комплексний характер. Найбільш змістовно висловив концепцію представників цієї позиції М. Мельник і В. Попов [4, с. 4]. Вони вбачають у корупції цілу систему зі складною структурою взаємопов'язаних елементів політичного, соціального, правового, ідеологічного, філософського і морального характеру. Є. Невмержицький вказує на потребу подальшого поглибленого вивчення цього явища, його детермінантів і соціально-економічного простору розповсюдження. У своїй монографії він надає узагальнююче визначення корупції як багатоаспектного діяння: «це соціально небезпечне явище, змістом якого є система негативних поглядів, настанов і діянь службових осіб інститутів влади та управління, державних і недержавних підприємств, організацій і установ, політичних партій та громадських організацій, спрямованих на задоволення особистих, групових або корпоративних інтересів шляхом використання свого службового становища, всупереч інтересам суспільства та держави» [5, с. 44–45].

Але як би не проявлялася корупція, вона завжди шкідлива для суспільства як у соціальному, так і в економічному аспектах. Крім того, правові фактори економічної корупції по суті є формальним виразом її політичних причин та умов. Корупціогенність правового комплексу охоплює значне число взаємопов'язаних явищ законотворчості, правозастосування, правової свідомості, правового виховання та правової поведінки [6].

Література

1. Мазур. І. Корупція як інститут тіньової економіки // Економіка і право, 2005. – № 8. – С. 34–38.
2. Прісняков В. Ф. Детінізація економіки // Фінанси України. – 2005. – № 3. – 72–81 с.

3. Попов В. И. Проявление коррупции в современных условиях // Тр. Материалы конф. «Коррупция в России: состояние и проблемы». – М.: Инст. МВД России. – 1996. – С. 55–57.
4. Мельник М. І. Корупція: проблема визначення сутності і поняття // Вісник Академії правових наук України. – Харків: 1998. – № 2 – С. 12–16.
5. Невмережицький Е. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія. – К.: КНТ, 2008. – 368 с.
6. Суббот А. І., Дем'янчук Ю. В. Дієві підходи запобігання та протидії корупції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ndi-fp.ast.edu.ua/thesis/159/>

Комісарчук Ю. А.,

*доцент кафедри кримінального процесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПОЛІТИЧНИЙ ЗМІСТ КОРУПЦІЇ

Аналіз сучасних соціально-економічних процесів в Україні дає підстави визначити їх універсальний зв'язок, взаємодію і взаємообумовленість. Насамперед, доцільно акцентувати увагу саме на тих чинниках, які мають деструктивний характер і деформують як економічні, так і соціально-правові відносини в суспільстві, викликають збої та дисфункції в механізмі управління державою та суспільством в цілому, а також в окремих соціальних підсистемах. Одним із таких небезпечних явищ, яке стоїть на заваді належного розвитку будь-якої держави, є корупція. Вона створює перешкоди розвитку всім сферам суспільного життя, у тому числі правовій, соціально-економічній і політичній.

У літературних джерелах зазначається що, говорячи про корумпованість, корупцію, необхідно мати на увазі, що це явище має відношення до всіх службовців органів влади, управління, правосуддя, правоохоронної системи, а не лише до категорії осіб, які є посадовими [1, с. 41].

Корупція і зловживання владою вразили всі ешелони державного апарату. Фактично, в Україні сформувалися не лише тіньовий сектор в економіці, але й паралельна нелегальна влада, яка зміцнюється і починає дублювати найважливіші

функції держави. Офіційне визначення цієї антисуспільної сили як «п'ятої влади» є досить точним.

Так, основні дослідження корупції показують, що у різних країнах її політичний аспект виражається у позбавленні апарату управління можливості проводити державну політику. Тоді громадянин залежить не від законів, які регламентують державні відносини, а від свавілля корумпованого чиновника.

М. П. Яблоков підкреслює, що корупція передбачає систематичний підкуп посадових осіб законодавчої, виконавчої та судової влади, громадських та політичних діячів, який спричиняє прийняття ними рішень, що порушують закон або неписані суспільні норми, та їх здійснення часто на користь кримінальних структур, веде до встановлення залежності від зазначених структур [2, с. 342].

Прихильниками політичного аспекту трактування поняття корупції є М. Ю. Тихоміров, К. М. Абдієв, К. В. Сурков, В. К. Євтушевський та інші, які визначають корупцію як зловживання державною владою, посадою та службовим становищем з метою отримання матеріальної винагороди. Вона носить характер злочинної діяльності в політичній сфері, що призводить до дискредитації апарату державного управління: знижується довіра до влади, люди перестають вірити процедурі її формування; спостерігається відчуження влади від суспільства та громадських інститутів; девальвується значення права та закону як інструментів регулювання громадського життя [3, с.73].

У цьому плані В.В. Лунєєв зазначає, що політична корупція – реальний і сильнодіючий фактор, який підриває основні принципи демократії. «Влада – гроші – влада – власність», зав'язані в один порочний вузол, де більшість державних структур діють на комерційній основі, політична корупція має надзвичайну актуальність і небезпеку [4, с.71]. І. Корж вважає, що політична корупція – це особлива форма боротьби за владу, в якій перемагають не політичні інтереси суспільства а багатомільйонні хабарі. Політична корупція дає змогу конвертувати владу в капітал, а капітал – знову у владу [5, с.56].

Тим самим наносяться матеріальні і моральні збитки державному устрою, репутації політичної влади, престижу

країни на міжнародній арені. Отже, корупція пов'язана з підкупом осіб, які перебувають на державній або громадській службі, з одержанням ними додаткових доходів, благ і переваг за вчинення умисних дій або бездіяльність. Це негативно впливає на авторитет держави, ставить під сумнів дотримання принципів верховенства права, ефективної діяльності державних органів та взаємодії гілок влади.

Беззаперечним є те, що на рівні громадян країни корупція є обмежувальним фактором у забезпеченні їх гарантованими Конституцією України правами і свободами людини і громадянина. Як наслідок, порушуються принципи рівності всіх перед законом та соціальної справедливості. Вона є тим чинником, який підмінює закон та встановлює свої правила в суспільстві. Як наслідок, громадяни втрачають віру в силу закону, державу та органи влади, які виступають від її імені і мають забезпечувати законні права громадян, а також в дію чинного законодавства. Це призводить до деформації у свідомості громадян моральних та духовних цінностей. З цього приводу І. П. Голосніченко зазначає, що корупційні діяння негативно впливають на права і свободи людини і громадянина. Державні послуги надаються не за законом, а за правилами організованої злочинної діяльності [6]. За таких умов невелика категорія населення країни має необмежений доступ до забезпечення своїх прав і свобод, а якщо точніше, своїх особистих приватних інтересів або інтересів наближених до себе осіб, а інша, переважна більшість населення таку змогу має тільки у формальному вигляді, тобто фактично можливості пересічного громадянина значно обмежені або ж порядок їх забезпечення значно ускладнений [7, с. 10–11].

Особиста зацікавленість чиновників веде до підписання нормативних актів неефективного характеру, збиткових для суспільства, але вигідних для окремих приватних осіб, що приносять їм надприбутки. Останні використовуються для нової спіралі підкупу державних службовців, працівників правоохоронних органів. Все це у сукупності стає гальмом науково-технічного прогресу держави і створює від'ємний соціально-економічний ефект.

Масштаби корупційної поведінки чиновників характеризує те, що за підсумками перевірки виявлено 47 тис. порушень

законодавства про державну та муніципальну службу, за фактами корупції порушено 600 кримінальних справ, 6700 чиновників притягнуті до кримінальної відповідальності. Однак, цією перевіркою були охоплені чиновники регіонального рівня [8].

Окрім того, працівник правоохоронного органу зобов'язаний дотримуватися норм і приписів законодавства задля забезпечення особистої безпеки від корупційних посягань, незважаючи на власні інтереси або матеріальні потреби, а також психологічний вплив із боку колег. У разі, якщо працівник порушує вимоги чинного законодавства України й легковажно ставиться до покладених на нього обов'язків, він притягується до дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності, наслідком чого є звільнення з посади, накладення штрафу або позбавлення волі [9].

Досвід ряду зарубіжних країн свідчить, що незважаючи на передбачені законодавством жорсткі механізми контролю і заходи покарання, значної частини державних службовців, особливо високопоставлених, нерідко вдається уникати відповідальності за вчинені ними правопорушення. У даних країнах, як і в Україні, існує досвід «недоторканих» осіб із числа представників різних гілок влади, що є практично неосудними. Через особливий порядок порушення кримінальних справ виникають труднощі у притягненні до відповідальності суддів, депутатів, прокурорів. Тому, у країні формується громадська думка проти таких «демократичних перетворень», спостерігається невіра в інститути влади, все більше утверджується впевненість, що Закони писані не для всіх [10].

Література

1. Щур Б. В. Тактика нейтралізації протидії розслідуванню злочинів, вчинених організованими групами: монографія / Б. В. Щур / за ред. проф. В. Ю. Шепітько. – Х.: Гриф, 2005. – 176 с.
2. Яблоков Н. П. Криминалистика: учебник для вузов и юрид. Факультетов / Н. П. Яблоков – М.: ЛексЭст, 2003. – 376 с.
3. Вешняков А. А. Свободные и демократические выборы как преграда политической коррупции // Организованная преступность, терроризм и коррупция: Криминологический ежеквартальный альманах. – Вып. 1. – М.: Юристъ, 2003. – С. 73.

4. Лунеев В. В. Политическая коррупция в России (Вступительное слово) // Организованная преступность, терроризм и коррупция: Криминологический ежеквартальный альманах. – Вып. 1. – М.: Юристъ, 2003. – С. 71.
5. Корж І. Політична корупція та правова безпека України // Право України, 2009. – № 6. – С. 55–60.
6. Голосніченко І. П. Подолання корупції як нівелювання прав і свобод людини і громадянина // Міжнародне право і національне законодавство: зб. наук. пр. проф.-виклад. складу кафедр правових дисциплін / Міжнар. ін-т лінгвістики і права; Редкол.: В. Л. Чубарєв (голова) та ін. – К.: Правові джерела. – 2001. Вип. 1. – С. 39–48.
7. Стеценко С. Г., Ткаченко О.В. Корупція в органах внутрішніх справ: проблеми протидії: монографія / С. Г. Стеценко, О. В. Ткаченко. – К.: Алерта. КНТ, Центр учбової літератури, 2008. – 168 с.
8. Корупція в Україні як фактор соціальної та політичної дійсності / О. М. Михальченко // Наук. зап. Ін-ту політ. і етнонац. дослідж. – 2007. – Вип. 35. – 313–322 с.
9. Суббот А. І. Забезпечення безпеки працівників правоохоронних органів від корупційних посягань / А. І. Суббот // Журнал Верховної Ради України «Віче», 2014 – № 12. – 27–29 с.
10. Суббот А. І., Дем'янчук Ю. В. Дієві підходи запобігання та протидії корупції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ndi-fp.asta.edu.ua/thesis/159/>.

Кулакова Н. В.,

професор кафедри кримінології та КВП,

кандидат юридичних наук, доцент,

(Національна академія внутрішніх справ)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Проблема ефективності запобігання корупції є актуальною для будь-якої держави, і саме тому у 1999 році Рада Європи розробила Конвенцію про кримінальну відповідальність за корупцію (ETS 173)[1], а також Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією [2]. У 2003 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла фундаментальний документ – Конвенцію ООН проти корупції[3], що була ратифікована Законом України[4].

Останніми роками під керівництвом ООН були проведені міжнародні конгреси з проблем корупції, результати яких

сприяли розробці не тільки кодексу поведінки державних посадових осіб, але й розроблена система заходів, яка повинна сприяти подоланню цього явища. Міжнародні документи містять значну кількість положень та рекомендацій, не тільки кримінально-правових, але й процесуальних, адміністративних, цивільно-правових, організаційних, які актуальні сьогодні для України.

З метою приведення національного законодавства у відповідність до положень Конвенції ООН, та рекомендацій GRECO, прийнято Закони України «Про запобігання корупції»[5], «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення»[6], «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»[7], Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки»[8] та ін. Вказаними законами визначено засади запобігання корупції, а також забезпечено приведення законодавства про кримінальну та адміністративну відповідальності за корупційні правопорушення у відповідність до міжнародно-правових актів.

Але не зважаючи на такий високий рівень досліджень та застосованих заходів, корупція, як явище, не зменшується у своїх масштабах, і, на жаль, відбувається її проникнення у всі сфери життя. Це пов'язано з тим, що практичних зрушень у боротьбі з корупцією не відбувається як у світі в цілому, так і в окремих країнах. Між заявами представників влади про їх прагнення безкомпромісно боротися з корупцією та корупційними реаліями велика прірва, яка все більше збільшується. Класифікація та обсяг корупційних діянь, що пропонуються у міжнародних документах, не зовсім співвідносяться з традиційним розумінням цього явища в праві України. Небезпека складає у зростанні корупційних правопорушень, і як, наслідок, вчинення господарських злочинів та злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами.

Так, за даними офіційної статистики МВС України протягом 2016 р. Кількість адміністративних протоколів про корупційні правопорушення, направлених до суду складає – 2994,

осіб притягнуто судом до відповідальності – 1900. Особливу небезпеку викликає тенденція вчинення корупційних правопорушень особами – у бюджетній сфері 22,6% (431) і земельних відносин 24,6% (469). А кількість кримінальних правопорушень, кримінальні провадження за якими закінчено розслідування за 2016 р. – 2175, найбільша частка це – одержання хабара (ст. 368 КК України) – 38,6% (840); привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ч.ч. 2-5 ст. 191 КК України) – 24,1% (525), зловживання впливом (ст. 369-2 КК України) – 11,08% (241); зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України) – 8,3%(181).

Сума матеріальних збитків за вчинені корупційні правопорушення складає – 4 598 798 670 грн, з них за кримінальними правопорушеннями, що вчинені в складі ОГ і 30 – 2 591 444 450 грн, в інтересах державі чи територіальній громаді – 4209618158 грн.

З них відшкодовано збитків – 151 495 314 грн, за кримінальними правопорушеннями, що вчинені в складі ОГ і 30 – 1 466 431 грн, в інтересах держави чи територіальній громаді – 22 172 425 грн. Накладено арешт на майно – 602 388 596 грн.

Вилучено майна, готівки, цінних паперів, іноземної валюти (НБУ) тощо (із заарештованого) на суму – 27 317 070 грн, сума, на яку пред'явлено позови – 637 082 373 грн.

У зв'язку з цим корупція повинна досліджуватися не тільки і не стільки як правове, скільки як кримінологічне та соціально-правове явище, що охоплює сукупність суспільно небезпечних діянь, як криміналізованих, так і по різних причинам не криміналізованих, але визнаними такими у світовій практиці. Тому, на сьогоднішній день, у кримінальному законодавстві повинні бути криміналізовані всі найбільш суспільно небезпечні форми корупційної злочинності, які необхідно викласти в одній або декількох статтях. Після цього необхідно точно визначити перелік корупційних діянь для систематичного аналізу корупційної злочинності з метою розробки більш ефективних форм боротьби з нею та її запобігання.

Зрозуміло, що криміналізація діянь не панацея у боротьбі з корупцією, оскільки тисячі форм корупційних діянь визначити

у конкретній правовій формі практично неможливо. Тому, сьогодні потрібно узагальнення за мотивацією діяння та сумарним наслідком. Правове, частково узагальнююче та частково конкретизоване поняття корупції, було викладено у Законі України «Про запобігання корупції», як «корупція – використання особою, Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей». Це визначення корупції, як і інші положення Закону, не доповнює КК України і не протирічає йому. Більш того, зазначене поняття корупції не повністю охоплює увесь спектр реальних корупційних діянь. Реальні види таких діянь в нашій країні, на жаль, не знаходять цілісного відображення в даних офіційної статистики, не досліджуються вони і в аналітичних документах правоохоронних органів. В силу цього відбувається вимушене обмеження кримінологічного аналізу окремими видами найбільш розповсюджених корупційних діянь: злочини проти власності (одержання хабара, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, зловживання владою або службовим становищем, перевищення влади або службових повноважень, службове підроблення та ін.).

Суттєвим недоліком діючого антикорупційного законодавства є те, що воно приймається без кримінологічної експертизи. Експертиза повинна бути комплексною, а до експертних груп входити юристи різних галузей права, економісти, політологи, правознавці, співробітники правоохоронних органів. Оскільки значними можливостями по контролю за корупцією та її запобігання володіють різні галузі права: конституційне, банківське, митне, цивільне, процесуальне та ін. Саме в цих галузях утворюються можливості для «правомірної» корупції і таким чином формується «корупційне» законодавство.

Питання про необхідність організації кримінологічної експертизи ставиться протягом останніх десяти років, оскільки саме така експертиза могла б виявити не тільки можливості для корупції, але й запропонувати заходи, що не дають можливість вчинити корупційні діяння, підвищити ризик при їх вчиненні та зниження потенційної вигоди.

Література

1. Конвенцію про кримінальну відповідальність за корупцію (ETS 173) [Електронний ресурс] Офіційний веб-сайт Верховної Ради – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_101. – Назва з екрану;
2. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією [Електронний ресурс] Офіційний веб-сайт Верховної Ради. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_102. – Назва з екрану;
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції [Електронний ресурс] Офіційний веб-сайт Верховної Ради. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_c16. – Назва з екрану;
4. Закон України Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції [Електронний ресурс] Офіційний веб-сайт Верховної Ради. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/251-16>. – Назва з екрану;
5. Закон України Про запобігання корупції [Електронний ресурс] Офіційний веб-сайт Верховної Ради. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page5>. – Назва з екрану;
6. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення [Електронний ресурс] Офіційний веб-сайт Верховної Ради. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3207-17>. – Назва з екрану;
7. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» [Електронний ресурс] Офіційний веб-сайт Верховної Ради. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4711-17>. – Назва з екрану;
8. Закон України Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки [Електронний ресурс] Офіційний веб-сайт Верховної Ради. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>. – Назва з екрану;
9. Звіт про стан протидії корупції в 2016 р. // Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm. – Назва з екрану;
10. Transparency International [Електронний ресурс] Офіційний веб-сайт Transparency International. – Режим доступу: <http://www.transparency.org/>. – Назва з екрану.

Купріянова Л. С.,
кандидат медичних наук,
доцент кафедра криміналістики та судової експертології
факультету № 1,
(Харківський національний університет внутрішніх справ),
Купріянова Д. С.,
студент 2-го курсу факультету права
(Опольський державний університет, Польща)

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ЯК ПРОВІДНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

У сучасному світі, окрім періоду модернізації та комп'ютеризації, на перший план все більше виходять проблеми так чи інакше пов'язані з соціологічними аспектами прояву людської персоналії як такої, а також проблеми пов'язані з характеристичними цехами парадоксально негативного впливу суспільства на окремих осіб, які, виходячи з історично-природного свого спадку, уникнути цього впливу не можуть, і здебільшого не мусять. І цю характеристичну манеру розвитку нашого суспільства можна досконало спостерігати протягом останніх поколінь представників правоохоронних органів. І така проблема має місце далеко не тому, що представники цієї галузі виявляються міцно деморалізованими людьми, проблема полягає в тому, що кожен з нас, спостерігаючи протиправні дії з боку представників закону створює для всієї ієрархії правоохоронних органів темний ореол недовіри, що підсилюються із року в рік. Подібні цехи деморалізації спостерігаються в кожному суспільстві і в кожній галузі, чи теж прояві нашого життя, з часом стаючи навіть частиною нашого життя. Але коли ці негативні аспекти торкаються авторитету органів законодавчої влади, в цей момент наша перцепція все гостріше і гостріше з кожним разом сприймає вищеназвані прояви суспільно-негативних аспектів буття. З одного боку, кожен з нас розуміє, що в правоохоронних органах працюють такі самі люди, що теж знаходяться під негативним впливом тенденції

сучасного суспільства, з іншого боку, кожен з нас продовжує стверджувати ілюзію, що правоохоронні органи мусять бути представлені людьми, що будуть викликати тільки захват, почуття безпеки і спокою суспільства. Автори даної статті підтримують звісно другий погляд, але пропонують розглянути цю проблему з різних боків на прикладі випускників вищих навчальних закладів, що отримують спеціалізацію до праці в правоохоронних органах.

Найсучаснішою проблемою, що у кожного в голові може створювати асоціації з представниками правоохоронних органів сьогодення, є проблема корупції. Як вже було показано, ніхто не замислюється над фактом, що ця проблема сидить не в середині даної конкретної галузі і не становить тільки її гріх, тільки тут вона є занадто актуальна і гостра. Проблема корупції – це проблема сучасної спільноти, навіть можна сказати сучасних спільнот. Вона з'явилась багато років, а навіть століть тому і існувала поряд із суспільством. Тільки, коли люди почали виходити на новий рівень міжнародних стосунків, ця проблема став проявлятися більше у вигляді стіни, що відділяє на даний момент Україну від Європейського Союзу. Проблема корупції сидить в самій глибині нашого суспільства, вона народжується разом з нами, розвивається в тому чи іншому напрямку в кожному з нас, і проявляється так чи інакше в нашому житті. А все тому, що все це, як було вже відмічено, не проблема одного дня, це проблема поколінь. Будь-які реорганізації, що мали на меті кардинальні зміни та подолання цієї проблеми були зруйновані сильнішою в багато разів системою, деморалізованою корупцією системою. Нові програми розвитку змінювали всю ієрархію людей, але не могли змінити цю систему, і всі зусилля зводились нанівець. Коли ж хтось намагався змінити систему, в ній залишались ті самі люди, що були минулою системою заражені, а так вони призводили до масового зараження нової, позитивної системи, і так всі зусилля теж зводились до нуля. Історія змін і падінь розвивалась по колу, як розвивається історія кожної держави, єдине що, проблема залишається актуальною і її треба вирішувати. Ця проблема не вирішиться сама по собі, тільки все гостріше буде ставити молодих представників правоохоронних органів в опозицію

до інших людей нашої країни, все більшою буде ставати прірва між далекою від ідеалу реальністю і тим темним ореолом, що наша спільнота створила для цієї влади.

Але як же можна вплинути на цю систему, якщо всі можливі шляхи вже були практично перевірені? Якщо навіть найбільш здавалося б успішні методи реструктуризації внутрішніх органів не дали жодного результату? Стаючи в такий філософський глухий кут; розуміючи своє безсилля перед багатовіковою системою, тільки в такий момент вдається прийти до єдиного і практично виваженого рішення даної проблеми.

Все, що представники політики та владної верхівки робили останні роки в сфері реорганізації внутрішніх органів не було насправді так безрезультатно. Все, що тепер мусимо зробити, це фактично повторити всі ці дії знову, тільки вже зважено та методом їх своєрідної компіляції. Нам не вистачить змінити лише систему, чи змінити тільки людей, бо, говорячи про корупцію, це явище в будь-якому разі буде, як ми вже зазначали, міститись в іншому, не зміненому, компоненті внутрішніх органів. Якщо ми хочемо подолати це негативне явище, треба змінити все, поступово, але прийти до того, щоб змінились не тільки кадри, але і система.

Як колись зазначав в багатьох своїх працях Ніколло Макіавеллі, світом завжди будуть правити люди, які спираються не на *fortune* (долю, лос), тільки на *vertu* (підприємницька жилка). Говорячи простими словами, та переносячи це все на ґрунт проблеми, що ми порушуємо, все дійде до того, що ми будемо засвідчувати факт, що наше суспільство потребує не просто гарних слів, або вдалих на папері програм, воно потребує реальних змін, або хоча ж би вдалої реалізації цих добрих програм змін. Якщо ми кажемо про боротьбу з корупцією, то тут своєрідне *vertu* теж існує, тільки треба вчасно вихопити його седно. На нашу думку, в даній ситуації воно може проявитись в тому, що, якщо ми дійсно хочемо бачити нових людей в системі правоохоронних органів, людей, що будуть далекі від корупційних думок і схильностей, ми не мусимо цих людей шукати, їх треба створювати. Ми самі в стані створити в молоді, що зараз тільки починає своє навчання з заміром праці в системі правоохоронних органів, випродукувати відчуття

відповідальності за свої дії, відчуття бажання змінити себе і своє оточення на краще, почавши з самого себе. І тут не можна недооцінити вплив навчального закладу та всієї дидактичної бази. Якщо зараз без жодного перебільшення можна сказати, що вже на лоні університету намагаються привити антикорупційні погляди студентам таким методом, що говорять про це суспільне явище, як про щось нормальне, логічне, але при цьому, в той же момент, намагаються розповісти, що це все негарно, неморально і так далі, то можна з певністю сказати, що таким чином наша справа зі зміною відношення представників правоохоронних органів не посунеться. Кожен студент в момент такого повчання сприймає програму боротьби з корупцією не як перспективний напрямок праці, а тільки як додаткову, чи навіть непотрібну інформацію в рамках тієї чи іншої дисципліни. Автоматично кожна молода особа суб'єктивно думає, що, як існує багаторічний досвід проживання і функціонування суспільства сповненого проявами корупції, то він вже нічого не вдіє. Більш того, як він піде звичною стежкою в своїй професійній кар'єрі, то його професор з університету теж не покарає його за непослух пізніше, а це означає, що і намагатись в принципі не треба. Але це, на думку авторів, найбільш неправильна думка, яка тільки може з'явитись синтезуючи сучасну похилу даних о корупції. Студенти, це молоді організми, новий подих кожної із структур системи внутрішніх органів України. І як би то банально не звучало, але як їх вдасться запрограмувати, з цієї настановою вони і підуть в світ. І головним є власне правильне програмування молодого інтелекту представників влади. Від самого початку вона мусять знати, що корупція, це не проблема, з якою треба миритись, чи проблема, яку не вдасться подолати, кожен з них має знати, що не має систему, навіть багатолітнього, який би не можна було б змінити і тим самим почати нову, позитивну історію нашого суспільства. Зміна суспільства починається з кожного, хто тримає, чи, тим більш, буде за кілька років тримати в руках владу. Знову ж таки, пригадуючи Макіавеллі, історія розвивається за спіраллю, але в кожен момент, ми можемо все таки зробити так, щоб ця спіраль розвивалась на нашу користь. Якщо від самого початку студенти будуть усвідомлювати свою відповідальність,

то чисто з психологічної точки зору ніхто не зможе залишитись байдужим до цієї наболілої проблеми. І тоді кожен захоче щось зробити на користь змін, а далі, за ефектом метелика, маленька зміна приведе до великого перетворення на краще, і тільки так зможе бути подолане таке негативне і багаторічне явище, як корупція.

Підводячи підсумки, можна сказати, що реальна зміна та перші прояви успіху антикорупційної політики будуть залежати від того, наскільки швидко зміни будуть впроваджені до кожного аспекту нашого життя, нашої освіти, а головне нашої свідомості. Коли від самого початку студенти юридичних факультетів та університетів внутрішніх справ будуть усвідомлювати свою відповідальність перед країною, народом, і головне перед самими собою та майбутнім їх дітей, а також усвідомлювати силу свого власного впливу на покращення цієї ситуації, тоді почнуться реальні зміни. І головне це те, що це можливо досягнути тільки через підвищення почуття власної відповідальності та морального самопізнання у представників дидактичних кадрів у зазначених навчальних закладах. Бо, фактично, від них залежить, з якими планами на майбутнє вийдуть представники наших правоохоронних органів завтрашнього дня. А значить, все вдасться налагодити та змінити, тільки, головне, змінити власне ставлення до самих себе.

Лецух А. Р.,

*професор кафедри теорії та історії держави і права,
конституційного та міжнародного права,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АСПЕКТ

Соціальна відповідальність – це соціальне явище, що являє собою добровільне та свідоме виконання, використання і дотримання суб'єктами суспільних відносин, приписів,

соціальних норм, а у випадку їхнього порушення – застосування до порушника заходів впливу, передбачених цими нормами [1, с. 9, 10].

На думку О. Охріменко та Т. Іванової відповідальність може бути обумовлена статусом (відповідальність службової особи, тощо) або укладеною угодою (відповідальність перед контрагентом, відповідальність найманого робітника тощо). Відповідальність обумовлена статусом, усвідомлюється людиною як покликання, а обумовлена угодою – як обов'язок. Вона може бути двоякою: а) спричиненою груповими, корпоративними, службовими або будь-якими іншими локальними обов'язками, що наближає її до розуміння підзвітності; б) самостійно прийнятою особою в якості особистого і універсального обов'язку. На їхню думку, в обох випадках зберігається її вимір, який фіксується в модальності «відповідальність перед», на відміну від модальності «відповідальність за» [1, с. 9].

На думку окремих закордонних науковців, суть соціальної відповідальності полягає у дотриманні суб'єктами суспільних відносин вимог соціальних норм або ж – у взятому на себе зобов'язанні нести додатковий обов'язок особистого чи майнового характеру у випадку безвідповідальної поведінки, що не відповідає вимогам норм чи порушує суспільний порядок [2].

У випадку порушення учасником безпосередньо конституційних відносин норм державно-організованого права щодо нього настає правова або юридична відповідальність, що є одним із видів соціальної відповідальності. Якщо ж розглядати такого учасника (наділеного конституційно-правовим статусом глави держави, народного обранця тощо) через призму виникнення правовідносин з виборцями через політичну «виборчу» угоду про взаємні права та обов'язки, то його відповідальність одночасно усвідомлюється не лише як покликання, але й обумовлений цією угодою обов'язок. Це значною мірою спростовує тезу про відповідальність політика лише як покликання.

Українські вчені О. Зайчук та Н. Оніщенко вважають, що правова (юридична) відповідальність настає у випадку порушення норм державно-організованого права та, маючи спільні

риси із соціальною відповідальністю, співвідноситься з останньою як загальне та особливе. Відтак, на їхню думку, соціальна відповідальність є комплексною категорією, що передбачає наявність різноманітних форм та видів, а її важливим різновидом є юридична [3].

Тому, відповідальність, що застосовується у відносинах владарювання за вчинення конституційного (конституційно-процесуального) делікту слід досліджувати у взаємозв'язку із соціальною відповідальністю, оскільки обидві передбачають обов'язок особи виконувати політичні, юридичні та моральні вимоги, що встановлюються перед ними суспільством чи державою.

Конституційно-процесуальна відповідальність характеризується, серед інших, такими ознаками: 1) наявність формальної підстави (юридичне закріплення процесуальної відповідальності); 2) фактична підстава (вчинення конституційного процесуального делікту); 3) для реалізації негативної конституційної процесуальної відповідальності слід прийняти відповідний акт для її застосування; 4) позитивна конституційно-процесуальна відповідальність реалізується в правомірній поведінці владного суб'єкта; 5) сутність конституційної процесуальної відповідальності – запобігання вчиненню конституційних процесуальних деліктів, усунення причин та умов, що сприяли їх вчиненню, зобов'язання суб'єкта діяти відповідно до конституційних приписів і у випадку вчинення процесуального делікту – зазнати осуду, несприятливих наслідків особистого, статусного, майнового змісту.

Конституційно-процесуальну відповідальність владноуповноважених суб'єктів у соціальному аспекті слід розглядати з позицій їхнього правового обов'язку діяти відповідно до конституційних приписів та добросовісно користуватись наданими правами, не зловживаючи останніми, що виражається у їхній правомірній поведінці, а в іншому разі – щодо цих суб'єктів настають передбачені санкцією порушеної процесуальною нормою негативні наслідки особистісного, статусного або майнового характеру.

Основи конституційно-правової відповідальності в Україні визначаються чинним законодавством, а у якості правового феномену та необхідного елементу конституційного

статусу суб'єктів відносин владарювання вважається одним із найбільш досліджених інститутів українськими науковцями-конституціоналістами.

Нажаль, як свідчить існуюча практика застосування цього інституту щодо «владних» порушників існує безліч моментів, пов'язаних із наявними суттєвими законодавчими прогалинами, зокрема, у конституційно-процесуальному аспекті проблеми.

Конституційно-правова відповідальність, охоплюючи владно-політичну складову, повинна застосовується безпосередньо щодо суб'єктів-правопорушників, які є учасниками відповідних відносин. Однак ця відповідальність, в силу конституційного обмеження її форм (імпічмент президента, розпуск парламенту, відставка уряду, відкликання народного депутата та ін.) та досить-таки чіткого переліку підстав застосування не в змозі повною мірою забезпечити свою «присутність» безпосередньо у відносинах конституційно-процедурного характеру: «кнопкодавство», пропущення засідань органу державної влади, бездіяльність, блокування трибуни, рішення тощо.

Неодноразові пропозиції від суспільства та декларативні заяви в парламенті щодо зняття недоторканності з парламентарів і запровадження відповідальності залишаються «не почувтими».

При цьому, не залишаються безкарними такі негативні явища, що присутні сьогодні у владі, як: голосування народним депутатом за іншого депутата (кнопкодавство), блокування трибуни, перешкоджання виступу іншого депутата, пропуск без поважних причин засідань не лише парламенту, а й уряду, порушення конституційних процедур, бездіяльність глави держави (непідписання прийнятого закону, перевищення повноважень, зловживання владою тощо), порушення у сфері здійснення конституційного судочинства, щодо порядку здійснення функцій виконавчої влади тощо.

У зв'язку із цим існує необхідність запровадження окремого виду відповідальності – конституційно-процесуальної, що зможе заповнити порожню правову нішу та стати свого роду «з'єднувальною ланкою» між конституційно-правовою та чисто юридичними видами відповідальності.

Література

1. Охріменко О. О., Іванова Т. В. Соціальна відповідальність: навч. посібник. – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». – 2015. – 180 с.
2. Хачатуров Р. Л., Ягутян Р. Г. Юридическая ответственность. – Тольятти: Международная академия бизнеса и банковского дела, 1995. – 200 с.
3. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / Зайчук О. В. та ін.; відп. ред. Зайчук О. В. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 685 с.

Мармура О. З.,

*викладач кафедри кримінального права та кримінології,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ПРО ПОНЯТТЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Із набранням чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 7 квітня 2011 року, Кримінальний кодекс України (далі – КК України) поповнився терміном «публічні послуги», який, на сьогодні, використовується у його статтях 365-2 та 368-4. Поява цього терміну відразу викликала в науковців-теоретиків кримінального права цілий ряд запитань, які досі остаточно не вирішені.

За Великим тлумачним словником сучасної української мови, послуги – це діяльність підприємств, установ, організацій та окремих осіб, виконувана для задоволення чіх-небудь потреб [1, с. 1080], а публічні, у значенні, що найбільш підходить до поняття послуг – такі, що призначені для широкого користування [1, с. 1087]. З цього можна зробити висновок, що до публічних послуг належить надзвичайно широке коло послуг. Це, зокрема, можуть бути послуги стоматолога, вчителя, тренера, водія таксі, адвоката.

Розглянемо правове бачення змісту цього терміну. Нормативне визначення цього поняття ми віднайшли в Розпорядженні Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 року № 90-р «Про схвалення Концепції розвитку

системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади», де зазначено, що Послуги, які надаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають в їх управлінні, становлять сферу публічних послуг [2]. Залежно від суб'єкта, що надає публічні послуги, Концепція розрізняє державні та муніципальні послуги. При цьому державні послуги – це послуги, що надаються органами державної влади (в основному виконавчої) та державними підприємствами, установами, організаціями, а також органами місцевого самоврядування в порядку виконання делегованих державою повноважень за рахунок коштів державного бюджету, а муніципальні послуги – послуги, які надаються органами місцевого самоврядування, а також органами виконавчої влади та підприємствами, установами, організаціями в порядку виконання делегованих органами місцевого самоврядування повноважень за рахунок коштів місцевого бюджету [2]. Таке ж тлумачення терміну «публічні послуги» представлено і у Листі Міністерства юстиції України від 18.12.2009 року «Щодо надання роз'яснень термінів, які застосовуються у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» [3].

Схоже трактування поняття публічних послуг ми віднайшли і в правовій доктрині. Зокрема Ю. О. Ковальова дійшла до висновку, що публічні послуги – це послуги, які можуть надавати як державні органи, так і органи місцевого самоврядування та будь-які інші органи, якщо держава делегує їхнє виконання і забезпечує відповідні ресурси для їх виконання [4].

Стосовно визначення обсягу поняття державних та муніципальних послуг скористаємось працею В. М. Сороко «Надання публічних послуг органами державної влади та оцінка їх якості». До основних сфер надання державних та муніципальних послуг, автор відносить наступні: будівництво, архітектура; відпочинок, туристична діяльність; видавнича справа; виробнича сфера (промислово-економічний сервіс); газопостачання; громадська безпека; економіка, оподаткування; енергетика, електрифікація; закордонні справи та консульсько-реєстраційна служба; зв'язок, телекомунікації;

культура і мистецтво; охорона природного середовища (довкілля і природних ресурсів); наука, технології; національна оборона, безпека; освіта; охорона здоров'я; охорона від надзвичайних ситуацій, відновлювальні і рятувальні роботи; побутове обслуговування, торгівля та громадське харчування; пожежна охорона; право, юриспруденція; працевлаштування, охорона праці, соціальний захист населення; сфера масової інформації; соціальне обслуговування (власне соціальні послуги); сфера житлово-комунальних послуг; стандартизація, метрологія та сертифікація; сфера лісового господарства; сфера водного господарства; транспортне обслуговування; фізична культура і спорт; фінанси, банківська діяльність [5, с. 19–20].

У порівнянні із визначенням аналізованого терміну у тлумачному словнику, таке розуміння терміну публічні послуги обмежене суб'єктами надання таких послуг, і джерелами коштів, за які ці послуги надаються. Відразу відзначимо, що воно суперечить положенням самих статей 365-2 та 368-4 КК України, адже вони до публічних послуг відносять послуги аудитора, оцінювача, нотаріуса, експерта, арбітражного керуючого, приватного виконавця, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді, які можуть надаватися чи надаються іншими, ніж державні органи, органи місцевого самоврядування, державні чи такі, яким це делеговано органами місцевого самоврядування підприємства, установи чи організації суб'єктами, а також за рахунок інших, ніж бюджетні кошти.

Розглянемо бачення змісту терміну «публічні послуги» у кримінально-правовій доктрині. О. В. Кришевич та А. В. Савченко визначають, що публічними послуги можуть бути визнані виходячи з того, що: вони є загальнодоступними, і тому надаються на звернення будь-якої особи; правом їх надання осіб, які здійснюють певну професійну діяльність, наділяють органи держави чи місцевого самоврядування; на відміну від суто професійних, ці послуги мають юридично значущий характер, оскільки підтверджують чи посвідчують певні події, явища, або факти, які породжують чи здатні породити наслідки правового характеру; при наданні таких послуг зазначені особи здійснюють організаційно-розпорядчі чи адміністративно-

господарські функції, але не належать при цьому до службових осіб чи найманих працівників юридичних осіб публічного і приватного права [6, с. 862].

С. В. Гізімчук, Ю. В. Городецький та В. І. Тютюгін у підручнику з кримінального права називають такі ознаки публічних послуг: надаються фізичним та юридичним особам; спрямовані на набуття, зміну чи припинення ними прав та (або) обов'язків; право на надання таких послуг, їх види, порядок та форма реалізації визначаються відповідними нормативними актами, які виходять від державних органів чи органів місцевого самоврядування; такі послуги спричиняють (породжують) наслідки правового характеру; результати надання таких послуг, як правило, оформляються офіційним документом [7, с. 560].

Обидва трактування зводяться до того, що публічними є послуги, що мають наслідки правового характеру, право їх надання надається органами державної влади або органами місцевого самоврядування. З цим, у розрізі статей 365-2 та 368-4 КК України, можна погодитись, однак таке розуміння є значно вужчим за загальноприйняте. Загальновідомим є правило законодавчої техніки, яке гласить, що якщо термін в законі вживається в значенні, відмінному від загальноживаного, від має бути визначеним в самому законі, однак у випадку використання в КК України терміну «публічні послуги», цього зроблено не було. Тому таке розуміння може бути виключно науковою позицією, думкою про те, що законодавець хотів позначити зазначеним терміном.

Стосовно такої запропонованої ознаки публічних послуг як здійснення особами організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій за умови неналежності до службових осіб чи найманих працівників юридичних осіб публічного і приватного права, то така, видається, суперечить сама собі, адже особа, яка виконує ці функції не буде службовою тільки тоді, коли вона буде суб'єктом підприємницької діяльності-фізичною особою, і матиме при цьому підлеглих працівників.

Отже можна зробити висновки, що на сьогодні не можливо однозначно визначити, що слід розуміти під терміном «публічні послуги», використаному в статтях 365-2 та 368-4

КК України, а відтак застосування відповідних норм щодо осіб, які надають публічні послуги, однак прямо не названі в диспозиціях цих статей, а позначені як інші особи, що надають публічні послуги, а також за надання, пропозицію чи обіцянку надати неправомірну вигоду такій особі, є неможливим.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови [з дод. і допов.] / уклад. і голов. ред. Бусел В. Т. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 року № 90-р «Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади / Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/90-2006-p>.
3. Лист Міністерства юстиції України від 18.12.2009 року «Щодо надання роз'яснень термінів, які застосовуються у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/v967-323-09>
4. Ковальова Ю. О. Поняття публічних послуг та їх місце у розбудові «сервісної держави» / Ю. О. Ковальова // Адміністративне право і процес. — 2015. – № 1 (11). – С. 245–251.
5. Сороко В. М. Надання публічних послуг органами державної влади та оцінка їх якості навчальний посібник / В. М. Сороко. – К.: НАДУ, 2008. – 104 с.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко [та ін.]; за аг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. – К.: Юрінком Інтер, 2016. – 1064 с.
7. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., переробл. і доповн. – Х.: Право, 2015. – 680 с.

Мелех Л. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-
правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У ГОСПОДАРЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Корупція є однією із найнебезпечніших загроз правам людини, демократії, правопорядку, чесності та соціальній справедливості, вона перешкоджає економічному розвитку та загрожує належному і справедливому функціонуванню як держави та суспільства в цілому, так і господарському судочинству. Тому розв'язання проблеми корупції є одним із пріоритетних напрямків розвитку держави. Раціональне планування заходів протидії корупції завжди має відбуватися при чіткому розумінні всього спектру корупційних ризиків.

Основними корупційними ризиками в господарському судочинстві були визнані наступні: 1) Деформації чи ігнорування етичних стандартів суддівської професії, особливо конфлікту інтересів; 2) Існуванням стійких неформальних альянсів між суддями та адвокатами (юристами представниками окремих суб'єктів господарювання); 3) Залучення суддів до певних правових технологій адвокатів та юридичних фірм. У цій площині формуються найбільш латентні механізми залежності суддів, що в основі мають стійку корупційну мотивацію суддів, та на яких власне і формуються специфічні типи корупційних відносин; 4) Наявність непроцесуальної залежності суддів, як всередині судової системи (від голів судів або їх заступників), так і поза нею (від політиків, депутатів, тощо). Особливо високий показник зовнішньої залежності, наприклад окремі фінансово-промислові групи мають своїх суддів.

До корупціогенних положень процесуального та матеріального законодавства відносять: врегулювання питань відводу, самовідводу суддів та зміни складу суду; запровадження порядку, згідно з яким учасники процесу мають право подавати заперечення на дії головуючого судді з їх прийняттям чи відхиленням шляхом винесення ухвали; норм про залишення господарським судом позовної заяви без руху; запровадження

порядку оскарження ухвал, що не перешкоджають розгляду справи, лише в апеляційному порядку; обмеження повноваження Верховного суду переглядом рішень лише за винятковими обставинами; надмірний формалізм у питаннях оформлення документів та у окремих процедурах; нечітке врегулювання питань оцінки доказів; відсутність належної незалежності судових експертів та гарантій попередження випадків надання за відомо неправдивих експертизи [1].

Підготовка до проведення оцінки корупційних ризиків включає такі етапи: прийняття суб'єктом, уповноваженим на затвердження антикорупційної програми відповідно до 1 статті 19 Закону України «Про запобігання корупції»; публікація рішення суб'єкта затвердження антикорупційної програми про проведення оцінки корупційних ризиків на офіційному веб-сайті органу влади; формування комісії (у разі проведення оцінки корупційних ризиків комісією); розробка робочого плану оцінки корупційних ризиків.

Суб'єкт затвердження антикорупційної програми приймає рішення про проведення оцінки корупційних ризиків, яке з метою залучення до складу комісії представників громадськості та експертів не пізніше семи робочих днів до моменту затвердження її складу розміщується на офіційному веб-сайті органу влади [2].

Для підприємців характерний стереотип, згідно з яким неможливо отримати справедливе рішення в господарських судах за відсутності корупційних домовленостей. Як свідчать дані експертного дослідження, частота корупційних практик залежить від стадії судового розгляду. Експерти відзначають, що для господарського судочинства вирішальне значення має завершальна стадія, тобто фактичний зміст судового рішення. Однак, як і в інших видах проваджень, «привабливими» можуть бути й інші стадії. Зокрема, експерти відзначають початкову стадію судового провадження, під час якої завдяки корупційним домовленостям справа потрапляє до «потрібного» судді. Майже 60% респондентів пояснюють корупційні практики існуванням стійких корупційних (неформальних) альянсів між суддями й адвокатами (юристами – представниками окремих суб'єктів господарювання). Важливим чинником

експерти визнають деякі форми непроцесуальної залежності суддів як всередині судової системи (від голів судів, на це вказують 58,7% опитаних), так і поза нею (від політиків, депутатів тощо, на це вказують 54,5%). Особливо високий показник зовнішньої залежності, яка набуває різних форм. Наприклад, за оцінками респондентів, окремі фінансово-промислові групи мають «своїх» суддів як на рівні регіонів, так і у вищих судах. Що ж до окремих проблем чинного законодавства, то опитані визнають, що на корупційні ризики впливає спосіб вирішення питання про відвід судді (суддів) у разі його заявлення стороною або при самовідводі. Позиції експертів щодо того, хто має вирішувати це питання, розділилися: голова відповідного суду або його заступник – 55,1%, голова вищого суду або його заступник – 24,1%, сам суддя чи колегія суддів, до якої він входить, – 18,9%, інший суддя чи інша колегія суддів цього суду – 5,2%. Аналогічною є проблема зміни суддів або складу колегії. Така практика відома більше ніж половині опитаних (51,2%). Підставою зміни були: хвороба судді – 42,8%, перебування у відпустці – 28,7%, значне навантаження – 10,7%, задоволений відвід – 53,5%, відрядження – 10,7%, немотивована зміна – 24,9%. Частина таких ситуацій, за оцінками респондентів, має корупційний підтекст. Експерти вимагають запровадження порядку, згідно з яким учасники процесу мали б право подавати заперечення на дії головуючого судді з їх прийняттям чи відхиленням шляхом винесення ухвали. Необхідність такого порядку підтримують 62% експертів, не підтримують – 17,3%. Суперечливим є ставлення до запровадження норми про залишення господарським судом позовної заяви без руху. Лише 18,9% опитаних визнають, що це зменшить корупційні ризики, 47,6% з цим не погоджуються, а майже третина не змогла визначитись. Більш однозначним є ставлення експертів до запровадження оскарження ухвал, що не перешкоджають розгляду справи, лише в апеляційному порядку. Більше половини опитаних (58,6%) переконані, що це створить додаткові корупційні ризики на рівні апеляційних судів. У господарському судочинстві зафіксовано також специфічний феномен – «замовне» провадження. Найчастіше йдеться про накладення арешту на майно чи майнові права. У гли-

бинних інтерв'ю підприємці вказували, що інколи такі провадження дозволяють отримати доступ до конфіденційної інформації конкурентів, наприклад про засновників, основних контрагентів, об'єми продажу товарів та послуг [3].

Саме тому в першу чергу необхідно усувати умови для корупції, а не лише боротися з наслідками. Не менш важливе значення для боротьби з корупцією має також судова реформа, яка 30 вересня 2016 року в Україні розпочалася й спричинила оновлення суддівського корпусу і зміцнення незалежності суддів, але водночас зумовили ризики встановлення політичного контролю над судами та консервації проблем у суддівському корпусі.

Література

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://docplayer.net/45966882-Korupciyni-riziki-v-kriminalnomu-procesi-ta-sudoviy-sistemi.html>
2. Про затвердження Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади на запобігання корупції; Рішення, Форма типового документа від 02.12.2016 № 126 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1718-16>
3. Основні корупційні ризики... [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=121364>.

Мовчан А. В.,

*професор кафедри оперативно-розшукової діяльності,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Протидія корупції в Україні є одним із найбільш важливих та актуальних завдань. У нинішніх умовах корупція розглядається як пряма загроза національній безпеці, стабільності та економічному зростанню держави. Корупція підриває довіру людей до влади, дискредитує ринкові механізми розвитку конкуренції та запобігання монополізму в економіці, сприяє лобюванню законодавчих і нормативних актів, масштабним зловживанням і злочинності.

Останнім часом корупція часто інтерпретується як складне негативне суспільне явище, зумовлене внутрішніми політичними, економічними, культурними й адміністративними чинниками [1].

Так, М. І. Мельник розглядає корупцію як різновид соціальної корозії, яка роз'їдає і руйнує органи державної влади, державу та суспільство в цілому [2, с. 34].

Водночас Є. В. Невмержицький зазначає, що корупція – це, в першу чергу, соціально-політичне явище, головною особливістю якого є використання посадовими особами законодавчої, виконавчої та судової влади, а також громадських об'єднань, установ і організацій господарського управління всіх форм власності свого службового становища для одержання матеріальних цінностей, послуг чи пільг для себе або третіх осіб [3, с. 44].

У Законі України «Про запобігання корупції» корупція визначається як використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [4].

За статистичними даними, правоохоронними органами за 2016 рік складено і направлено до суду 2994 протоколів про адміністративне корупційне правопорушення (проти 2147 або в 1,4 раза більше ніж за 2015 рік).

За результатами судового розгляду протоколів до адміністративної відповідальності притягнуто 1900 осіб, закрито 765 адміністративних справ, у т.ч. 393 – за відсутністю події і складу правопорушення. Із числа притягнутих до адміністративної відповідальності за скоєння корупційного правопорушення із займаної посади звільнено лише 24 особи.

За цей же період викрито 2175 корупційних кримінальних правопорушень (проти 2493 або на 12,8 % менше ніж за 2015 рік).

За результатами розслідування скеровано до суду з обвинувальним актом або клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру 2130 кримінальних проваджень про корупційні діяння стосовно 1974 осіб. За вчинення корупційних правопорушень засуджено 492 особи, виправдано 33 особи [5].

Разом з тим, показові затримання прокурорів, суддів, чиновників так і не переросли у реальні судові вирoki. А оприлюднення електронних декларацій із сотнями тисяч і мільйонами доларів готівки, десятками квартир, будинками, земельними ділянками, елітними автомобілями, іншими цінностями викликало безліч запитань не лише у громадян України, а і в наших західних партнерів.

Одне з центральних місць у загальнодержавному механізмі протидії корупції займають правоохоронні органи. Ураховуючи те, що корупція глибоко проникла в державний апарат та правоохоронні органи, держава створює відповідні центральні органи зі спеціальним статусом та правоохоронні органи з протидії корупції.

Зарубіжний досвід свідчить, що кращих результатів у реалізації антикорупційного законодавства досягнуто в тих країнах, де були створені незалежні спеціалізовані органи боротьби з корупцією.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції визначено: органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції [4].

Водночас діяльність цих органів стикається з низкою проблем, пов'язаних з відсутністю якісної законодавчої бази, не розроблені системні підходи щодо діяльності суб'єктів протидії корупції та їх взаємодії з громадянським суспільством у цій сфері, відсутнє концептуальне бачення організаційно-правового забезпечення протидії корупції. Потребує проведення незалежної оцінки системи електронного декларування з-за системних збоїв у її роботі.

Залишаються не розглянутими Верховною Радою України важливі для боротьби з корупцією законопроекти щодо

створення Спеціалізованого антикорупційного суду та надання Національному антикорупційному бюро права автономного зняття інформації з каналів зв'язку.

Крім того, затримується запуск Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів й Державного бюро розслідувань, які мають грати важливу роль у запобіганні корупції в Україні.

Зокрема, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, та з управління активами, на які накладено арешт або які конфісковано у кримінальному провадженні.

Державне бюро розслідувань є центральним органом виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції.

Отже, реформування системи забезпечення протидії корупції є одним із визначальних напрямів на шляху до її подолання. З цією метою необхідно здійснити наступні заходи:

- створення Спеціалізованого антикорупційного суду;
- надання Національному антикорупційному бюро права автономного зняття інформації з каналів зв'язку;
- проведення незалежної оцінки системи електронного декларування та оперативне реагування на виявлені порушення;
- удосконалення діяльності Національного агентства із запобігання корупції щодо забезпечення ефективної перевірки е-декларацій високопосадовців;
- обрання керівництва та запуск Державного бюро розслідувань, яке буде протидіяти корупції в структурах правоохоронних органів;
- запуск Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів;

- удосконалення діяльності фінансової розвідки (фін-моніторингу);
- посилення вимог до діяльності контрольно-наглядових органів, подальше скорочення кількості необхідних ліцензій, дозволів, патентів;
- розмежування повноважень органів державної влади щодо надання адміністративних послуг та виконання контрольно-наглядових чи інспекційних функцій;
- реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування з метою забезпечення її професійності.

На нашу думку, зменшення передумов корупції, підвищення соціальної ціни державної служби (престиж, соціальна забезпеченість) та збільшення ризику вчинення корупційного діяння, – це ті складові, які є підґрунтям антикорупційної політики.

Література

1. Ефективність запобігання та протидії корупції в Україні: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2015/02/blog-post.html>.
2. Мельник М. І. Хабарництво: загальна характеристика, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства / М. І. Мельник. – К.: Парлам. вид-во, 2000. – 256 с.
3. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія / Є. В. Невмержицький. – К.: КНТ, 2008. – 368 с.
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
5. Звіт про стан протидії корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm.

Моргун М. В.,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки
факультету №3 ІПФП НП,
підполковник поліції
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СТРАТА, ЯК КРАЙНІЙ МЕТОД БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ У КРАЇНАХ З ТОТАЛІТАРНИМ РЕЖИМОМ ПРАВЛІННЯ. ІСТОРИКО-ПРАВОВА РОЗВІДКА

Одразу, з перших рядків нашої розвідки відзначимо пріоритетні передумови розвитку подібної державної політики. Це буде доволі нескладно. На країни з тоталітарними формами правління світові спільноти демократичних держав за великим рахунком кардинально повпливати не в стані. Багатотисячні ноти протестів, висловлювання про обурення та занепокоєння ситуацією, що складається в тій, чи іншій державі, зі сторони подібних організацій не впливають на ведення внутрішньої політики держави, очолюваної диктатором. Аж ніяк. За останні декілька років ми спостерігаємо нівелювання цінності міжнародних угод та абсолютну неспроможність світових спільнот впливати на дотримання обов'язків сторін угод між державами та союзами. Важелі виключно дипломатичного характеру, що обираються з метою впливу на порушника, просто не працюють.

Наступним моментом, який варто для себе відзначити, є визначення політичного устрою країни. Йдеться власне про «тоталітарний режим правління». Як на мене, для якісної оцінки режиму зовсім не потрібно гортати Конституцію країни, яку ми маємо на меті характеризувати за тими чи іншим ознаками. Слід звертатись до зовнішніх кваліфікованих джерел – незалежних організацій політологічного спрямування діяльності, які роблять висновки на основі незалежної оцінки, через спостереження за внутрішньою та зовнішньою політичною діяльністю країни. Саме тому з метою повноцінного аналізу діяльності і узагальнення об'єктивних висновків

потрібно досліджувати наслідкову складову діяльності керівного та урядового апаратів країни, абстрагуючись від традиційних апіорі конституційних норм, прописаних задля годиться. Для прикладу, визнання Конституцією України верховенства права виключно засвідченням цього факту на державному та міжнародному рівнях ніяким чином не вплинуло на досягнення ганебного результату: Україна зайняла перше місце за корумпованістю серед сорока однієї країни, про що вказує у результатах свого дослідження незалежна аудиторська компанія Ernst&Young, під час дослідження ризиків шахрайства в цих регіонах. При цьому, на контрольний період минулого року Україна посідала лишень почесне сьоме місце [1].

Корупція – основний вражаючий фактор для усіх економік світу. Незалежно від форми правління, форми державного устрою, позиціонування держави, як виключно правової чи новник, як хробак в середині яблука, нищить усі гарантії правового суспільства небажанням виконувати свої обов'язки на законних підставах, але виключно за вигоду. Це загалом. Без деталізації посад і можливостей. Від маленького клерка держаної установи до керівника державного рівня. Одноосібно і за попередньою змовою в групі осіб. Бюрократія і зубожіння населення – це вже наслідки таких хвороб, як корупція і розкрадання.

Відтепер про способи боротьби. Багато спекуляцій на цю тему, але ефективніше, ніж покращення соціальних гарантій для службовців з одної сторони, та встановлення на законодавчому рівні жорсткої відповідальності з другої сторони – придумати тяжко. Чим вищий рівень відповідальності чиновника у прийнятті важливих законодавчих і державотворчих рішень, вищий рівень їх доленосності, тим вищі соціальні гарантії та оплата праці, але й жорсткіша відповідальність. Прокрався – тюрма, повна конфіскація, зневага і анафема. Проте маємо замкнене коло у випадках, коли терпеливий електорат виборців перебуває у невизначено-аморфному стані фрустрації і небажання прямо впливати на стан речей, що склався, а корумпована провладна гілка відмовляється не те що узаконювати жорстку відповідальність, а й навіть анонсувати появу

таких законодавчих актів. І знову ж таки – на держави, з глибоко вкоріненим корупційним минулим та розвиненим до нездорового теперішнім, світова спільнота впливу ґрунтового не має, а усі застереження сприймаються на кшталт «ой, ви ж так не робіть більше, бо так не можна!».

Один із факторів існування корупції в деяких державах на сучасному етапі – історичні передумови її виникнення. І одна з таких країн – Китай. Багата і яскрава корупційна історія цієї країни практично повністю описується в єдиному прикладі. Чиновник мав повне право відмовити відвідувачу в аудієнції, якщо вважав, що подарунок від відвідувача був замалим для нього. Дрібному клерку було необхідно нести гусака, а тому, чия посада вище – ціле поросятко. Хабарництво в Піднебесній було узаконено до середини XX століття. Себто корупція була узаконена на державному рівні, довго існувала і глибоко проникнула в суспільну мораль, традиції і культуру. Але тоталітарний режим країни вирішив боротись із корупційними проявами. Чи то для замилювання очей світовій демократичній спільноті, чи для вирішення внутрішніх питань під прикриттям законодавчого обґрунтування, але вирішив на державному рівні. І методи обрав відповідні. Китай продовжує залишатися лідером за кількістю страт. У цій країні смертний вирок можна отримати за такі злочини:

- зберігання чи поширення наркотиків;
- насильницькі злочини;
- нанесення шкоди національній безпеці;
- виробництво і продаж підроблених ліків;
- розкрадання або зберігання вибухових речовин чи зброї;
- організація втечі з-під варти;
- алкоголь за кермом, що став причиною загибелі людей;
- корупція.

Найбільше випадків смертної кари у Китаї трапляється через корупцію. З 2000 року за хабарі було страчено близько 10 тисяч чиновників, ще 120 тисяч отримали по 10–20 років ув'язнення. Яскравим прикладом є засудження до смертної кари з відтермінуванням на два роки екс-міністра залізниць Китаю Лю Чжіцзюнь. Йому винесли смертний вердикт

з відтермінуванням на два роки за корупцію і зловживання службовим становищем. Версія слідства була така, що він, перебуваючи на посаді міністра, брав хабарі за розподіл державних контрактів на будівництво залізниць. Чиновника звинувачували у хабарах на суму більше 10 мільйонів доларів [4].

У травні 2012 року був заарештований колишній заступник начальника канцелярії комітету Компартії міста Юнчен Лі Сінгун. Чиновника звинувачували у зґвалтуванні 11 неповнолітніх дівчат. Він зізнався у скоєних злочинах. Ця справа отримала досить широкий резонанс і суд міста Шаньцю засудив экс-чиновника до страти. Засуджений подавав апеляцію, однак суди всіх інстанцій залишили даний вирок без змін [3].

У Китаї, де антикорупційне законодавство вважається одним з найжорсткіших у світі, всіх чиновників, помічених або запідозрених у махінаціях, чекає суворе покарання аж до страти. Також практикується відрубання рук хабароотримувачу. З 2003 року було публічно розстріляно 10000 чиновників, чия вина була доведена, ще 120 тисяч отримали по 10–20 років ув'язнення. Незважаючи на це, високий рівень корупції в Китаї зберігається. Це і звичайні грошові хабарі, і торгівля посадами, і перевищення повноважень, і надмірне використання бюджетних грошей, і навіть хабарі у вигляді сексуальних послуг.

Поряд з жорстокими способами боротьби з корупцією, в Китаї використовуються гумористичні. Центральною комісією Комуністичної партії Китаю з перевірки дисципліни було запропоновано населенню одного з найбідніших повітів Цюсянь намалювати на спеціально призначених для цього стінах будинків карикатури, що викривають чиновників в хабарах. Надалі ці комікси були розміщені на офіційному сайті Комісії, що, з комплексом інших заходів, за відомостями статистики партії, призвело до зниження повідомлень про корумпованість чиновників на 221% [6].

Щорічно інтернет рясніє звітами компартії КНР про те, яку кількість чиновників було притягнуто до відповідальності за корупційні правопорушення. Всього лише сухі цифри, але масштабність дійства вражає, адже за один тільки 2015 рік у Китаї притягли до відповідальності за корупцію близько 300 000 чиновників. Під роздачу потрапляють всі –

від экс-міністра громадської безпеки Чжоу Юнкана, не так давно засудженого до довічного ув'язнення, до дрібних чиновників, які в момент арешту могли бути всього лише підозрюваними в корупції.

Ще з 2000 до 2010 року, коли ще тільки розгорнулася кампанія по боротьбі з хабарами, суди Китаю засудили до розстрілу 10 тисяч чиновників, ще 120 тисяч заgrimіли до в'язниці на термін від десяти до двадцяти років. Майно конфіскується, сім'ям корупціонерів висилають рахунок на 8 юанів: за дві кулі.

На відміну від іноземних правозахисників, самі китайці нічого поганого в вищій мірі покарання не бачать. «Ми вважаємо, що смертна кара – це нормально і не так страшно, як ви уявили», – висловлює кореспонденту служби новин свою думку пекінець Лі Бай, пояснюючи, що «просто в Піднебесній проживає багато людей», – відповідно, і кількість смертних вироків більше, ніж в інших країнах.

Інший житель Пекіна – юрист Лео Джаоцін – повністю відмовлятися від вищої міри покарання також не хоче, однак кроки уряду щодо зменшення числа страт рішуче підтримує. «Кількість смертних вироків в Китаї зменшується, і це хороше явище, – відзначає він. – Особливо це стосується економічних злочинів».

«Мені здається, що більшість китайців підтримують смертну кару», – додає він.

Всього на сьогоднішній день є 13 країн, де смертна кара передбачена за економічні злочини (корупцію, розкрадання державних коштів, напад на співробітників митниці, збройне пограбування). Ось кілька прикладів.

Ірак. Ситуація зі смертною карою в Іраку небагато чим відрізняється від ситуації в Ірані, це так само ісламістську державу зі своїми законами і звичаями. Виконання смертної кари відбувається через розстріл або повішення. В Іраку є 48 кримінальних і релігійних злочинів, за які передбачена страта, в тому числі так карають за корупцію. На сьогоднішній день Ірак займає друге місце по стратам в розрахунку на душу населення. З 36 мільйонів населення Іраку 97% сповідують іслам. Громадськість, в переважній більшості випадків, підтримує смертну кару. Після вторгнення США в Ірак у 2003 році мала

місце практика призупинення смертної кари, але в даний час Ірак разом з Іраном і Саудівською Аравією виконують більше 80% світових смертних вироків. Ці країни знаходяться під сильним впливом ісламських традицій.

Північна Корея. Відносно судового діловодства в Північній Кореї де-факто існує дві сфери – кримінального і політичного виробництва, які відрізняються один від одного досить сильно. Кримінальне судочинство відбувається за загальноприйнятою моделі: обвинувачений постає перед судом, а суд виносить вирок, керуючись Кримінальним кодексом КНДР. До смерті обвинувачений може бути засуджений за звинуваченнями в тероризмі (ст. 61), зраді батьківщині (ст. 63), шкідництві і диверсії (ст. 65), зраді нації (ст. 68), контрабанді і торгівлі наркотиками (ст. 208) або умисному вбивстві (ст. 266). 10 лютого 2016 року стало відомо, що глава генштабу народної армії республіки Північна Корея Рі Йон Гіл був страчений у зв'язку зі звинуваченнями в корупції. Про це повідомляє Yonhap з посиланням на джерело в КНДР. Відзначається, що генерала армії Рі Йон Гіла також звинувачували в переслідуванні корисливих інтересів. Стандартний спосіб страти в КНДР – розстріл. Засудженого прив'язують до стовпа або дерева, і розстрільна команда виконує кілька пострілів. Робота ката – заняття не з приємних, але ж розстрілом справа не закінчується – потім потрібно відв'язати труп людини, якого ти щойно вбив, упакувати в мішок і покласти у вантажівку. Були випадки, коли люди кидали престижну роботу в держбезпеці через те, що не могли це витримати. Найстрашніше, за словами тих, що працювали в північнокорейської ГБ, – витримати погляд засудженого за секунди до пострілу (часто очі засудженим в КНДР не зав'язують).

Іран. Іранський суд виніс вердикт у справі місцевого мільярдера Бабака Занджані: через масштабну корупцію. На магната чекає смертна кара, заявив представник суду. Занджані звинуватили у привласненні 2,8 мільярда доларів США шахрайським шляхом, передає агенція AFP [5].

Тайланд. Згідно з новою поправкою до закону про корупцію, яка була прийнята 13 липня 2015 року, в Тайланді передбачена смертна кара за корупцію в особливо великому розмірі

як для громадян Тайланду, так і для громадян іноземних держав [2]. Дослівно, покарані будуть особи, «які зажадали або прийняли чи погодились взяти активи або будь-які інші блага для себе особисто або від імені інших осіб в обмін на дію чи бездіяльність при виконанні службового обов'язку, незалежно від законності чи незаконності зазначених дій або бездіяльності». Вони караються тюремним ув'язненням від п'яти до двадцяти років і штрафом в розмірі від 100 тисяч до 400 тисяч тайландських бат (близько 13 тисяч доларів), а в разі вчинення тих же злочинів в особливо великому розмірі – на довічне ув'язнення або страту. Для осіб, які вчинили ті ж злочини до вступу на посаду, яка передбачає виконання службового обов'язку по відношенню до предметів або дій, з якими пов'язане пропозицію або вимагання хабара, як вищої міри покарання передбачено довічне ув'язнення [7, 8].

І щодо висновків. Частково вони уміщені автором в тексті дослідження. Але в більшості їх потрібно робити самостійно. Ситуація, що описана, існує об'єктивно, поза нашим бажанням, і це потрібно враховувати. Що ж стосується мене особисто, то хочу зауважити, що попри всі за і проти в бік реакційної силової політики боротьби за чистоту чиновницьких рук, корупція в Китаї, та й інших країнах, де за це передбачена сувора відповідальність, дійсно показує динаміку до зменшення.

Література

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bug.org.ua>.
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://24tv.ua/smertnu_karu_za_koruptsiyu_planuyut_vvesti_v_tayilandi_n768752.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://amnesty.org.ua/nws/smertna-kara-u-2015/>.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nnovosti.info/articles/smertni_viroki_u_sviti_abo_kara_v_ukrajini_za_identiczni_zlochini-204.html.
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/>.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://newss.net.ua/2015/09/10-metodiv-borotbi-z-koruptsiey/>.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.ua482.com.ua/yak-karayut-za-koruptsiyu-v-kytai-iraku-ta-tailandi/>.
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.facenews.ua.

Московчук М. О.,

*кандидат історичних наук, капітан поліції
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 3
Інституту з підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОЯВИ ТА НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ

За свідченнями експертів міжнародних правозахисних громадських організацій за останні роки рівень корупції в Україні виріс. Певною мірою покращенню позиції у світовому рейтингу СРІ сприяло просування антикорупційної реформи, але відсутність дієвої судової системи та фактична безкарність корупціонерів не дає Україні зробити потужний ривок і подолати критичний бар'єр, що зветься «ганьбою для нації»[1]. Сьогодні ми стаємо свідками, що це негативне явище створює реальну загрозу безпеці, демократичному розвитку держави та суспільству, конституційному ладу та можна з цілою впевненістю стверджувати, що корупційні процеси та явища підривають авторитет країни на міжнародній арені, завдають шкоди демократичним перетворенням, сіють у свідомості громадян зневіру до органів управління суспільством, функціонування державного апарату, обмежують конституційні права і свободи людини та громадянина, порушують принципи верховенства права, встановлений порядок здійснення повноважень посадовими і службовими особами органів державної влади, управлінських структур приватного сектора, руйнують моральні та суспільні цінності, дискредитують державу на міжнародному рівні.

Сучасна корупція – це не звичайний кримінально-правовий чи адміністративно-правовий феномен, який можна просто класифікувати конкретною нормою адміністративного чи кримінального явища. Корупцію слід розглядати як кримінологічне, соціально-економічне та політичне явище, зміст якого становить комплекс неоднорідних суспільно шкідливих і небезпечних діянь [2].

Масштаби проявів корупції вже загрожують національній безпеці України, тому боротьбу із корупцією та організованою

злочинністю можна віднести до проблем, які слід вирішувати в першу чергу. В умовах сьогодення, корупція є найактуальнішою соціальною проблемою. Високий рівень корумпованості України визнано її політичним керівництвом, законодавчим органом, вітчизняними та зарубіжними аналітиками, відповідними міжнародними інституціями.

Одним з важливих кроків на шляху подолання корупції в Україні стало прийняття Верховною Радою України Закону України «Про запобігання корупції». Зазначений Закон спрямований на створення дієвого антикорупційного законодавства України.

Цей Закон визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень [3].

У ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» дається таке визначення: «корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [3].

Незважаючи на постійну увагу керівництва країни щодо посилення протидії корупції в Україні, вона продовжує залишатися одним з основних чинників, які створюють реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку держави, негативно впливає на всі сторони суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну і правову сферу, громадську свідомість, міжнародні відносини, формування антикорупційного іміджу.

За оцінками як вітчизняних, так і зарубіжних експертів та громадських організацій, її рівень в Україні залишається високим.

За даними Міжнародної громадської організації Transparency International, динаміка змін Індексу сприйняття корупції вказує на погіршення ситуації з корупцією в Україні.

У світовому Індексі сприйняття корупції (CPI) за 2016 рік Україна отримала 29 балів зі 100 можливих. Це на 2 бали більше, ніж минулого року, але недостатньо для країни, влада якої назвала боротьбу з корупцією головним пріоритетом.

У всесвітньому рейтингу CPI Україна цього року посідає 131 місце зі 176 країн. Цю сходинку із показником 29 балів разом з нами розділили Казахстан, Росія, Непал та Іран. [4].

Важливим фактором запобігання проявам корупції є вдосконалення діяльності органів по боротьбі з корупцією. Необхідно більше уваги приділяти своєчасному реагуванню на повідомлення громадян, засобів масової інформації, результати соціологічних досліджень про корупційні діяння та інші протиправні дії посадових осіб, поширеність корупції в окремих відомствах.

Держава сприяє розвитку активності та творчої ініціативи громадян, створює рівні умови для діяльності всіх громадських організацій. Спільними для всіх громадських організацій ознаками є принципи добровільного членства, рівноправності, самоврядування, законності і гласності. Громадські організації вільно обирають напрям своєї діяльності. Разом з тим належність чи неналежність до тієї чи іншої громадської організації не може бути приводом для обмеження прав і свобод або надання державою будь-яких пільг та переваг.

Громадські організації відіграють важливу роль у протидії корупції. Насамперед ця роль полягає у сприянні прозорості функціонування владних структур, що, у свою чергу, створює сприятливі умови для запобігання корупції, виявлення фактів корупційних правопорушень і притягнення винних осіб до відповідальності [5].

В Україні існує досить багато громадських організацій антикорупційного спрямування. Ефективність їх діяльності та можливості впливу на владу дуже обмежені. Це зумовлено як загальними умовами функціонування інститутів громадянського суспільства в Україні, так і специфічними чинниками. До таких чинників можна віднести:

- обмеження в доступі до інформації про діяльність органів влади та органів місцевого самоврядування (особливо в корупційно небезпечних питаннях, наприклад землекористування);

- відсутність законодавчо визначеного механізму реагування органів влади на інформацію громадських організацій щодо виявлених ними корупційних проявів та діянь;

- намагання певних органів влади (політичних сил) встановити контроль над громадськими організаціями.

Цей контроль встановлюється з метою створення певних зон, закритих для антикорупційного моніторингу, та використання їх як засобу в політичній боротьбі.

Явище корупції, яке все дедалі частіше зустрічається, негативно впливає на різні сторони суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну і правову сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини. Корумповані відносини все більше витісняють правові, етичні відносини між людьми, із аномалії поступово перетворюються у норму поведінки.

На сьогоднішній день існує складність подолання корупції, яка пов'язана ще з тим, що у таких протиправних діяннях зацікавлені не тільки представники органів влади, а й пересічні громадяни. Люди схильні дати «хабара», навіть коли в них не вимагають, з метою мати «вирішити питання» на свою користь у найкоротші терміни. Необхідність вирішення цих та інших проблем обумовлюють подальші дослідження щодо вироблення ефективної антикорупційної політики.

Література

1. Світовий рейтинг корупції у світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2017/01/25/7133397/>
2. Клімова С. М. Запобігання і протидія корупції: навчальний посібник / С. М. Клімова, Т. В. Ковальова. – Х., 2011. – 344 с.
3. Закон України «Про запобігання корупції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
4. Індекс сприйняття корупції: Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/research/index-korupsiyi-cpi-2016/>
5. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): монографія / М. І. Мельник. – К.: Юрид. думка, 2004. – 400 с.

Омельчук Л. В.,

*аспірант кафедри соціальних дисциплін факультету № 3
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ

В умовах загострення соціально-економічних суперечностей фінансові правопорушення у страховій сфері набули чималого поширення. Регулюючими органами страхових ринків різних країн застосовуються різноманітні заходи щодо попередження та протидії фінансовим зловживанням учасниками страхового ринку. З появою нових страхових продуктів виникають все нові схеми фінансових махінацій, що активізує роботу наглядових органів у напрямку їх розкриття чи попередження.

Фінансовими правопорушеннями у сфері страхування вважається діяльність, направлена на незаконне отримання страхових виплат, а також сплату меншої страхової премії, ніж установлена страховиком при даному виді ризику [2, с. 238]. До фінансових правопорушень відносять: інсценування страхового випадку, завищення суми завданого збитку, завищення справжньої вартості предмета страхування, навмисне надання неповної або неправдивої інформації про предмет страхування, махінації з бланками страховок, шахрайські дії управлінського персоналу страховиків, шахрайські дії працівників страхових компаній.

Більшість фінансових правопорушень вчиняються у формі прямого умислу, однак латентний характер фінансових правопорушень, а також недосконалість законодавчого оформлення процесуальної форми притягнення до фінансової відповідальності, не дозволяє правоохоронним органам доказати умисел і правильно кваліфікувати дії правопорушника [3, с. 243].

Класифікуємо фінансові правопорушення у сфері страхування за видами страхування [2, с. 244-245]:

Моторно-транспортне страхування

– страхування уже розбитих транспортних засобів; завищення суми завданого збитку; організація фіктивного

викрадення автомобіля з подальшим його перепродажем за кордоном; навмисне надання неповної або неправдивої інформації про автомобіль; інсценування дорожньо-транспортної пригоди; страхування «двійника» (номерні знаки з розбитого автомобіля прикріплюють до автомобіля, який є об'єктом страхування); завищення вартості запасних частин, які використовуються для ремонту автомобіля після ДТП; навмисне «підставляння» старого автомобіля під новий та інсценування таким чином ДТП; навмисна фальсифікація звітності стосовно укладених договорів міжнародного страхування «Зелена картка» та надання страхувальником неправдивої інформації; неправомірне використання «Зелених карток» у декількох ДТП; зазначення пошкоджених деталей, які не стосуються страхової події; навмисний підпал власником свого застрахованого від пожежі автомобіля; схема «swoor and squat»; неправдива інформація стосовно сфери використання автомобіля, що впливає на розмір страхового тарифу; проблема «title washing»

Майнове страхування

- інсценування пожеж застрахованого нерухомого майна; інсценування затоплення приміщень; завищення справжньої вартості зіпсованого майна страхувальника;
 - надання неправдивої інформації про об'єкт страхування;
- #### *Медичне страхування*

- інсценування нещасного випадку, що організовується за участі страхувальника та медичних працівників; призначення дорогих та часто непотрібних ліків застрахованим пацієнтам; виставляння рахунків за лікарські препарати, які не покриваються страховими полісами пацієнтів; навмисна реєстрація неправильної кількості додаткових візитів пацієнтів

Страхування життя

- інсценування вбивства застрахованої особи; вбивство, скоєне з метою отримання страхового відшкодування; вбивство особи, схожої на страхувальника; використання тіла іншої людини для отримання страхової виплати; інсценування безвісти зниклого страхувальника у результаті нещасного випадку

Страхування туризму

- підроблення медичної документації за начебто проведене лікування та здійснені витрати за кордоном; змова

іноземних лікарів з туристичною фірмою; махінації з бланками страхування; продаж страхових полісів туристам, які планують займатися екстремальними видами спорту та їдуть в екзотичні країни, заздалегідь не попередивши про це страховика; махінації представників туристичних фірм з пластиковими полісами

Страхування відповідальності

– шахрайські дії управлінського персоналу при укладенні угод D&O; шахрайство під час страхування ризику неповернення кредиту.

За оцінками експертів, близько 25% усіх страхових виплат в Україні відбувається в результаті фінансових зловживань страхувальників, при цьому 10% від загальної суми становлять виплати за договорами авто страхування, а щороку страхова галузь втрачає близько 600 млн. грн [1].

До факторів, які сприяють поширенню фінансових правопорушень і негативно впливають на рівень фінансової безпеки страхової компанії, відносять: відсутність ефективного правового механізму взаємодії страхових компаній з правоохоронними органами; оформлення страхового поліса без належного огляду предмета страхування; відсутність у служби безпеки страховиків необхідних засобів для проведення ефективної оперативно-розшукової діяльності; неефективні методи оцінки збитків, завданих предмету страхування; недостатність фінансових ресурсів у страхових компаній та правоохоронних органів для реалізації профілактичних робіт, пов'язаних з попередженням та мінімізацією спроб вчинення страхових злочинів; територіальна віддаленість офісів страхових компаній від місць виникнення страхових випадків.

Отже, фінансові правопорушення у сфері страхування пов'язані із заздалегідь спланованою дією зацікавлених осіб інсценувати страховий випадок, внаслідок якого страхові компанії потерпають від неправомірних страхових виплат або недоотримання страхових премій, а також можуть зіштовхнутися з проблемою підтримання належного рівня ліквідності платоспроможності та фінансової стійкості.

Література

1. Радионова Т. Ежегодно страховая отрасль из-за страхового мошенничества теряет более 600 млн. грн [Електронний ресурс] / Т. Радионова. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/public/11/06/22/4344>.
2. Рубан О. О. Фінансові правопорушення як основна загроза фінансовій безпеці страхової компанії / О. О. Рубан // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2012. – Вип. 36. – С. 237–247.
3. Устинова І. П. Теоретичні питання фінансового правопорушення / І. П. Устинова // науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право. – 2011. – Вип. 15. – С. 240–245.

О. Ф. Пасека

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ВИЗНАЧЕННЯМ ПОНЯТТЯ «КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ»

Одним із завдань при побудові цивілізованого суспільства є викорінення корупції. Її ставила і ставить перед собою влада впродовж усього періоду незалежності України, воно є одним із завдань діяльності правоохоронних органів нашої держави. Однак, констатуючи той факт, що поняття «корупції», як і поняття «корупційного злочину» не знаходило свого відображення у положеннях законодавства України, у тому числі й в Кримінальному кодексі, виникало цілком логічне питання: з чим ми боремось? Видається, що до законодавчого визначення цього поняття діяльність правоохоронних органів у протидії корупції нагадувала «бій з тінню».

Лише з 2011 року ситуація почала змінюватись на краще. У ст. 1 нечинного на сьогодні Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 7 квітня 2011 року № 3206-VI визначалось поняття корупції та корупційного правопорушення. Після втрати чинності цього Закону зазначенні поняття знайшли своє відображення у Законі України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. У цьому ж році законодавець ввів поняття «корупційні злочини» до положень КК України. Так, ст. 45 КК України була доповнена поняттям «корупційні злочини» Законом України від 14 жовтня

2014 року № 1698-VII. Зокрема, у примітці до вказаної статті зазначено, що корупційними злочинами відповідно до цього Кодексу вважаються злочини, передбачені частиною другою статті 191, частиною другою статті 262, частиною другою статті 308, частиною другою статті 312, частиною другою статті 313, частиною другою статті 320, частиною першою статті 357, частиною другою статті 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 354, 364, 3641, 3652, 368-370 цього Кодексу.

Здавалося б, що з цього моменту законодавець визначив «поле для битви» і таким чином полегшив «життя» правоохоронним органам. Та чи так це?

Аналіз положень ст. 45 КК України щодо визначення поняття «корупційні злочини» дає підстави звернути увагу на таке.

По-перше, законодавець у примітці до згаданої статті КК України не наводить визначення цього поняття, а лише перераховує ті склади злочинів, які відносяться до категорії «корупційних».

Як зазначає з цього приводу А. В. Савченко, законодавче визначення корупційних злочинів надано не в контексті їх широкого опису з розкриттям специфічних ознак, а шляхом перерахування конкретних статей КК України, у якому встановлено відповідальність за вчинення таких суспільно небезпечних посягань [6, с. 17].

Відповідно визначити характерні ознаки саме корупційних злочинів з положень КК України не видається можливим.

З цього приводу у наукових публікаціях ставлять ряд цілком логічних запитань: а) який критерій було покладено в основу віднесення саме цих злочинів до категорії корупційних (про ті спільні ознаки, що властиві цим діянням і вирізняють їх з-поміж інших злочинів); б) в чому полягає якісна відмінність корупційних злочинів від інших корупційних правопорушень, що вимагає необхідності протидіяти їм саме методами кримінального права [7, с. 392].

Вочевидь зміст цього поняття та його ознаки стануть витвором теорії кримінального права, і ґрунтуватися вони

повинні на положеннях інших нормативно-правових актів, зокрема Закону України «Про запобігання корупції». З'ясовуючи зміст поняття «корупційні злочини» слід звернути увагу на положення ст. 1 вказаного Закону, де визначено поняття «корупційне правопорушення» та «корупція». Корупційне правопорушення визначається як діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність. Натомість корупція – це використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Саме визначення корупції вказує на характерні ознаки, якими повинно бути наділено й поняття «корупційний злочин». До таких ознак слід віднести: 1) суб'єкт корупційного злочину – особа, зазначена у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»; 2) наявність спеціальної мети – одержання неправомірної вигоди; 3) вчинення такого діяння виключно з умисною формою вини. Ця ознака обумовлена тим, що обов'язковою ознакою корупції, як уже відзначалось, є мета – одержання неправомірної вигоди. Це своєю чергою вказує на ту обставину, що корупційний злочин може вчинятися виключно з умисною формою вини. При цьому вид умислу лише прямий; 4) корупційний злочин повинен містити усі ознаки злочину (суспільна небезпечність, протиправність, винність тощо); 5) такий злочин повинен міститися у переліку корупційних злочинів, передбачених в примітці до ст. 45 КК України.

Хоча у науковій літературі дослідники, як правило, виділяють дві ознаки корупційних злочинів: а) таке діяння повинно містити склад злочину, передбаченого КК України;

б) відповідати ознакам кримінального правопорушення [3, с. 14; 5, с. 35].

По-друге, зважаючи на викладене вище, дещо не зрозуміло видається позиція законодавця щодо визначення критерія/критеріїв віднесення того чи іншого злочину до категорії «корупційного». У разі якщо законодавець як основну ознаку корупційного злочину враховував суб'єкт злочину, то не зрозуміло чому до таких злочинів не віднесено інші суспільно небезпечні діяння, які вчиняються особами зазначеними у ст. 3 Закону «Про запобігання корупції» (наприклад, ч. 2 ст. 189, ч. 2 ст. 375 КК України тощо). Якщо ж припустити, що основоположним критерієм виступає мета – одержання неправомірної вигоди, то корупційними слід було визнати й інші злочини, пов'язані з одержанням неправомірної вигоди (наприклад, ст. 160, 3693).

Очевидно, що визначати приналежність злочину до категорії «корупційних» не можна на підставі будь-якого одного критерію. Відповідно законодавець при визначенні переліку корупційних злочинів враховував кілька ознак. Однак, слід наголосити, що поєднання спеціальної мети та спеціального суб'єкта також не дає можливості дати ствердну відповідь чому той чи інший злочин є корупційним, а інший, зі схожими ознаками, ні.

По-третє, дискусійним є віднесення законодавцем до цієї категорії окремих злочинів. Так, не досить обґрунтованим видається віднесення до корупційних злочинів діянь, передбачених статтями 191, 262, 308, 312, 313, 357 та 410 КК України. За такою логікою таємне чи відкрите викрадення чужого майна вчинене працівником поліції при виконанні ним своїх службових обов'язків слід теж, за своїм змістом, визнавати корупційним злочином.

У даному випадку важко не помітити, що ключовою ознакою при віднесенні їх до корупційних став не характер діяння, а лише наявність у тій чи іншій нормі такої кваліфікуючої ознаки, як вчинення цього діяння шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем.

З цього приводу слід зазначити, що у науковій літературі звертається увага на те, що законодавець застосував

обмежений підхід до розуміння корупційних злочинів, оскільки не відніс до них злочини, які може бути вчинено «службовою особою з використанням (свого) службового становища» (наприклад, ч. 2 ст. 149, частини 3 і 4 ст. 157, ч. 4 ст. 158, ч. 2 ст. 169, ч. 3 ст. 176, ч. 2 ст. 189, ч. 2 ст. 201, ч. 3 ст. 206-2 тощо), а також деякі інші посягання, передбачені розділом XVII Особливої частини КК України [6, с. 20].

Такий підхід навряд можна вважати виправданим.

Окрім того, відвертою помилкою видається віднесення до корупційних злочинів діяння, передбаченого ст. 320 КК України, навіть у випадку, якщо такі дії призвели до заволодіння вказаним у диспозиції предметом злочину шляхом зловживання службовим становищем. Таке твердження впливає хоча б з того, що суб'єктивна сторона цього злочину характеризується змішаною формою вини, тобто особа умисно чи необережно ставиться до діяння, і виключно необережно до наслідків, а як уже відзначалось суб'єктивна сторона корупційного злочину повинна характеризуватися виключно умисною формою вини. Крім того, ч. 2 ст. 320 передбачає відповідальність за порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, що призвело до заволодіння ними шляхом зловживання іншою службовою особою своїм службовим становищем. У такому разі діяння цієї особи будуть кваліфіковані за ч. 2 ст. 308 КК України.

Отже, усе вищезазначене дає підстави зробити такі висновки: 1) необхідно передбачити законодавчу дефініцію корупційних злочинів безпосередньо у КК України з акцентуванням уваги на усіх ключових ознаках такого різновиду злочинів; 2) слід відзначити недосконалість положень чинного кримінального законодавства щодо визначення переліку корупційних злочинів, що у свою чергу викликає потребу в його уточненні, і, безумовно, доповненні; 3) визначенні проблеми вказують на доцільність у проведенні більш ґрунтовного наукового дослідження змісту та ознак поняття «корупційні злочини».

Література

1. Законом України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII (зі змінами та доповненнями станом на 09.02.2017 р.) // Відомості Верховної Ради України, 2014. – № 49. – ст. 2056.
2. Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII (зі змінами та доповненнями станом на 21.12.2016 р.) // Відомості Верховної Ради України, 2014. – № 47. – ст. 2051.
3. Киричко В. М. Кримінальна відповідальність за корупцію / В. М. Киричко. – Х.: Право, 2013. – 424 с.
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III (зі змінами та доповненнями станом на 21.12.2016 р.) // Відомості Верховної Ради України, 2001. – № 25–26. – ст. 131
5. Куц В. Поняття корупційних злочинів та їх види / В. Куц, Я. Триньова. // Вісник Національної академії прокуратури України: проблеми сьогодення, теорія, практика, життя академії, 2012. – № 4. – С. 32–36.
6. Савченко А. В. Корупційні злочини в Україні: Проблеми кримінально-правового розуміння / А. В. Савченко // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ, 2015. – № 3. – С. 14–24.
7. Тютюгін В. І. Поняття та ознаки корупційних злочинів / В. І. Тютюгін, К. С. Косінова // Вісник Асоціації кримінального права України, 2015. – № 1 (4). – С. 388–396.

Проць І. М.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

РОЛЬ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ У ЗАПОБІГАННІ РИЗИКАМ КОРУПЦІЇ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

Корупція як соціальне явище, в тій або іншій мірі притаманне більшості країн світу, має загальний характер і стає глобальною проблемою людства. Корупція у бюджетній сфері – реальна загроза безпеці суспільства і держави в цілому. Невирішенні проблеми боротьби з корупцією негативно впливають на процес інтеграції України у світовий економічний простір. Важливе місце у боротьбі з корупційними проявами

у бюджетній сфері займає Рахункова палата, яка є державним колегіальним органом, який від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням. Цей суб'єкт бюджетного контролю підзвітний Верховній Раді України та регулярно її інформує про результати своєї роботи.

Стаття 110 БК України визначає, що до повноважень Рахункової палати з контролю за дотриманням бюджетного законодавства належить здійснення контролю за надходженням та використанням коштів Державного бюджету України, у тому числі за утворенням, обслуговуванням і погашенням державного боргу, ефективністю управління коштами державного бюджету, використанням коштів місцевих бюджетів у частині трансфертів, що надаються з державного бюджету. Її правовий статус закріплено у статті 98 Конституції України та у Законі України «Про Рахункову палату» від 2 липня 2015 року [1]. У сфері бюджетного контролю Рахункова палата України здійснює фінансовий аудит та аудит ефективності щодо: надходжень до державного бюджету податків, зборів, обов'язкових платежів та інших доходів, включаючи адміністрування контролюючими органами таких надходжень; проведення витрат державного бюджету, включаючи використання бюджетних коштів на забезпечення діяльності Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України, Верховного Суду України, вищих спеціалізованих судів, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Вищої ради юстиції, Генеральної прокуратури України та інших органів, безпосередньо визначених Конституцією України; використання коштів державного бюджету, наданих місцевим бюджетам та фондам загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування; здійснення таємних видатків державного бюджету; управління об'єктами державної власності, що мають фінансові наслідки для державного бюджету, включаючи забезпечення відрахування (сплати) до державного бюджету коштів, отриманих державою як власником таких об'єктів, та використання коштів державного бюджету, спрямованих на відповідні об'єкти; надання кредитів з державного бюджету та повернення таких коштів до державного бюджету; операцій

щодо державних внутрішніх та зовнішніх запозичень; використання кредитів (позик), залучених державою до спеціального фонду державного бюджету від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій, виконання міжнародних договорів України, що призводить до фінансових наслідків для державного бюджету, у межах, які стосуються таких наслідків; виконання державних цільових програм, інвестиційних проектів, державного замовлення, надання державної допомоги суб'єктам господарювання за рахунок коштів державного бюджету; управління коштами державного бюджету центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів; стану внутрішнього контролю розпорядників коштів державного бюджету; інших операцій, пов'язаних із надходженням коштів до державного бюджету та їх використанням тощо [1].

Об'єктами контролю Рахункової палати є державні органи, органи місцевого самоврядування, інші бюджетні установи, у тому числі закордонні дипломатичні установи України, суб'єкти господарювання, громадські чи інші організації, фонди загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, Національний банк України та інші фінансові установи. Відповідно до статті 4 Закону України «Про Рахункову палату» бюджетний контроль здійснюється за допомогою фінансового аудиту, аудиту ефективності, експертизи, аналізу та інших контрольних заходів. Фінансовий аудит полягає у перевірці, аналізі та оцінці правильності ведення, повноти обліку і достовірності звітності щодо надходжень і витрат бюджету, встановлення фактичного стану справ щодо цільового використання бюджетних коштів, дотримання законодавства при здійсненні операцій з бюджетними коштами. Аудит ефективності передбачає встановлення фактичного стану справ та надання оцінки щодо своєчасності і повноти бюджетних надходжень, продуктивності, результативності, економності використання бюджетних коштів їх розпорядниками та одержувачами, законності, своєчасності і повноти прийняття управлінських рішень учасниками бюджетного процесу, стану внутрішнього контролю розпорядників бюджетних коштів. Звідси основними критеріями контролю за використанням

коштів державного бюджету України слід вважати: законність використання коштів, відповідність видатків встановленим нормативам, доцільність, цільове та ефективне використання коштів. Перевірка законності передбачає визначення відповідності фінансової роботи підприємства, установи, організації, державного органу чинним нормативно-правовим актам. Перевірка доцільності передбачає визначення потреби, необхідності у використанні коштів. Кошти повинні використовуватися за цільовим призначенням, тобто відповідно до мети, на досягнення якої вони виділялися. Ефективність визначається такими критеріями: продуктивність, результативність, економність [2, с. 283].

Таким чином, як під час фінансового аудиту, так і під час аудиту ефективності представниками Рахункової палати України виявляються порушення бюджетного законодавства та фіксуються у звітах. Рахункова палата за результатами здійснення заходів державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) регулярно інформує Верховну Раду України, Президента України про результати здійснення заходів державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту), включаючи факти порушень бюджетного законодавства.

У статті 35 Закону України «Про Рахункову палату» передбачено, що звіт за результатами здійснення заходів державного зовнішнього фінансового контролю має містити висновки за критеріями: правильності ведення, повноти обліку і достовірності звітності щодо надходжень і витрат бюджету, встановлення фактичного стану справ щодо цільового використання бюджетних коштів, дотримання законодавства при здійсненні операцій з бюджетними коштами.

Пропозиції повинні бути орієнтованими на вжиття конкретних заходів і адресованими організаціям та посадовцям, що відповідають за здійснення відповідних заходів і уповноважені на це; практичними, тобто такими, що можуть бути здійснені в розумний термін і враховують правові й інші обмеження; направлені на усунення основних причин існування виявленого недоліку або порушення; сформульовані так, щоб можна було перевірити їх виконання; економічно ефективними, тобто витрати, пов'язані з їх виконанням, не повинні перевищувати одержуваної вигоди; позитивними за тональністю та змістом; чіткими, стислими і простими за формою[1].

У разі виявлення фактів привласнення грошей і матеріальних цінностей, нецільового використання державних коштів і майна, порушень фінансової дисципліни, інших зловживань щодо державних матеріальних цінностей, які мають ознаки кримінального або адміністративного правопорушення, Рахункова палата інформує про них відповідні правоохоронні органи [3].

Діяльність Рахункової палати як суб'єкта протидії правопорушення у бюджетній сфері характеризується як кількісними, так і якісними показниками. У жовтні–листопаді 2015 року було проведено аудит ефективності використання коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг, за результатами якого рішенням Рахункової палати від 24 листопада 2015 року № 9–3 затверджено звіт. Звіт та пропозиції щодо усунення порушень бюджетного законодавства було направлено серед інших суб'єктів і Міністерству соціальної політики. Останній суб'єкт проінформував Рахункову палату про заходи усунення порушень, зокрема було повідомлено про вжиття заходів для забезпечення моніторингу та узагальнення результатів проведених на місцях перевірок цільового використання відповідних бюджетних асигнувань [4]. Великим досягненням на шляху до Євроінтеграції України є прийняття у 2014 році закону «Про запобігання корупції».

Література

1. Про Рахункову палату: Закон України від 2 липня 2015 року // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 36. – Ст.360.
2. Бюджетний кодекс України: закон, засади коментар / за ред. О. В. Турчинова і Ц. Г. Огня. – Київ: Парламентське видавництво, 2002. – 320 с.
3. Методичні рекомендації з проведення Рахунковою палатою фінансового аудиту, затверджені рішенням Рахункової палати від 22 вересня 2015 року № 5–5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.acrada.gov.ua/doccatalog/document/16746274/Metod_rek_fin_audit.pdf.
4. Інформаційне повідомлення на виконання рішення Рахункової палати від 24 листопада 2015 року № 9–3 щодо Звіту про результати аудиту ефективності використання коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16747887>.

Ревак І. О.,

*доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальних дисциплін факультету № 3
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Поліщук В. А.,

*курсант 2-го курсу факультету № 1,
рядовий поліції
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

КОРУПЦІЯ ЯК ФОРМА КРИМІНАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У сучасних умовах проблема корупції є однією з найбільш актуальних, особливо коли йде мова про контрольовану кримінальну форму тіньової економіки. Інтерес до неї обумовлюється тим, що досі не напрацьовані чіткі шляхи подолання цього явища.

Актуальність цієї теми полягає в тому, що сучасна Україна знаходиться в стані трансформаційних змін, що робить її дуже вразливою до потенційних корупціонерів. На цьому наголошують представники влади, бізнесу, політичні та громадські діячі, науковці та прості громадяни. Усі акцентують увагу на руйнівному впливові корупції на систему суспільних економічних та політичних відносин, однак багато хто з них вдають з себе патріотів, легковажно понурюючись у корупційну багнюку. Актуальним є питання – як підготуватися до боротьби з цим лихом? Як сформувати в суспільстві негативне ставлення до цього явища? Як вмотивувати державних чиновників діяти в цьому напрямі? На перший погляд, це здається нереальним, оскільки за офіційними даними в Україні 30–40% бюджетних коштів, спрямованих на розвиток інфраструктури та виробництва, будівництва, закупівлі, розкрадаються, приховуються корупційними схемами, і просто безслідно зникають. На жаль, як правило, до цього причетні чиновники та представники різних гілок влади. З огляду на це, досліджуванa тема є актуальною.

Корупція – багатогранне поняття, що охоплює безліч аспектів економічного, правового, політичного характеру. Тому

важливо наголосити, що до визначення корупції існує безліч підходів. Багато хто з дослідників називають це явище кримінологічним, хоча є і така точка зору, що «корупція – поняття не стільки правове, скільки соціальне і моральне» [2, с.22].

Предметом нашого дослідження є соціально-економічні процеси, пов'язані з дослідженням корупції як форми кримінального контролю тіньової економіки. Практика засвідчує, що доки існуватиме державна форма організації суспільного життя, а держава у той чи інший правовий спосіб впливатиме на економічний розвиток шляхом реалізації бюджетної, податкової, грошово-кредитної, валютної політики тощо, доти існуватиме й «тіньова економіка» [2, с. 44]. Даний термін не є якісно однорідним як за своїми структурними складовими, так і за кінцевими наслідками їх впливу на соціально-економічні процеси та відносини. Корупція і тіньова економіка мають тотальний характер та пронизують усі без винятку сфери життєдіяльності суспільства [4, с. 56].

Багато вчених розглядають корупцію як соціальне явище та протиправну діяльність в Україні. Слід погодитися із твердженням В. М. Дьоміна, що «корупцію» можна визначити як протиправну діяльність деяких осіб, спрямовану на використання свого службового і суспільного статусу для незаконного особистого збагачення, збагачення своїх родичів і прихильників, одержання інших вигод і благ всупереч інтересам суспільства [3, с.68]. Слушним, на наш погляд, є твердження М. І. Мельника про те, що корупція є корозією влади [2, с.45]. На його думку, поки існує корупція, збережеться і господарська злочинність, також як і наявність господарської злочинності зумовлює наявність і формування корумпованих зв'язків, через те, що існує взаємозалежність виникнення та існування даних явищ.

Сутність корупції полягає у тому, що вона має соціальну зумовленість; свою ціну, що платить суспільство за її існування; негативний вплив на всі сфери суспільного життя; транснаціональний характер; економічні, політичні, правові, моральні та психологічні аспекти; здатність постійно пристосовуватись до нових реалій життя [3, с. 87]. У правовому ж відношенні корупція становить сукупність різних за характером

та ступенем суспільної небезпеки, але єдиних за своєю суттю корупційних діянь та інших правопорушень (кримінальних, адміністративних, цивільних, дисциплінарних), пов'язаних із виникненням цих діянь, а також порушень етики поведінки державних службовців [5, с. 70].

Ефективність протидії корупційним проявам криється у розумінні криміногенних процесів, які відбуваються в економіці, здатності правоохоронних органів мислити значними категоріями, розуміти логіку масштабної криміналізації економічних відносин, і, як наслідок, умисного примушування суб'єктів до здійснення власної діяльності у тіньовій сфері.

У кожному криміногенному процесі існує певна «кримінальна» логіка у створенні сприятливих умов, в яких можуть реалізовуватися протиправні задуми. Існує два найбільш криміналізованих напрями економіки, в межах яких будуються кримінальні технології, схеми, способи вчинення протиправних дій, це – сплата податків та розподіл бюджетних коштів, довкола яких формується корупційна складова. Якщо порівняти ці два напрями з точки зору ризиків бути викритим правоохоронними органами, останній є найбільш небезпечним, у зв'язку з тим, що легко може окреслити коло суб'єктів, причетних до розподілу бюджетних коштів та, відповідно, до зловживань у цій сфері. Існуючі злочинні технології та умови, в яких вони діють, особливо корупційна складова, дозволяють уникати відповідальності у першому напрямку, представники влади, у тому числі ті, хто повинен контролювати та боротися з цими явищами, є учасниками корупційного перерозподілу результатів злочинної діяльності. Як саме це відбувається? Кожна злочинна технологія має свої слабкі місця та вимушена балансувати між тіньовою та легальною економікою, між рухом готівкового та безготівкового капіталу, без таких ланцюгів кримінальні схеми існувати практично не здатні. Контроль за місцями конвертації готівкового та безготівкового капіталу, так званими фіктивними фірмами, конвертаційними центрами, які і є такими місцями, надає практично абсолютні можливості корупційного контролю за тіньовою економікою. У такому випадку рух готівки прослідкувати практично не можливо. Все це спонукає корумпованих можновладців створювати

непрозорі, економічно необґрунтовані правила ведення політики, впроваджувати безсистемні моделі нормативних актів, додаючи до цього корупційний тиск, заганяти суб'єктів праці у тінь й отримувати значний відсоток, з мінімальним для себе ризиком, при перерозподілі тіньового капіталу. Тому впливати на ці процеси можливо лише руйнуючи інфраструктуру злочинності із середини.

Таким чином, вважаймо що корупцію як форму контролю тіньової економіки можна розглядати як сегмент кримінального ринку послуг, який розвивається за законами ринку.

З цього приводу дуже слушним є напрацювання О. О. Шишкіна [5, с. 33]. Дослідник наголошує, що кримінальний ринок відіграє у злочинному світі таку ж роль, як звичайний ринок для ринкової економіки, він є основою організованої злочинності й корупції. Боротьба з кримінальним ринком є пріоритетним завданням кожної держави, а у зв'язку із глобалізацією злочинності – й усього світового співтовариства. І така боротьба ведеться, але, на жаль, не так успішно, як цього б хотілося.

Отже, важливо зазначити, що незважаючи на всеохопленість корупційного контролю тіньової економіки в Україні, він не є вродженою вадою українського суспільства. Саме тому, при проведенні системних реформ і змін суспільного буття, можливо подолати це явище.

Література

1. Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» // [електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1506-17>
2. Корупція в Україні – не політика: монографія / В. С. Журавський, М. І. Михальченко, О. М. Михальченко. – К., 2007. – 190 с.
3. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) монографія / М. І. Мельник. – К., 2004. – 156 с.
4. Михальченко М. Корупція в Україні: політико-філософський аналіз: монографія. / М. Михальченко, Є. Невмержицький. – К., 2000. – 144 с.
5. Шишкін О.О. Корупція і національна безпека: навч. посібник / О. О. Шишкін, Ф. П. Шульженко. – К., 2000. – 212 с.

Ревак І. О.,

*доктор економічних наук, доцент
завідувач кафедри соціальних дисциплін факультету № 3
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

В умовах суспільної трансформації формування та реалізація державної антикорупційної політики передбачає тісну широкоформатну співпрацю органів державної влади, місцевого самоврядування, громадськості, новостворених антикорупційних органів, наукової еліти, приватного сектора, засобів масової інформації з метою розробки комплексу заходів організаційно-правового, соціально-економічного, етико-виховного, морально-психологічного характеру з питань запобігання та протидії корупції на усіх рівнях системної ієрархії. Перші вагомі кроки щодо очищення влади від корупції заради побудови успішного суспільства належать Національному антикорупційному бюро України, основне завдання якого – попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до підслідності Бюро, а також запобігання вчиненню нових.

Перша хвиля подання е-декларацій високопосадовців у вересні-жовтні 2016 року продемонструвала високий запит суспільства на контроль способу життя чиновників. Із запуском е-декларування також набула чинності стаття Кримінального кодексу України щодо відповідальності за внесення неправдивих даних до декларацій (ст. 366-1 ККУ). Станом на кінець січня 2017 року до суду скеровано обвинувальні акти у 50 провадженнях стосовно 69 осіб. Стосовно 11 осіб набрав законної сили обвинувальний вирок, у стадії розгляду перебувають 23 провадження, щодо ще 12 – судовий розгляд навіть не розпочинався. Відтак для того, щоб робота детективів НАБУ мала своїм результатом судові вироки та повернення активів, необхідне створення Спеціалізованого антикорупційного суду (САС), який разом з НАБУ і САП утворить повноцінну вертикаль для боротьби з топ-корупцією в Україні [5].

Чимало скептиків в Україні не підтримують ідею створення САС з огляду на розповсюджену метафоричну думку, згідно з якою початок антикорупційних кампаній супроводжується всезагальним ентузіазмом, а завершення – цинізмом [1, с. 51], тоді як її симпатиків серед міжнародних партнерів є багато. Наполягає на створенні антикорупційного суду і виконавчий директор «Transparency International Україна» Я. Юрчишин, на думку якого, такий суд буде ефективним, якщо забезпечити декілька складових: конкурсну основу відбору претендентів, високу заробітну плату та забезпечення фізичної безпеки [3].

На нашу думку, створення САС продиктоване вимогами часу та прагненням суспільства якнайшвидше зламати корумповану машину, що є раковою пухлиною на шляху до побудови конкурентоспроможної інноваційної національної економіки. Водночас відсутність політичного консенсусу з цього питання не лише гальмує проведення задекларованих урядом реформ, а й породжує песимістичні настрої серед населення.

Реалізація державної антикорупційної політики повинна здійснюватися з урахуванням її публічного, ситуативного, програмного та комплексного характеру з одночасним розвитком громадянського суспільства та конкурентного приватного сектору. Засадами принципами виступають: верховенство права, законність, пріоритет прав людини та громадянина; системний аналіз корупційних ризиків та моніторинг корупційних явищ; проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та їх проектів; взаємодія інститутів громадянського суспільства з органами влади щодо формування та реалізації державної антикорупційної політики; відкритість та інформованість громадськості про здійснення заходів щодо запобігання та протидії корупції.

Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки передбачають проведення комплексу заходів щодо запобігання корупції у представницьких органах влади, в діяльності органів виконавчої влади, у сфері державних закупівель, у судовій системі та органах кримінальної юстиції, у приватному секторі з метою недопущення фактичного зрощення бізнесу та влади тощо. Індикаторами успішної реалізації Антикорупційної стратегії

визнано: збільшення частки населення, яка негативно ставиться до корупційних проявів; зменшення частки населення, яке мало власний досвід корупційної поведінки; зростання кількості громадян, готових повідомляти про факти корупційних проявів, а також громадян, які заявили про факти корупції, що мали стосовно них місце, компетентним органам [2].

Заслуговує на увагу зарубіжний досвід антикорупційної політики, яку успішно проводили окремі країни світу. Так, у Нідерландах запроваджено трирівневу систему протидії корупції: перший рівень представляють відділи внутрішніх справ (внутрішні служби безпеки), які функціонують у міністерствах та у більшості державних установ, організацій; другий – презентує Служба Громадського Обвинувачення, яка складається із дев'ятнадцяти регіональних офісів; третій – Національний громадський обвинувач у співпраці із генеральною прокуратурою [6]. Антикорупційна система Великобританії характеризується наявністю високих стандартів громадянської поведінки, ефективним соціальним контролем за державними службовцями, скасуванням парламентського імунітету для осіб, які вчинили корупційні дії.

Організаційно-правовий механізм попередження корупції в Німеччині передбачає: визначення переліку посад, схильних до корупції; посилення внутрішнього контролю у формі ревізій; особливий підхід при призначенні осіб на посади, виконання яких допускає можливість здійснення корупційних дій; навчання і підвищення кваліфікації співробітників для неприйняття ними дій, що підпадають під склад корупційних злочинів; посилення службового нагляду керівництвом федерального органу; ротацію персоналу, що займає посади, найбільш схильні до корупції; суворе дотримання приписаних процедур при виділенні і оформленні державних замовлень; чіткий поділ етапів, пов'язаних з плануванням, виділенням і розрахунками при оформленні державних замовлень.

Позитивним і дієвим досвідом у подоланні корупції славиться Сінгапур. Серед першочергових заходів в контексті реалізації ефективної антикорупційної політики керівництво країни визначило такі: конфіскація майна корупціонерів;

спрощення процедур прийняття рішень і усунення законодавчих колізій; відміна дозволів і ліцензій; значне підвищення зарплат держслужбовцям; прийняття антикорупційного законодавства; встановлення спеціального максимально самостійного державного органу у боротьбі з корупцією; посилення кримінальної відповідальності за корупцію; встановлення високих соціальних гарантій державним і муніципальним службовцям; практика постійної і планомірної ротації управлінських кадрів; законодавчі гарантії безпеки особи та членів його сім'ї, що надали свідчення за фактами корупції; широке висвітлення антикорупційної діяльності в ЗМІ; проведення незалежної експертизи законів і нормативних актів на предмет корупційних наслідків [4].

Таким чином, система антикорупційних заходів у країнах, які успішно їх реалізували, характеризується всебічною нагальністю, продуманістю, системністю, послідовністю і суворістю. Високу ефективність продемонстрували такі заходи: превентивні (мотивація державних службовців через заробітну плату; кодекси поведінки; навчання державних службовців антикорупційній тематиці; прозорість інформації; антикорупційна експертиза; чесність і не заплямована репутація у суспільній свідомості та ін.); організаційні (фінансовий контроль; розробка системи моніторингу зон корупційного ризику та оцінки корупціогенності системи управління; заборона використання підставних хабародавців; високий професіоналізм і непідкупність поліції; зайняття посад на державній службі надається найрозумнішим і найталановитішим за відповідною системою критеріїв; постійна гласність, відкритість, прозорість, доступність інформації про корупціонерів і про корупційні злочини і т. ін.); кримінальні (скасування парламентського імунітету; заборона на подальше зайняття посад корупціонерів, ліквідація їх соціального та пенсійного забезпечення і т. ін.).

Пріоритетними напрямками державної антикорупційної політики можна вважати: подальшу реалізацію Антикорупційної стратегії, завершення етапу реорганізації нових національних антикорупційних інституцій шляхом створення

спеціалізованих антикорупційних судів, запровадження електронного декларування, впровадження системи «Прозоро», обмеження суддівської недоторканості, проведення реальної децентралізації державної влади, забезпечення незалежної участі ЗМІ та громадськості щодо попередження, запобігання та протидії корупції.

Література

1. Андрианов В. Д. Бюрократия, коррупция и эффективность государственного управления: история и современность / В. Д. Андрианов. – М.: Волтерс Клувер, 2009. – 248 с.
2. Закон України Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки № 1699-VII від 14 жовтня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1699-18/page>
3. Красовская Е. Украина нуждается в создании антикоррупционного суда – общественник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.golos.ua/suspilstvo/ukraina_nujdaetsya_v_sozdanii_antikorrupsionnogo_suda_obschestvennik_4414.
4. Манукян А., Хаджиев Т. Антикоррупционная стратегия Сингапура: ориентация / А. Манукян, Т. Хаджиев // Право и управление. XXI век. – 2013. – № 1 (26). – С. 117–123.
5. Національне антикорупційне бюро України / Звіт: серпень 2016 – лютий 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nabu.gov.ua/report/zvit-serpen-2016-lyuty-2017>
6. Ульбашев Т. К. Коррупция в органах государственной власти, причины возникновения и меры противодействия (международный опыт) / Т. К. Ульбашева // Государственный аудит. Серия право и экономика. – 2012. – № 3. – С. 161–168.

Розлуцький Н. О.,
*старший оперуповноважений Управління захисту економіки
у Львівській області
ДЗЕ Національної поліції України
капітан поліції,*
Синенький В. М.,
*кандидат історичних наук, доцент кафедри
тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 ІПФП НП
полковник поліції,
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ВИКОРИСТАННЯ ДОПОМОГИ ВИКРИВАЧІВ У РОЗСЛІДУВАННІ НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ

Протидія корупції в Україні сьогодні залишається одним із головних напрямів діяльності держави, а особливо правоохоронних органів. Станом на 2017 рік серед усіх складів злочину корупційної спрямованості незаконне збагачення є недостатньо дослідженим та вивченим.

Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» вніс у кримінальне законодавство України новий склад злочину – «Незаконне збагачення». Відповідальність за даний злочин встановлена у національному законодавстві згідно рекомендації ст. 20 Конвенції ООН проти корупції [1].

14 жовтня 2014 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про запобігання корупції», яким були визначені засади організації та діяльності спеціально уповноваженого органу, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику, яким є Національне агентство з питань запобігання корупції та внесено в обіг термін «викривач».

Згідно до ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції» викривач – це особа, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, повідомляє про порушення вимог цього Закону іншою особою [2].

У рекомендаціях зазначено, що Створення інституту добросовісних викривачів корупції та системи їх захисту від переслідування передбачено Засадами державної антикорупційної

політики в Україні (Антикорупційною стратегією) на 2014 – 2017 роки, затвердженими Законом України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII [3].

Антикорупційні програми зобов'язані затверджувати:

державні, комунальні підприємства, господарські товариств (у яких державна або комунальна частка перевищує 50 відсотків), де середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує п'ятдесят осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період перевищує сімдесят мільйонів гривень;

юридичні особи, які є учасниками попередньої кваліфікації, учасниками процедури закупівлі відповідно до Закону України «Про здійснення державних закупівель», якщо вартість закупівлі товару (товарів), послуги (послуг), робіт дорівнює або перевищує 20 мільйонів гривень.

Викривачі можуть повідомляти про корупцію особисто під час прийому, за допомогою пошти, через офіційний веб-сайт, електронну пошту, спеціальну телефонну лінію. Повідомлення про порушення вимог Закону може бути здійснене анонімно. Створені канали зв'язку для одержання повідомлень викривачів мають бути максимально захищені від несанкціонованого втручання та витоку інформації стороннім особам.

Анонімні повідомлення мають перевірятися не більше п'ятнадцяти днів від дня отримання такого повідомлення. Якщо у вказаний термін перевірити інформацію неможливо, керівник відповідного органу або його заступник продовжують термін розгляду повідомлення до тридцяти днів від дня його отримання.

За результатами перевірки складається акт, який містить висновки про підтвердження або спростування інформації, викладеної в повідомленні. Акт перевірки передається на розгляд керівнику відповідного органу або юридичної особи.

У разі підтвердження викладеної у повідомленні інформації про порушення вимог Закону керівник відповідного органу вживає заходів щодо припинення виявленого порушення, усунення його наслідків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності, а у випадках виявлення ознак кримінального або адміністративного правопорушення також

інформує спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції [4].

Рівно ж із запуском системи електронного декларування народні депутати України звернулися до Конституційного суду із конституційним поданням та просили визнати неконституційними (фактично – скасувати) обов'язок декларувати: майно членів родини, об'єкти незавершеного будівництва, цінне рухоме майно, готівкові кошти, фінансові зобов'язання, відомості про суттєві зміни у майновому стані та відомості про об'єкти декларування, що належать третім особам, але якими користуються декларант або члени його родини [5].

У відповідь на це в межах рамкової програми співробітництва Ради Європи та Європейського Союзу для країн Східного партнерства та межах спільного проекту «Боротьба з корупцією в Україні» підготовлено Експертний висновок про Фінансовий контроль за деклараціями про доходи і майно в Україні (Розділ VII Закону України «Про запобігання корупції») на прохання Голови Комітету Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції [6].

Викривачами корупції може бути будь-який громадянин України, який має певні вміння та навички, вміє користуватися реєстрами та має повну волю до викорінення корупції в Україні може вивчати декларації українських чиновників. Знайшовши невідповідності у стилі життя чиновників викривачі корупції можуть повідомляти про незаконне збагачення або значне збільшення статків чиновників особисто під час прийому, за допомогою пошти, через офіційний веб-сайт, електронну пошту, спеціальну телефонну лінію.

Отже, маючи трохи вільного часу, бажання та патріотизму кожний громадянин України може надати допомогу в запобіганні і протидії корупції та стати викривачем корупції.

Література

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.
2. Закон України «Про запобігання корупції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
3. Постанова КМУ «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної

- стратегії) на 2015-2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-%D0%BF>.
4. Проект методичних рекомендацій щодо організації роботи із повідомленнями про корупцію, внесеними викривачами. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nazk.gov.ua/sites/default/files/metodychni_rekomendaciyi_poperedzhennya_korupciyi_proekt.pdf.
 5. Конституційне подання 30 грудня 2015 року №04-03/6-857 <http://ccu.gov.ua:8080//doccatalog/document?id=297857>.
 6. Фінансовий контроль за деклараціями про доходи і майно в Україні (Розділ VII Закону України «Про запобігання корупції»): Експертний висновок / Тільман Хоп // Рамкова програма співробітництва Ради Європи та Європейського Союзу для країн Східного партнерства Спільний проект «Боротьба з корупцією в Україні». – 2016. – 26 с. <http://crimecor.rada.gov.ua/komzloch/doccatalog/document?id=57702>.

Сибірна Р. І.,

*професор кафедри психології діяльності в особливих умовах
доктор біологічних наук, професор,*

Сибірний А. В.,

*доцент кафедри менеджменту
кандидат біологічних наук, доцент,*

Хомів О. В.,

*доцент кафедри економіки та економічної безпеки,
кандидат економічних наук, доцент,
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Існуюча в Україні система антикорупційного законодавства містить ряд нормативно-правових актів, як базових для всіх сфер соціального життя, так і тих, предметом яких є окрема галузь національної економіки чи певна сфера суспільних відносин. Крім законів України, існує низка підзаконних нормативно-правових актів. Проте, всі вони приймалися у різні часи, різними органами, у ряді випадків – спонтанно, безсистемно, без належного наукового обґрунтування, через що і виникають колізії та протиріччя.

Чинне антикорупційне законодавство настільки незбалансоване, що одне й те ж корупційне діяння можна кваліфікувати і як проступок (правопорушення), і як злочин [3].

Проблеми, що виникають у застосуванні антикорупційного законодавства України можна розділити на ті, які обумовлені недостатньою чіткістю та однозначністю законодавчих формулювань і такі, що викликані необґрунтованістю, а часом і помилковістю положень.

З огляду на це сьогодні необхідно більш виважено підійти до зазначеного питання і переглянути ряд положень чинного вітчизняного антикорупційного законодавства відповідно до джерел міжнародного права, а також, застосувати антикорупційну експертизу правових актів та їх проектів.

Крім того, необхідно привести у відповідність до антикорупційного законодавства основні нормативно-правові акти щодо діяльності окремих галузей економіки та сфер суспільних відносин.

Слід зауважити, що крім недосконалості антикорупційного законодавства, причиною неефективної антикорупційної діяльності є, нажаль, відсутність у керівників органів виконавчої влади та правоохоронних структур бажання бачити всю гостроту даної проблеми і робити відповідні висновки.

Аналізуючи сучасні тенденції протидії корупції, слід звернути увагу на відсутність належного професіоналізму при застосуванні Закону України «Про боротьбу з корупцією». Так, значна частина протоколів складається, як правило, на держслужбовців найнижчих категорій. Тому проблема криється не у недосконалості законодавчої бази стосовно протидії корупції, а в її неефективному застосуванні.

За повідомленнями засобів масової інформації, в Україні діє понад 200 неурядових організацій, які декларують свою антикорупційну спрямованість, але реальних важелів впливу на криміногенну ситуацію вони фактично не мають [4]. Натомість, погіршення соціально-економічного положення громадян і викликані цим розчарування, сприяють віддаленню суспільства від влади. При цьому ні низова корупція, ні корупція у верхівці не можуть бути подоланими без зусиль громадських організацій та окремих громадян.

Сьогодні, як і раніше, державне управління характеризується відсутністю «прозорості» та підзвітності, необхідних при прийнятті рішень. В Україні, як і в інших країнах, державна служба пов'язана з корупцією, яка одночасно є причиною і наслідком неефективної діяльності державного апарату. Корупція порушує принцип підзвітності держави її громадянам, за кошти яких утримуються її інститути, чинить опір позитивним змінам, нівелює усі зусилля, спрямовані на розвиток державних реформ.

На думку зарубіжних експертів, в Україні у сфері боротьби з корупцією має місце ряд недоліків. Зокрема:

- відсутність єдиної національної Антикорупційної стратегії;
- відсутність єдиного державного органу, що відповідає за попередження корупції;
- недосконалість існуючого законодавства;
- конфіскація доходів повинна стосуватися всіх корупційних злочинів;
- необхідність конкретизувати правила позбавлення імунітету від кримінального переслідування;
- відсутність «Етичного кодексу державних службовців» [1, 2].

На сьогоднішній день нестабільність структур, постійні зміни статусу, небезпека втрати роботи, неналежна заробітна плата спричиняють відтік найбільш кваліфікованої частини кадрів державної служби, що знаходять своє застосування у приватному секторі. Особливо небезпечною тенденцією є те, що слідчі прокуратури, поліції, оперативні працівники залишаються вразливою категорією для політичних впливів. Часті зміни у керівництві правоохоронних органів тягнуть за собою і кадрові перестановки на всіх рівнях, що спричиняє дестабілізацію системи в цілому, ослаблення слідчих та оперативних апаратів. Недостатня кваліфікація кадрів у цій сфері обумовлює низьку ефективність розслідування, дискредитацію всієї правоохоронної системи. Для подолання цих негативних тенденцій держава має гарантувати права державних службовців, відмежувати політичне керівництво від службової діяльності.

За таких умов слід підвищувати роль та авторитет консультативних і робочих органів (комісій, робочих груп), що

займаються питаннями реформування правоохоронних органів, судової системи, протидії корупції. Це повинно забезпечуватись шляхом гарантування високих морально-етичних норм їх членів.

Таким чином, для подолання проблеми корупції необхідно здійснити наступні кроки: удосконалити статистичний моніторинг і звітність про корупцію та пов'язаних з нею правопорушення на всіх рівнях державної служби та органів державної влади; необхідно підтримувати координацію дій та співпрацю між консультативними і робочими органами законодавчої та виконавчої гілок влади; сконцентрувати діяльність правоохоронних органів у сфері боротьби з корупцією, для оптимізації їх діяльності; здійснювати попередження корупції та забезпечувати широке інформування громадськості з цього питання.

Література

1. [http://www.anticorruptionnet.org](http://www anticorruptionnet.org).
2. <http://www.transparency.org.ua>
3. <http://www.sd.net.ua/2010/07/30/korupciya-v-ukrayini.html>.
4. <http://www.novynar.com.ua/analytics/government/72994>.

Сліс А. С.,

*головний державний інспектор відділу супроводження
судових спорів у судах загальної юрисдикції
та правового забезпечення діяльності юридичного управління
(Головне управління Державної фіскальної служби
у Дніпропетровській області)*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПЕРЕВІРКИ ФАКТУ ПОДАННЯ СУБ'ЄКТАМИ ДЕКЛАРУВАННЯ ДЕКЛАРАЦІЙ

Закон України «Про запобігання корупції» (далі – Закон) від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII зобов'язав осіб зазначених у ст. 45 Закону щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію

особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – декларація), за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством з питань запобігання корупції (далі – Національне агентство)[1].

При цьому, ст. 49 Закону покладає обов'язок на державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, а також юридичні особи публічного права встановлення своєчасності факту подання суб'єктами декларування, які в них працюють (працювали), відповідно до Закону декларацій та повідомляти Національне агентство про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій у визначеному ним порядку.

На виконання ст. 49 Закону, Національне агентство прийняло рішення від 06.09.2016 № 19 «Про затвердження Порядку перевірки факту подання суб'єктами декларування декларацій відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» та повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій».

Пункт 3 даного рішення визначив, що перевірка факту подання декларацій та повідомлення Національного агентства про випадки неподання чи несвоєчасного подання декларацій покладаються на уповноважений підрозділ (особу) з питань запобігання та виявлення корупції органу, в якому працює (працював) суб'єкт декларування, або інший структурний підрозділ такого органу (далі – відповідальний підрозділ (особа)), визначений керівником органу.

При цьому, метод здійснення перевірки факту подання декларацій визначений у п. 5 даного рішення, полягає у тому, що відповідальний підрозділ (особа) органу, в якому працюють (працювали) суб'єкти декларування, перевіряє факт подання декларацій шляхом пошуку та перегляду інформації в публічній частині Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, на офіційному веб-сайті Національного агентства [2].

Проблемним питанням залишається здійснення перевірки факту подання електронних декларацій суб'єктом декларування. Оскільки ми маємо сучасну систему подання

електронних декларацій осіб уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, але метод перевірки факту подання декларацій є малоефективним, та таким, що не відповідає вимогам та цілям які висуває суспільство до електронного декларування.

Малоефективність розглянемо на прикладі: штатна чисельність Головного управління ДФС у Дніпропетровській області становить приблизно 1430 штатних одиниць. Для того, щоб своєчасно та ефективно виконати обов'язок щодо перевірки факту подання декларацій необхідно мати у державному органі досить чисельний структурний підрозділ який буде займатися виключно перевіркою факту подання декларацій та здійснювати своєчасне повідомлення Національне агентство про виявлені порушення.

Тобто, чим більша штатна чисельність, тим більше необхідно затратити зусиль та часу для перевірки фактів подання декларацій та своєчасно здійснити заходи спрямовані на повідомлення Національного агентства про виявлені порушення.

При цьому, у більшості випадках уповноважений підрозділ (особа) з питань запобігання та виявлення корупції органу складається з одного або двох осіб, до повноважень яких належить не лише виявлення фактів неподання декларацій, а й інші обов'язки визначені антикорупційним законодавством.

Вважаємо, що для подолання даної проблеми необхідно впровадження інноваційного електронного механізму перевірки фактів неподання декларацій та повідомлення Національного агентства як на рівні Національного агентства, так, й на рівні осіб, яких зобов'язано законодавством самостійно здійснювати таку перевірку, який буде відповідати принципам електронного декларування.

Література

1. Закон України «Про запобігання корупції» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст. 2056.
2. Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції «Про затвердження Порядку проведення контролю та повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» / Офіційний вісник України від 17.02.2017 – 2017 р., № 14, стор. 891, стаття 422.

Титула Д. В.,
науковий співробітник
(Національна академія СБ України)

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Серед глобальних проблем сучасності однією з найгостріших є проблема корупції, яка послаблює демократію і правопорядок, призводить до численних порушень прав людини, спотворює ринкові механізми, суттєво погіршує якість життя людей, сприяє організованій злочинності, тероризму та несе реальну загрозу міжнародній безпеці. Дві третини усіх країн, що розглядалися в рамках визначення Індексу сприйняття корупції за 2013 рік, отримали менше 50 балів за шкалою від 0 (дуже корумповані країни) до 100 (корупція відсутня); це є свідченням того, що органам влади не вистачає прозорості, а чиновникам – підзвітності. Багато країн (від Латинської Америки до Європи), в яких громадяни закликали політичних лідерів боротися з корупцією, отримали за Індексом незмінні або й гірші показники [1].

Важливі міжнародні інструменти боротьби з корупцією, прийняті протягом останніх десятиліть у рамках Організації Об'єднаних Націй (Декларація проти корупції та хабарництва в міжнародних комерційних операціях, прийнята Резолюцією ГА ООН № A/RES/51/191 від 16.12.1996, Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності №A/RES/55/25 від 15.11.2000, Конвенція ООН проти корупції №A/RES/58/4 від 31.10.2003), регіональних організацій, таких як: Організація економічного співробітництва та розвитку (Конвенція про боротьбу з підкупом посадових осіб іноземних держав при проведенні міжнародних ділових операцій від 21.11.1997), Рамкове рішення Ради «Про боротьбу з корупцією в приватному секторі» 2003/568/JNA від 22.07.2003 та інші), Рада Європи (Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією ETS № 173 від 27.01.1999, Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією №ETS 191 від 15.05.2003, Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом № ETS 141 від 08.11.1990

та інші) та субрегіональних: Співтовариства розвитку Південної Африки (Протокол проти корупції від 14.08.2001), Західноафриканського Економічного Співтовариства (Протокол про боротьбу з корупцією А/59/853 від 21.12.2001), Організації парламентарів Південно-Східної Азії проти корупції (SEAPAC) (Декларація «Нульова терпимість до корупції серед країн Південно-Східної Азії: загальна мета, спільна дія», жовтень 2013 р.), зумовили стійкий прогресивний розвиток міжнародної співпраці у напрямку подолання корупції як загрози національної та міжнародної безпеки.

Залишається не вирішеною проблема колізій між універсальними та регіональними міжнародними договорами, що створює значні перепони у здійсненні реальних заходів щодо боротьби з корупцією. Насамперед це проявляється в неузгодженості понятійного апарату (визначенні термінів «корупція», «суб'єкт злочину», «предмет злочину»), у розбіжностях при визначенні обсягу та конкретизації корупційних діянь, форм вчинення актів корупції як прояву об'єктивної сторони.

Як вже зазначалося, однією із проблем, що створює труднощі у протидії корупції в рамках міжнародного права є тлумачення предмета злочину. Для визначення предмета злочину в актах хабарництва, зловживанні службовим становищем Конвенція ООН проти корупції 2003 р. (далі – Конвенція ООН 2003 р.) та інші міжнародні акти в сфері боротьби з корупцією оперують таким визначенням як «неправомірна перевага». Тлумачення вказаного терміну відсутнє в міжнародно-правових актах у сфері боротьби з корупцією. Єдиною згадкою про те, що саме варто розуміти під визначенням «неправомірна перевага», є у підготовленому Керівництві Управління ООН із наркотиків і злочинності для законодавчих органів із виконання Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Відповідно до пункту 196 Керівництва неправомірною перевагою може бути певні матеріальні чи нематеріальні блага, що мають матеріальне чи нематеріальне вираження [2, с. 75]. Аналогічне розуміння та застосування терміну «неправомірна перевага» ми можемо побачити як на універсальному, так і регіональному рівні. Зокрема, Конвенція про боротьбу з корупцією серед посадових осіб Європейських Співтовариств або

посадових осіб держав-членів Європейського Союзу 1997 р. використовує словосполучення «будь-які переваги», що охоплює неправомірність, як одну з ознак отриманої переваги [3]. У свою чергу Міжамериканська конвенція проти корупції 1996 р. (далі – Міжамериканська конвенція 1996 р.) та Конвенція Африканського союзу про попередження і боротьбу з корупцією 2003 р. (далі – Конвенція АС 2003 р.) визначають як один із видів матеріального блага або іншої користі отримання службовцем дарунка чи пільги і ставить їх в один ряд з отриманням неправомірної переваги.

Проте, запропоноване Управлінням ООН із наркотиків та злочинності тлумачення стосується лише частини поняття «переваги». Для правильного розуміння та застосування терміну «неправомірна перевага» варто звернутися до словника української мови, який зазначає, що «неправомірний, -а, -е», тобто такий, який здійснюється не по праву, незаконно, без належних підстав [4, с. 366]. З огляду на це, можна запропонувати деталізоване, авторське тлумачення терміну «неправомірна перевага», під яким слід розуміти вигоду матеріального (грошові кошти, дарунки, пільги, послуги, право на майно, дії майнового характеру) та нематеріального (нематеріальні активи) характеру, які незаконно обіцяють, пропонують, надають або одержують. Ключовим у даному випадку є поєднання матеріальних та нематеріальних благ, які незаконно отримуються. А тому доцільно, з нашого боку, було б запропонувати додати зазначене визначення до термінів, що застосовується в Конвенції ООН 2003 р. (ст. 2) як орієнтиру для розуміння державами-учасниками тлумачення вказаного терміну та застосування його у національному законодавстві.

У той же час предметом такого акту корупції як розкрадання майна (ст.ст. 17, 22 Конвенції ООН 2003 р., п. «г», ч.1 ст. 4 Конвенції АС 2003 р.), легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом (ст. 23 Конвенції ООН 2003 р., ст. 9 Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму 2005 р. (далі – Конвенції РЄ про відмивання та тероризм 2005 р.) є майно, тобто будь-які активи, матеріальні або нематеріальні, рухомі або нерухомі, виражені в речах або в правах,

а також юридичні документи або активи, що підтверджують право власності на такі активи або інтерес у них [5]. Аналогічне розуміння предмету злочину ми побачимо в Міжамериканській конвенції 1996 р.

Інший термін пропонує нам застосовувати Протокол про боротьбу з корупцією Економічного Співтовариства Західно-африканських Держав 2001 р., який для визначення предмету злочину наводить термін «активи», тобто майно будь-якого роду, будь то рухоме або нерухоме, матеріальне чи нематеріальне, будь-який документ або правовий інструмент демонстрації, призначені для підтвердження права власності або інших прав, що входять до таких активів [6]. Фактично, визначення за своїм змістовним наповненням є аналогією терміну «майно».

У той же час у Кримінальній конвенції 1999 р. взагалі відсутня така норма як розкрадання майна, тобто держави-учасниці Конвенції не відносять цей злочин (а ні в державному, а ні в приватному секторі) до злочинів, пов'язаних із корупцією. Стаття, що передбачає відповідальність за відмивання доходів, здобутих злочинним шляхом (ст. 13) використовує термін «доходи», визначення якого в тексті відсутнє. Проте тлумачення цього терміну ми знайдемо в Конвенції РЄ про відмивання та тероризм 2005 р. (ст. 1), відповідно до якого доходами є будь-яка економічна вигода, одержана чи набута, прямо чи опосередковано злочинним шляхом. При цьому вигода в контексті Конвенції розуміється як майно, тобто майно будь-якого виду, матеріальна власність чи власність, виражена в правах, рухоме чи нерухоме майно і правові документи або документи, які підтверджують право на таку власність чи частку в ній [7]. Виходячи з означеного, предметом злочину відмивання доходів, здобутих злочинним шляхом, передбаченого Кримінальною конвенцією 1999 р., може бути лише матеріальні активи або права на них.

Тому, на нашу думку, доречним є застосування в міжнародно-правових актах більш ширшого визначення терміну «майно», що поєднує в собі як матеріальні активи, так і нематеріальні блага задля однакового тлумачення та найширшого охоплення всіх можливих проявів протиправних дій з активами.

Література

1. Corruption Perceptions Index 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cpi.transparency.org/cpi2013/results/>.
2. Руководство для законодательных органов по осуществлению Конвенции Организации Объединенных Наций против коррупции. – Второе исправленное и дополненное издание. – ООН: Нью-Йорк, 2012 год. – 75 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/LegislativeGuide/UNCAC_Legislative_Guide_R.pdf.
3. Convention drawn up on the basis of Article K.3 (2) (c) of the Treaty on European Union on the fight against corruption involving officials of the European Communities or officials of Member States of the European Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:41997A0625>.
4. Словник української мови: в 11 томах. – Том 5, 1974. – с. 366. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/p/5/366/1>.
5. Конвенция Организации Объединенных Наций против коррупции [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/corruption.shtml.
6. Economic Community of West African States Protocol on the Fight against Corruption [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.afrimap.org/english/images/treaty/ECOWAS_Protocol_on_Corruption.pdf.
7. Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism (CETS No.: 198), Warsaw, 16.V.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/198.htm>.

Тьорло О. І.,

кандидат наук з фізичного виховання, доцент,

полковник поліції,

професор кафедри тактико-спеціальної підготовки

факультету №3 ІПФП НП

Львівського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМАТИКА ПОДАННЯ Е-ДЕКЛАРАЦІЙ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

На сучасному етапі розвитку та реформування в суспільно-економічному просторі нашої держави відзначаються зміни та вдосконалення різних форм її існування. Це період складних

перетворень, які обтяжені не тільки суспільно-економічними, а й суспільно-політичними факторами. Відсутність економічного зростання в поєднанні з відсутністю ефективної системи виявлення порушень норм та покарання, веде за собою корупційні діяння, як в економічному просторі, так і в політичному. Тому однією з умов боротьби із корупційними діяннями в Україні були, вимоги ЄС щодо запроваджено е-декларування для початку в тестовому режимі, а вже в подальшому в повному обсязі його функціонування.

Але не все так добре, як хотілося б. Так зупинимося на деяких проблемах впровадження даної системи у суспільно-економічну та політичну діяльність нашої держави. 16 лютого 2016 року були прийняті зміни до закону «Про запобігання корупції» [1], які встановлюють обов'язковість електронного декларування доходів чиновників, однак на думку спостерігачів, знецінив суть е-декларування. Накладене вето президента на даний Закон спонукало до його доопрацювання та внесення поправок до нього, які вимагав Євросоюз. Так Рада ухвалила відповідний Закон знову вже у березні 2016 року.

Але вже в недовзі виникли проблеми із запуском програмного забезпечення для заповнення і зберіганням е-деклараций. Як завжди кілька державних органів та компаній-розробників почали звинувачувати один одного то в непрофесіоналізмі, то у недбалості. Запровадити систему е-декларування після багатьох зусиль вдалося лише з 1 вересня 2016 року.

Відповідно до закону «Про запобігання корупції» чиновники мали подати відомості про свої доходи і надбання до 30 жовтня 2016 року. На меті запровадження даної системи було – на основі е-деклараций правоохоронцям, журналістам, громадським активістам та пересічному громадянину знати все про майновий та фінансовий стан посадовців та їх родичів. Що дозволить у майбутньому проводити детальний аналіз отриманої інформації [3].

Дана реформа продемонструвала, що країна рухається шляхом позитивних змін – від тіні, що прикриває корупцію, до прозорості, як необхідної умови перевтілення у правову державу Європейського рівня.

Декларанти при спробі подати е-декларацію стикнулися із наступними проблемами: недосконалістю інтерфейсу

системи, некоректність відображення введених ними даних, сторінка «не вантажиться». Але це була перша хвиля подачі електронних декларацій. Національне агентство із запобігання корупції пояснювало нестабільну роботу офіційного веб-сайту через велику кількість запитів. Та обіцяло доопрацювати недоліку у функціонуванні даної системи.

Але вже на початок 2017 року е-декларації мали подати в декілька разів більша кількість осіб, у зв'язку із доповненням до переліку декларантів низки посадовців державних установ, в тому числі й освітян, й лікарів. Тобто з 1 січня 2017 року їх кількість збільшилась майже на 700 тис. осіб.

Відповідно до п.1 ст. 45 закону «Про протидію корупції» е-декларації потрібно було подати до 1 квітня 2017 року. Але вже під час другого етапу подачі електронних декларацій знову почали надходити скарги на недосконалість та несправність роботи серверу електронних декларацій. Так голова НАЗК звинуватила у всіх проблемах технічного характеру державне підприємство «Українські спеціальні системи», які в повній мірі не виконують зобов'язання щодо адміністрування та програмно-технічного супроводу системи е-декларацій. На відмовки представників даної організації, що збільшилась кількість запитів до системи, на які вона розрахована, представники команди iGov зауважили, що готові створити систему електронного декларування з більшим потенціалом роботи даного серверу. Адже в їх практиці є досвід роботи з процесингом ПриватБанку, яка є на сьогоднішній день найбільш навантаженою системою в Україні [5].

Але проблеми стосувалися не тільки подання е-декларацій суто технічної сторони. Багато неоднозначних питань виникло саме при заповненні е-декларації, хоча НАЗК оприлюднив Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю [4]. Декларація складається з 16 розділів і її зміст описаний у ст.46 Закону про запобігання корупції, а точна форма декларації визначена рішенням НАЗК.

Уже від січня 2017 року з'явилися нові об'єкти декларування, які були відсутні у декларації за старою формою. Так, наприклад, об'єкти незавершеного будівництва незалежно

від стадії будівництва та земельні ділянки, на яких вони розташовані; цінне рухоме майно – ювелірні вироби, твори мистецтва, електронні пристрої, якщо вартість одного предмета перевищує 100 прожиткових мінімумів тощо.

Ну і звісно виникало питання якими мають бути порogi декларування. Так цінне рухоме майно зазначається, якщо воно коштує більше ніж 137800 грн. (100 прожиткових мінімумів); подарунок отриманий в грошовій формі не має перевищувати вартість 6890 грн.

Також було багато запитань щодо подання інформації про ступень родинних зв'язків, кого вважати членом сім'ї декларанта та яку інформацію слід подавати в декларацію. Яка інформація є конфіденційною та чи має право член сім'ї не подати відомості про себе та багато інших проблемних питань.

Останньої трансформації Закон про запобігання корупції набув 23 березня 2017 року і був ухвалений Верховною Радою [2].

Дані поправки до Закону передбачають звільнення від подання е-деклараций окремих військовослужбовців, які в силу службових обставин не можуть подати до вказаних термінів е-декларации. А також подання е-деклараций представниками громадських об'єднань. Про що неоднозначно зреагувало суспільство на такі зміни. Так Українська Гельсінська спілка з прав людини висловлювали свою думку та просила Президента накладати вето на даний Закон.

Підсумовуючи вищезазначене слід зауважити, що введення е-декларування є одним із самих вагомих чинників в боротьбі з корупцією. Закон України «Про запобігання корупції» з часу його прийняття по сьогоднішній день був неодноразово трансформований відповідно до проблемних чинників, які виникали по ходу впровадження у суспільно-економічний рух даної реформи. З жовтня 2014 року даний Закон підпадав біля 20 разів його змін та доповнень. Що свідчить про інтенсивну роботу щодо покращення впровадження даного законодавчого акту у суспільно-політичне життя країни. На сьогоднішній день існує низка проблемних питань, які виникають при впровадженні е-декларування, але сам процес впровадження вже є суттєвим кроком до Євроінтеграції.

Література

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. // Офіційний вісник України. – 2014. – № 87. – Ст. 156.
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей фінансового контролю окремих категорій посадових осіб: Закон України від 23 березня 2017 р. // Офіційний вісник України. – 2017. – № 28. – Ст. 809.
3. Про затвердження Порядку проведення контролю та повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: рішення НАЗК України від 10.02.2017 № 56 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0201-17>
4. Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю: рішення НАЗК України від 11.08.2016 № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nazk.gov.ua/sites/default/files/rozyasnennya_15.08.16_15.30_14_0.pdf
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/03/29/623209/>

Хатнюк Ю. А.,

*доцент кафедри адміністративного права та
адміністративного процесу,
кандидат юридичних наук*

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВАЖЛИВІСТЬ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У ПОПЕРЕДЖЕННІ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Корупція є одним з основних способів руйнування системи державної влади. Факти корупції всередині правоохоронних органів особливо вражають суспільство і громадськість, підривають довіру громадян до всієї системи правоохоронних органів та державних інституцій. І тому негативні прояви в діяльності правоохоронних органів, у тому числі пов'язані з корупцією, призводять до несприйняття громадянами в першу чергу поліцейських як повноцінних представників влади та держави. У суспільстві набувають поширення думки про те,

що працівники поліції використовують своє службове становище для задоволення власних інтересів, що для них, державні справи мають другорядне значення.

На сучасному рівні державної антикорупційної політики Україні слід виходити з того, що абсолютно подолати корупцію неможливо – можна лише мінімізувати її вплив на життя суспільства. В умовах недостатнього рівня довіри населення до органів державної влади, популяризувати ідею активної протидії виявам корупції мають саме інститути громадянського суспільства [1, с. 169].

У цьому контексті актуальним постає питання щодо вдосконалення громадського контролю у сфері протидії корупційним проявам в діяльності правоохоронних органів, зокрема органів Національної поліції України.

Аналіз нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання корупції, дозволяє виокремити основні організаційно-правові передумови ефективної участі громадськості у запобіганні корупції, серед яких слід назвати:

1) підвищення інформаційної відкритості та прозорості діяльності органів публічної влади, вчасного інформування ними про свої рішення, надання вичерпних пояснень про наміри;

2) забезпечення доступності та підзвітності органів публічної влади, особливо з тих питань, що стосуються безпосередньо громадян;

3) подальше вдосконалення чинного законодавства, що забезпечить дієві механізми для участі громадськості у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики;

4) налагодження стійких форм конструктивного діалогу між громадськістю та владою щодо формування і реалізації державної антикорупційної політики на принципах партнерства та взаємодії [2, с. 59].

Так, згідно ст. 21 Закону України «Про запобігання корупції» [3] громадські об'єднання, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання корупції мають право:

– повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, реальний,

потенційний конфлікт інтересів спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, Національному агентству, керівництву чи іншим представникам органу, підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення або у працівників яких наявний конфлікт інтересів, а також громадськості;

- запитувати та одержувати від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації» [4], інформацію про діяльність щодо запобігання корупції;

- проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних органів інформацію про врахування поданих пропозицій;

- брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання корупції;

- вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції;

- проводити, замовляти проведення досліджень, у тому числі наукових, соціологічних тощо, з питань запобігання корупції;

- проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання корупції;

- здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству;

- здійснювати інші не заборонені законом заходи щодо запобігання корупції.

Водночас, головною метою громадського контролю за діяльністю поліції є інформування населення з питань запобігання корупції, що у свою чергу сприяє збільшенню відсотку осіб, які негативно ставляться до корупційних проявів, а також активізації їх діяльності щодо протидії та запобігання корупції [2, с. 90].

Отже, одним із найбільш важливих завдань становлення Національної поліції України є покращення стосунків поліції з населенням, забезпечення їх партнерського характеру, оскільки ефективність роботи правоохоронного органу значною мірою залежить від активної позиції самих громадян. І тому важливими на шляху залучення широких мас населення до антикорупційної діяльності є розширення каналів інформаційного впливу, підвищення правової освіти, а також організація відповідальної судової гілки влади, що забезпечуватиме реалізацію та захист прав громадян.

Література

1. Запобігання і протидія проявам корупції як елемент модернізації системи державної служби / Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. – Івано-Франківськ: 2012. – 237 с.
2. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і місцевого самоврядування: моногр. / за ред. Ю. В. Ковбасюка і В. Л. Федоренка. – К.: Ліра-К, НАДУ, 2016. – 524 с.
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // Сайт законодавства України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI // Сайт законодавства України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

Хитра О. Л.,

*доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу,
кандидат юридичних наук*

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Бобровська Ю. М.,

*курсант 2 курсу 3 групи факультету №1
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ПОШИРЕННЯ КОРУПЦІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗАКОНОДАВЧОГО СВАВІЛЛЯ

Ні для кого не секрет, що корупція є досить поширеним явищем в нашій країні, яке неабияк впливає на рівень

економічного життя, розвиток інфраструктури, соціальне піднесення в Україні, тощо. Ця проблема набула статусу ключової, адже, розглядаючи будь-яку сферу життя країни, вплив корупції є нищівним. У 2016 році в індексі сприйняття корупції міжнародної організації Transparency International Україна зайняла 131-ше місце зі 176 країн, що досліджувалися (поряд з Росією і Казахстаном). Ще в 2007 році Україна займала 118-те місце (зі 179 країн, що досліджувалися протягом року). Міжнародна аудиторська компанія Ernst & Young у 2012 році поставила Україну в трійку найбільш корумпованих країн світу разом з Колумбією і Бразилією.

Дипломатична служба Сполучених Штатів Америки описувала Україну часів президентства Леоніда Кучми та Віктора Ющенка як клептократію, як це впливає з витоку Wikileaks [1].

Transparency International вважає, що від 30 до 50% усіх українців зіткнулися з корупцією в державних органах. За оцінками станом на 2009 рік, українці платили приблизно 3,5 млрд. грн хабарів на рік.

За останні роки рівень корупції в Україні виріс і став однією з гострих проблем сучасності. Це негативне явище створює реальну загрозу безпеці, демократичному розвитку держави та суспільству, конституційному ладу, а саме: підриває авторитет країни, завдає шкоди демократичним засадам управління суспільством, функціонуванню державного апарату, обмежує конституційні права і свободи людини та громадянина, порушує принципи верховенства права, порушує встановлений порядок здійснення повноважень посадовими і службовими особами органів державної влади, управлінських структур приватного сектора, руйнує моральні та суспільні цінності, дискредитує державу на міжнародному рівні. Така ситуація вимагає максимальної концентрації зусиль усіх гілок влади та органів місцевого самоврядування. Одним з важливих кроків на шляху подолання корупції в Україні стало прийняття Верховною Радою України Закону України «Про запобігання корупції». Зазначений Закон спрямований на створення дієвого антикорупційного законодавства України. Законом зокрема передбачено наступне: – розширення кола суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення; – чітке визначення

кола суб'єктів, які здійснюють заходи, координують та контролюють діяльність із запобігання і протидії корупції; – конкретизацію видів обмежень суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення стосовно використання ними службового положення, роботи близьких родичів, суміщення посад та отримання такими суб'єктами подарунків; – встановлення обмежень щодо осіб, які звільнились з посад або припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави; – введення нового порядку здійснення фінансового контролю, встановлення обов'язку декларування як доходів, так і витрат [2].

Розглядаючи Ізраїльський досвід боротьби з корупцією – антикорупційна атмосфера забезпечується системою «певного дублювання моніторингу» за можливими корупційними діями. Він здійснюється урядовими організаціями і спеціальними підрозділами поліції, відомством Державного контролера, що володіє незалежністю від міністерств і державних відомств, і громадськими організаціями типу «Відомства за чистоту уряду». Ці організації досліджують можливі корупційні точки, а у разі їх виявлення інформують органи розслідування. В Ізраїлі, через безжальне покарання урядовців при виявленні корупції, низова корупція практично відсутня. Доведених до суду корупційних злочинів в Ізраїлі не більше 5%, проте, репутація людини, замішаної в корупційному скандалі, вкрай небажана.

В Україні ж, урядовці мають безліч привілеїв та через ту ж саму корупцію притягнути їх до відповідальності вкрай важко. Тому, для реалізації, наприклад, Ізраїльського досвіду необхідно внести корективи в чинне законодавство, а саме до закону України «Про статус народного депутата», де вказується наступне:

- Пільги, пов'язані з виконанням депутатами своїх функцій:
- право мати до тридцяти одного помічника-консультанта, четверо з яких зараховуються на державну службу, решті помічників депутат самостійно розподіляє зарплату з загального фонду, передбаченого Кошторисом ВРУ для оплати праці помічників-консультантів;
 - отримання проїзних документів (авіа, авто, залізничних та ін. квитків) поза чергою;

- щомісячна компенсація вартості проїзду територією України (в межах встановленого Кошторисом ВРУ ліміту);
- автотранспорт ВРУ для здійснення депутатських повноважень в межах Києва;
- окремий технічно обладнаний службовий кабінет у приміщеннях ВРУ;
- окреме технічно обладнане службове приміщення на одномандатному окрузі (для мажоритарників) або в обласному центрі чи в інших містах області за заявою депутата (для депутатів, обраних за партійним списком) за рахунок бюджетних коштів;
- безоплатна організація місцевими державними адміністраціями зустрічей депутатів з виборцями;
- безкоштовне користування урядовим та іншими видами зв'язку у межах виконання депутатських повноважень.

Депутатська недоторканність на весь строк здійснення депутатських повноважень – депутат не може бути без згоди Верховної Ради України притягнутий до кримінальної відповідальності, затриманий чи заарештований.

Згідно з законом «Про статус народного депутата» список народних депутатів, які отримують компенсації на оренду житла та винайм готельного номера, підлягає щоквартальній публікації в газеті «Голос України» та щомісячно оприлюднюється на сайті Верховної Ради.

Варто зазначити, список депутатських пільг наразі існує у скороченому варіанті. Наприкінці лютого 2014 р. ВР прийняла поданий депутатами фракції «УДАР» законопроект та скасувала значну частину пільг депутатів.

Зокрема, вилучено такі норми закону:

- гарантування виплат матеріальної допомоги у розмірі зарплати з урахуванням усіх доплат та надбавок, яку отримують працюючі народні депутати, а у разі неможливості працевлаштування після зазначеного строку за колишнім народним депутатом гарантувала збереження матеріальної допомоги у розмірі 50 відсотків зарплати з урахуванням всіх доплат та надбавок, яку отримують працюючі народні депутати, до досягнення ним пенсійного віку за умови, що трудовий стаж його перевищує 25 років для чоловіків і 20 років для жінок;

- у разі виходу на пенсію народному депутату виплачується грошова допомога в розмірі 12 місячних посадових окладів працюючого народного депутата за рахунок бюджетних призначень на забезпечення діяльності Верховної Ради; народному депутату, який вийшов на пенсію, надається право безоплатного проїзду на території України залізничним, водним, повітряним або автомобільним міжміським транспортом у порядку, встановленому Кабінетом міністрів;

- у разі дострокового припинення повноважень Верховної Ради народний депутат має право на отримання одноразової грошової допомоги у трикратному розмірі його місячної зарплати на день припинення депутатських повноважень;

- щодо виплати матеріальної допомоги на оздоровлення народного депутата в розмірі подвійної місячної заробітної плати; про відшкодування витрат, пов'язаних із переїздом на роботу до Верховної Ради і попереднє місце роботи;

- право на першочергове поселення в готель народного депутата та особи, яка його супроводжує;

- право безкоштовного користування залами офіційних делегацій аеропортів та аеровокзалів, залізничних вокзалів і станцій, морських та річкових вокзалів і портів та право на безкоштовне паркування автомобіля, яким він користується, на всій території України;

- обов'язкове державне страхування народного депутата за рахунок бюджетних призначень на забезпечення діяльності Верховної Ради, вилучається із закону;

- норму щодо забезпечення народних депутатів житлом замінено нормою, що визначає право на отримання щомісячної компенсації для оренди житла або винайму готельного номера в розмірі, встановленому кошторисом Верховної Ради [3].

Отже, на нашу думку, для початку подолання корупції варто повністю переглянути закон України «Про статус народного депутата», який значними пільгами та привілеями породжує корупцію у сфері державного управління. Зменшення привілеїв та пільг народним депутатам обмежить свавілля та збільшить контроль з боку народу, що у свою чергу зменшить рівень корупції, тіньової економіки та зловживання службовим становищем. Це дасть поштовх для подальшого

піднесення економіки, демократії, законності та гуманізму в управлінні державою, що допоможе Україні відновити авторитет та здобути повагу в міжнародному світі.

Література

1. Дрьомов С. В. Корупція в Україні: причини поширення та механізми протидії. Зелена книга державної політики: монографія. – К.: Видавничий центр НУБіП України (2011).
2. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії. – КНТ, 2008.
3. Закон України «Про статус народного депутата України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 3, ст. 17).

Хитра О. Л.,

*доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу,
кандидат юридичних наук*

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Гарват Т. В.,

курсант 3 курсу 2 групи факультету №1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ГРУЗІЇ

Корупція не лише як суспільне, але як і політичне явище призводить до глибокої руйнації в середині суспільства і держави. Вона як прогресуючий та непередбачуваний фактор породжує надлишкові витрати в сфері бізнесу, гальмує економічне зростання та є серйозною перешкодою на шляху повноцінного міжнародного співробітництва та євроінтеграційних процесів. Перш за все, цей «так званий деструктивний елемент» підриває довіру громадян до органів державної влади, зводить нанівець діяльність суду, органів законодавчої та виконавчої влади, органів місцевого самоврядування. Корупція завдає нищівного удару по іміджу держави.

Корупція (від лат. *corrumpere* – псувати) – протиправна діяльність, яка полягає у використанні службовими особами

їхніх прав і посадових можливостей для особистого збагачення; підкупність і продажність громадських і політичних діячів. Найчастіше термін застосовується по відношенню до бюрократичного апарату і політичної еліти [1].

Для з'ясування найбільш ефективних шляхів подолання цього негативного явища громадсько-політичного життя доречно буде проаналізувати державне реформування в сфері протидії корупції в Україні та Грузії, а також визначити вплив даних реформ на державно-політичне життя зазначених країн.

Закон України «Про засади державної антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» визначає напрямок розвитку антикорупційної політики держави на середньострокову перспективу. Вказаний, в даному законі, термін є цілком достатнім для того, щоб утілити реформи, які стануть стимулом для відродження української економіки. З огляду на норми даного закону успішна реалізація Антикорупційної стратегії дасть змогу знизити рівень корупції в Україні, підвищити рівень довіри населення до влади, збільшити іноземні інвестиції в економіку держави, а також, що на даний час є не менш важливим, створити основу для подальшої антикорупційної реформи. Даний закон являє собою комплексний документ про державну політику в питанні боротьби з корупцією, який чітко описує нинішню ситуацію з корупцією в державі й основні її фактори та дає рецепти, як можна протидіяти корумпованій системі.

Варто також зазначити, що уперше Антикорупційна стратегія України, у якій закріплені напрями роботи державних органів на 2014–2017 роки, визначена законом, а не підзаконним нормативно-правовим актом.

Окремим напрямом антикорупційної реформи слід вважати створення Державного антикорупційного бюро одними із головних завдань якого є здійснення оперативно-розшукової діяльності і досудового розслідування в кримінальних корупційних правопорушеннях.

Загалом реформування в Україні передбачає суттєві зміни щодо правового регулювання та діяльності всіх гілок влади, особлива увага надана судовій та правоохоронній системі, які на думку суспільства є найбільш корумпованими.

Українська влада впроваджує антикорупційну реформу з огляду на досвід іноземних держав, а зокрема це позитивний досвід Грузії, адже це держава яка за декілька років спромоглась показати вражаючі здобутки у боротьбі з корупцією.

Задля ефективного втілення антикорупційного плану грузинська влада зосередила свої зусилля на проведенні реформи системи державного управління, зменшення податків і мит, масштабної дерегуляції економіки, освітньої реформи. Викорінення корупції розпочалось саме з Міністерства внутрішніх справ і тотальної зміни кадрів у цьому відомстві [2].

Освітня реформа була спрямована на ліквідацію вступних іспитів до вищих навчальних закладів та впровадження системи незалежного оцінювання. Проведена кардинальна реструктуризація органів влади. Навіть не дивлячись на успішне впровадження антикорупційної реформи однією з найбільших своїх перемог самі грузини вважають зміну ставлення самих людей до корупції, а саме подолання суспільної толерантності до неї.

Перш за все боротьба з корупцією в державі повинна починатись не з гучних реформ, а з визначення громадського та політичного розуміння проблеми та усвідомлення важливості її подолання. План реалізації антикорупційних заходів повинен передбачати рівень політичного розвитку країни, можливість поєднання політичних реформ з економічними, соціальними, фінансовими. Науковці, які проводили дослідження в даній сфері вважають найголовнішим вражаючим фактором корупції проінформоване суспільство, що не бажає надалі миритись з її проявами. Стратегічною метою антикорупційної політики є подолання корупції на всіх рівнях шляхом здійснення прозорості діяльності державних органів, створення умов для розвитку економіки, забезпечення європейських соціальних стандартів, зниження рівня корупції в Україні та усунення причин і умов, що її обумовлюють, відкритості та гласності при прийнятті рішень та оприлюдненні їх в засобах масової інформації, проведення громадського опитування та обговорення перед їх прийняттям.

Література

1. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. // за ред. М. П. Требіна. – Х.: Право, 2015 р.
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik11/fail/Reshota.pdf
3. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки: Закон України № 1699VII від 14 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/169918>

Хитра О. Л.,

*доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу,
кандидат юридичних наук*

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Донченко М. І.,

курсант 2 курсу 2 групи факультету №1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПЕРЕДУМОВИ ВИНЕКНЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Виникнення та поширення корупції в Україні посідає одне з найголовніших питань розвитку державотворення. Що саме зумовлює її зародженню та як запобігти її розповсюдженню? Такі питання найчастіше тривожать наше суспільство. Сучасна корупція в Україні є підвидом корупції кризового типу. Що це означає? З одного боку, вона породжена соціальною кризою, а з іншого, навпаки, сприяє її поширенню.

Саме корупційна діяльність чинить найбільш згубний вплив на подальший розвиток нашої країни, все більше «пригальмовуючи» процеси хоча б мінімального прогресу. На жаль, найстрашнішим є те, що від її згубного впливу страждають пересічні громадяни, а найбільшу вигоду мають ті, хто має змогу скористатися з її «благ».

Криза українського суспільства – це наслідок кризи соціальної культури громадян, яка включає в себе, політичну,

економічну, правову, моральну культуру громадян. Існує наступна закономірність : «Яка соціальна культура громадян – таке й суспільне життя» [1].

Такий стан речей чи не головним чином спричиняється ілюзіями щодо тих засобів, які мають застосовуватися в протидії корупції [2].

Саме ці «антикорупційні» методики заважають нам боротися з проявами цього феномену. Зокрема, поширеною є «народна» ілюзія, що полягає у неправильному тлумаченні того факту, який описується за допомогою приказки «риба гниє з голови». Ця приказка вірно відображає одну із властивостей цього вкрай негативного явища. Хоча залишає відкритим питання: «А чому ця голова загниває?». Лише знаючи відповідь на це питання, можна ефективно протидіяти корупції [2].

Відомо, що корупція завжди зростає, коли країна знаходиться на стадії трансформації. Оскільки Україна проходить не просто стадію демократизації державного устрою, а здійснює докорінну трансформацію економічного і політичного устрою, правової і соціальної систем, то зростання рівня корупції є об'єктивною обумовленим фактором [3].

Визнання зростання рівня корупції об'єктивно обумовленим фактором зовсім не означає, що з нею треба примиритись. Корупція занадто дорого коштує нашій державі і народу як в матеріальному, так і в духовному вимірах. І справа не тільки у прямих її втратах, які досягають за приблизними підрахунками аналітиків декількох десятків мільярдів доларів за рік. Не менш небезпечне те, що в суспільній свідомості вкорінюється стереотип про корупцію як етично прийнятну форму дій і «відновлення соціальної справедливості», розмивається розуміння суспільної небезпеки цього явища. Тому вивчення причин і наслідків розповсюдження корупції, систем боротьби з нею сьогодні – нагальна проблема суспільних наук, в першу чергу юридичних [3].

Причинами поширення корупції в Україні фахівці називають:

- високий податковий тиск на виробників;
- відсутність нормальних умов господарської і комерційної діяльності;

- недосконалість законодавства, зокрема виборчого, що заклало корупцію як механізм в систему формування влади;
- недосконалість системи судочинства;
- відсутність законодавчо визначеного підпорядкування розгляду справ судами різних інстанцій, що уможливорює і стимулює зловживання [4, с. 106].

З'ясування факторів, які детермінують це негативне явище, є необхідною умовою ефективної протидії їй: дозволяє зрозуміти обумовленість такої соціальної хвороби, як корупція. Одним з важливих кроків на шляху її подолання в Україні стало прийняття Верховною Радою України Закону України «Про запобігання корупції». Зазначений Закон спрямований на створення дієвого антикорупційного законодавства України. Боротьба з корупцією має базуватися на таких принципах: не повинні обмежуватися законні права та свободи людини та громадянина; ефективність протидії корупції може бути забезпечена тільки узгодженими діями державних органів, громадських організацій та громадян; державна система боротьби з корупцією передбачає здійснення державної політики, спрямованої на усунення та нейтралізацію чинників, які сприяють розвитку корупційних дій [5, с. 125].

Важливим фактором запобігання проявам корупції є вдосконалення діяльності органів по боротьбі з корупцією. Слід більше уваги приділяти своєчасному реагуванню на повідомлення громадян, засобів масової інформації, результати соціологічних досліджень про корупційні діяння та інші протиправні дії посадових осіб, поширеність корупції в окремих відомствах. Одним із головних напрямів має бути створення умов, які б обмежували безпосередній контакт з клієнтом і таким чином унеможливлювали скоєння корупційних діянь державними службовцями [5, с. 114].

Єдина мета зусиль усіх державних органів у цьому напрямі – це забезпечення дотримання прав і свобод громадян, як найповнішої реалізації їхніх законних інтересів, адже єдиним чинником ефективності роботи у цьому випадку є те, наскільки громадяни задоволені виконанням зобов'язань, які бере на себе держава [6].

Перед тим, як здійснювати боротьбу з корупцією, необхідно чітко проаналізувати причини та умови (фактори), які

сприяють вчиненню цих діянь. Для чіткого запобігання її розвитку, розробляти профілактичні методики, адже на сьогоднішній день складність подолання корупції дуже висока, люди схильні «давати хабаря» навіть коли в них цього не вимагають, аби схилити прийняття певного рішення на свою користь. Отже, допоки суспільство саме не захоче боротися з проявами корупції, доти ми будемо знаходитися у «кризовій ямі».

Література

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbnews.com.ua/ru/blogs/130145/>
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uapress.info/ru/blog/show/ynTWsYSN7oBt6dG/>
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dergachirda.gov.ua/news/776>
4. Багмет М. О. Боротьба з корупцією: світовий досвід та Україна / М. О. Багмет, К. В. Волошина // Політичні науки: наукові праці. Випуск 31. – Том 44 – С. 152–157.
5. Ревак І. О. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц. І. О. Ревак. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 220 с.
6. Максимов С. В. Основы борьбы с коррупцией (системы общественного этики поведения) / науч. ред. С. В. Максимов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.transparency.org.ru.

Хомин О. Й.,

*кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри соціальних дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Драбик А. С.,

старший солдат військової служби за контрактом у ВМКЦ ЗР

КОРУПЦІЙНІ ДІЇ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ: ОСОБЛИВОСТІ СКОЄННЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Корупція – використання особою, зазначеною у ч. 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої

вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [1].

Суб'єктами у військовій сфері, на яких поширюються дія цього ЗУ «Про запобігання корупції», є: Військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки.

Корупція у військовій сфері є вагомою загрозою національній безпеці України. Оскільки, корумпованість та недобросовісність військовослужбовців підривають рівень довіри суспільства і міжнародних інституцій до силового блоку нашої держави, що відображається на реалізації оборонної політики в належному порядку і захисті суспільства в цілому.

У зв'язку з обмеженим доступом до інформації та недостатнім контролем з боку громадськості та інших органів спостерігаємо вкрай вразливий до корупційних дій державний сектор безпеки. Використання військовими посадовими особами свого службового становища для особистого збагачення деморалізує особовий склад підрозділів і військових частин. Одним з найбільш небезпечних проявів корупції в умовах армійського середовища є тенденція до втягування командирами і начальниками своїх підлеглих у злочинну діяльність.

Серед злочинців, причетних до корупційних діянь, переважну більшість складають офіцери. Причинами вчинення корупційних злочинів є незадовільний стан моральної, виховної роботи, неналежний облік і аудит та зберігання військового майна, формалізм у діяльності органів внутрішнього контролю військових частин та установ.

Під час проведення антитерористичної операції на сході України чисельність корупційних дій зросла. Вони, як правило,

вчиняються командирами підрозділів, начальниками служб матеріально-технічного забезпечення та іншими відповідальними особами Збройних Сил України та іншими військовими формуваннями, які створені відповідно до чинного законодавства України. Найбільш популярними способами незаконного збагачення за рахунок держави є корупційні схеми у сфері державних закупівель. Також має місце хабарництво у Збройних Силах, що характерне для військових посадових осіб комісаріатів, де за певну суму призовник може уникнути призову на військову службу.

За вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи, зазначені в частині першій статті 3 ЗУ «Про запобігання корупції», притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку [1].

Кримінальну відповідальність за вчинення корупційних злочинів несуть військові особи згідно Кримінального кодексу України.

До кримінально караних корупційних дій відносять: розкрадання військового майна, перевищення службових повноважень, службове підроблення, одержання неправомірної вигоди тощо.

Адміністративна відповідальність за корупційні дії військові посадові особи несуть згідно Кодексу України про адміністративні правопорушення. До адміністративних правопорушень належать: порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, порушення встановлених законом обмежень щодо отримання подарунків, порушення вимог фінансового контролю, порушення вимог щодо запобігання і врегулювання конфлікту інтересів, незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень, а також не вжиття заходів протидії корупції.

Особа, за корупційні діяння або правопорушення, пов'язане з корупцією, але судом не застосовано до неї покарання або не накладено на неї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або

місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку (п. 2 ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції») [1].

Література

1. Закон України «Про запобігання корупції» Верховна Рада України; Закон від 14.10.2014 № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

Хомин О. Й.,

професор кафедри соціальних дисциплін

кандидат економічних наук, доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Теодорович Л. В.,

доцент кафедри туризму, кандидат географічних наук

(Національний університет «Львівська політехніка»)

КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОЛОГІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

Мрія більшості українців про повалення корупційного режиму завдяки Революції гідності не в повній мірі здійснилися. На сьогоднішній день соціальні й екологічні проблеми в Україні відсунулись на другий план, пріоритетом є розвиток паливно-енергетичного, економічного та оборонного напрямків. Деякі політичні сили та їх ставленики, прийшли у владу з не меншими корупційними навичками та апетитами. Чимало добре продуманих корупційних схем та обладунків за ці роки було відмічено у сфері екології та природних ресурсів: від відвертої спекуляції службовим становищем, видаванням дозволів на користування природними ресурсами, незаконний видобуток природних копалин, продаж під забудову земельних ділянок на природоохоронних територіях, «приватизація» лісових масивів у лісництвах, нецільове використання коштів іноземних спонсорів, проектів захисту навколишнього середовища та покращення клімату тощо. Корупційні дії були скоєні на державному і регіональному рівнях.

Яскравим прикладом цього є корупційні схеми у сфері утилізації відпрацьованих мастил (олив), які активно діяли під егідою керівництва Міністерства екології та природних ресурсів України. Так, у грудні 2012 року Кабмін ухвалив постанову № 1221, в якій було прописано порядок утилізації відпрацьованої оливи, які належить до відходів третього рівня небезпеки (з чотирьох можливих). Здавалося б, урядовці керувались благородними помислами, дбаючи про безпеку довкілля та громадян України, але корупційні схеми розпочиналися з непростой процедури розмитнення, яку в залежності від волі чиновників, можна пришвидшити або загальмувати.

Не обійшлась без корупції вирубка лісів. Так, незаконна вирубка карпатських лісів сягнула критичної межі. Тільки закарпатська поліція зареєструвала понад 90 фактів незаконної вирубки лісу: найбільше (20) – у Рахівському та Тячівському (15) районах. Масштаби впливу таких заходів на ситуацію з вирубкою дерев у карпатських лісах оцінити поки – що важко. На обласному рівні втручатися у питання вирубки лісів фактично неможливо, адже управління лісового господарства в Закарпатській області, (та й у сіх решта областях) згідно чинного законодавства, напряду підпорядковується Державному агентству лісового господарства України. Деревостани в рубку визначаються лісовпорядною організацією під час проведення чергового лісовпорядкування. Зауважимо, що ці рубки не можуть плануватись та проводитись в національних парках та заповідниках, інших лісових ділянках, що віднесені до природно-заповідного фонду. Незважаючи на це ліси масово вирубуються. Уже цього річ зі 111 гектарів Лопатинського державного заказника, де росли рідкісного виду сторічні сосни, вирубали дерева майже на 60 гектарах.

Занепокоєння викликає ситуація щодо регулювання, розвідки, видобутку, збереження та транспортування корисних копалин. Використання корисних копалин в Україні контролює Державна служба геології та надр (Держгеонадр).

Україна є одним з європейських лідерів по запасах бурштину. Українські компанії, які мають державні ліцензії на видобуток бурштину, щорічно видобувають близько 4 т цього мінералу. Проте це лише невеликий відсоток від реального

видобування бурштину в Україні. Десятки років в Україні говорять про необхідність легалізації видобутку бурштину, але відповідний закон досі не ухвалено. Приблизний загальний річний дохід на цьому ринку складає до 300 мільйонів доларів. Офіційно дозволи на видобуток мають тільки шість компаній: дві приватні, а також чотири державних підприємства, які протягом останнього часу не працюють через банкрутство чи бюрократичні проблеми. Набагато більше бурштину викопують старателі на незаконних промислах, які держава не контролює.

На Рівненщині викрито «бурштинову мафію» з правоохоронців. Співробітники спецслужби спільно з прокуратурою та поліцією затримали керівників та учасників організованого угруповання, яке «очолювали» заступник прокурора Рівненської області, підполковник контррозвідки місцевого управління СБУ та два колишніх начальники районних відділів поліції.

Поглиблення екологічної кризи з одночасною екологічною некомпетентністю осіб, які ухвалюють відповідальні рішення і безкарність, призводять до поширення корупції у сфері природокористування та охорони довкілля. Для усунення таких загроз необхідно проводити виховну та освітню роботу щодо пропагування правової та екологічної свідомості разом з удосконаленням управлінських рішень щодо ефективного запобігання корупції в сфері екології.

Література

1. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://pmg.ua/.../44159-nezakonna-vyrubka-lisiv-zakarpatt>.
2. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://nikorupciji.org/2016/07/11/yak-pratsyuvala-burshtynova-mafiya-na-rivnenschyni-podrobytsi-vid-lutsenka/>
3. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://nv.ua/ukr/ukraine/politics/vershini-koruptsiji-zmi-diznalisja-hto-ta-jak-kontroljuje-dostup-dokorisnih-kopalin-v-ukrajini-107304.html>

Шевців М. Б.,

кандидат юридичних наук, доцент

майор поліції,

*заступник декана факультету №3 Інституту
з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ,*

Туз Н. Д.,

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
факультету № 3 ІПФПП*

Львівського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Досліджуються особливості притягнення до адміністративної відповідальності працівників Національної поліції за вчинення корупційних правопорушень, акцентовано увагу на тому, що суддя суду загальної юрисдикції може притягти до адміністративної відповідальності працівника поліції за вчинення ним адміністративного корупційного правопорушення.

З метою пришвидшення усіх процесів, пов'язаних з асоціацією України з Європейським Союзом та спрощенням візового режиму з країнами ЄС, протягом останніх років Українська держава перебуває на етапі перетворень, котрі стосуються діяльності всіх державних органів, установ, організацій та підходів до їх розуміння. Два пріоритетних та найбільш обговорюваних у суспільстві вектори здійснення державної політики – це реформа МВС України та запобігання корупції. Відповідно, у 2014 році були прийняті та введені у дію Закон України «Про запобігання корупції», у 2015 році – Закон України «Про Національну поліцію». Відповідно, одним із питань, які потребують свого вирішення в умовах сьогодення, є визначення особливостей адміністративної відповідальності працівників поліції за вчинення корупційних правопорушень.

Передусім необхідно підкреслити, що відповідно до статті 19 Закону України «Про Національну поліцію», у разі вчинення

протиправних діянь поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність відповідно до закону. На поліцейських поширюються обмеження, визначені Законом України «Про запобігання корупції» [1]. Тому, визначаючи особливості адміністративної відповідальності працівників поліції за вчинення корупційних правопорушень, потрібно наголосити на тому, які склади адміністративних правопорушень слід вважати корупційними.

Склади адміністративних корупційних правопорушень передбачені главою 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме такі статті: 172-4 «Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності», 172-5 «Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків», 172-6 «Порушення вимог фінансового контролю», 172-7 «Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів», 172-8 «Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень», 172-9 «Невжиття заходів щодо протидії корупції» [3].

Відповідно до законодавства, корупцією є використання особою, яка є суб'єктом згідно Закону України «Про запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Родовим об'єктом вищевказаних адміністративних правопорушень є суспільні відносини, пов'язані з корупцією. Об'єктивна сторона адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, характеризується такими діями: порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків; несвоєчасне подання

декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; неповідомлення або не своєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані; порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів; незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень; невжиття заходів щодо протидії корупції.

Суб'єктом адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, згідно законодавства України є працівник поліції, тобто громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції, і якому присвоєно спеціальне звання поліції.

Суб'єктивна сторона таких правопорушень характеризується наявністю вини у формі умислу, тобто поліцейський усвідомлює вчинювані ним протиправні діяння, пов'язані з корупцією, передбачає можливість настання шкідливих наслідків та бажає їх настання.

Слід зазначити, що законодавець встановив обов'язок поліцейського, як суб'єкта відповідальності за корупційні правопорушення, подавати декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру Єдиного державного реєстру декларацій осіб. Також на поліцейського покладено обов'язок у разі відкриття ним або членом його сім'ї валютного рахунка в установі банку-нерезидента у десятиденний строк письмово повідомити про це Національне агентство з питань запобігання корупції у встановленому ним порядку, із зазначенням номера рахунка і місцезнаходження банку-нерезидента. У разі суттєвої зміни у майновому стані поліцейського, а саме отримання ним доходу, придбання майна на суму, яка перевищує 50 мінімальних заробітних плат, встановлених на 1 січня відповідного року, поліцейський у десятиденний строк з моменту отримання доходу або придбання майна зобов'язаний письмово повідомити про це Національне агентство. Зазначена інформація вноситься до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та оприлюднюється на офіційному веб-сайті Національного агентства.

Підсумовуючи, слід виокремити такі особливості адміністративної відповідальності працівників поліції за корупційні правопорушення: поліцейські несуть відповідальність за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, на загальних засадах; до адміністративної відповідальності за вчинення зазначених правопорушень поліцейських уповноважені притягнути судді загальної юрисдикції; до поліцейських не може бути застосовано такі стягнення, як громадські роботи, виправні роботи і адміністративний арешт; склади адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, розміщені в окремій главі Особливої частини КУпАП, об'єднані одним родовим об'єктом (суспільні відносини, пов'язані з корупцією); спеціальний суб'єкт таких адміністративних правопорушень – поліцейський.

Література

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
2. Закон України «Про Національну поліцію», Положення про патрульну службу МВС: чинне законодавство станом на 07 серпня 2015 р.: (офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2015. – 92 с. (Закони України).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80732-10/page8>

Шевчишен А. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
старший слідчий в особливо важливих справах
(Головне слідче управління Національної поліції України)*

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ЩОДО ОСІБ, ПЕРЕЛІЧЕНИХ У СТАТТІ 480 КПК УКРАЇНИ

Серед окремої категорії осіб, щодо яких визначені особливості кримінального провадження у главі 37 КПК України,

народні депутати України є найбільш захищеними від втручання в їх права і свободи. Елементами цього захисту, виходячи з аналізу частини 2 статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 року № 2790-XII та частини 3 статті 482 КПК, є: 1) необхідність попереднього одержання від Верховної Ради України згоди на притягнення до кримінальної відповідальності народного депутата України; 2) наявність у кримінальному провадженні ситуації, коли іншим чином, ніж шляхом проведення конкретної негласної слідчої (розшукової) дії щодо народного депутата України, одержати інформацію, яка має значення для кримінального провадження, неможливо. Такий рівень захисту у порівнянні з іншими особами, наведеними у статті 480 КПК, є безпрецедентним. Чи означає це, що абсолютно неможливим є документування вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів народними депутатами України? Слідча практика на прикладі кримінального провадження щодо одержання неправомірної вигоди народним депутатом України Мосійчуком І. В. вказала на те, що таке документування може бути. Свідченням тому, зокрема, є матеріали декількох аудіо-, відеоконтролів особи, продемонстровані у залі засідань Верховної Ради України для обґрунтування подання Генерального прокурора України В. М. Шокіна щодо надання згоди Верховної Ради України на притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності, його затримання та арешт, на яких були зафіксовані до надання такої згоди епізоди досягнення домовленостей між народним депутатом України та особою, яка надавала неправомірну вигоду, щодо видобування корисних копалин та проведення будівельних робіт [1]. У кримінальному провадженні № 42015000000002275 від 19 жовтня 2015 року щодо злочинів, вчинених за участю Мосійчука І. В., дозволи на проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо нього як народного депутата України не були одержані. Це кримінальне провадження відкрило для суспільства наявну практику того, що слідчі можуть шляхом надання у відповідних клопотаннях неповних відомостей щодо реальних об'єктів проведення негласних слідчих (розшукових) дій отримувати у слідчих суддів дозволи на проведення негласних

слідчих (розшукових) дій. Чи є такі дії допустимими? Вважаємо що ні, тому що ці дані однозначно впливатимуть на рішення слідчого судді. При чому, думаємо, навряд чи на користь сторони обвинувачення.

Найбільш оптимальним вбачається повне скасування депутатської недоторканості. Це питання систематично стає предметом відповідних ініціатив Президента України, окремих народних депутатів України, їх груп, фракцій, політичних партій з 2000 року. На сьогодні є вісім висновків Конституційного Суду України, якими визнані такими, що відповідають Конституції України проекти законів щодо ліквідації або обмеження депутатської недоторканості [2]. Останній проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо недоторканості народних депутатів України та суддів) № 1776 від 16 січня 2015 року на сьогодні очікує свого розгляду [3] і є імовірність того, що він буде, як і попередні, відкладений або не прийнятий. В цій ситуації, як нам вбачається, значно простіше було б піти шляхом не внесення змін до Конституції України, а збалансованого, з врахуванням норм статті 80 Конституції України, корегування тексту Закону України «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 року № 2790-XII та статті 482 КПК. Для цього ми пропонуємо у частині 2 статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» та у частині 3 статті 482 КПК передбачити застосування до народних депутатів України заходів, що відповідно до закону обмежують їх права і свободи, окрім тих, про які йде мова у статті 80 Конституції України, за клопотанням Генерального прокурора або виконувача обов'язків Генерального прокурора.

Проблеми проведення негласних слідчих (розшукових) дій у розглядуваній нами категорії кримінальних проваджень полягають і в тому, що ефективність їх здійснення законодавцем прямо пов'язується з таємністю факту та методів їх проведення (частина 1 статті 246 КПК). Визнання високої імовірності впливу службового положення суддів, працівників правоохоронних органів (з перелічених у статті 480 КПК) потужність такого впливу, якщо він буде, з боку Генерального прокурора, його заступника, прокурора Спеціалізованої антикорупційної

прокуратури, Директора та працівників Національного антикорупційного бюро України є безсумнівною) на виникнення протидії розслідуванню у формі розголошення відомостей про внесені клопотання щодо надання дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, постановлену ухвалу слідчого судді, безпідставної відмови слідчим суддею в наданні дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії стало спонукою включення 15 липня 2015 року до статті 247 КПК частини 2. Однак, як показує практика ця новела не стала повністю на заваді вказаних нами вище способів протидії розслідуванню злочинів, вчинених суддями чи працівниками правоохоронних органів. Керівництво САП та НАБУ неодноразово наводило дані про те, що в них є підстави вважати, що одним з чинників безрезультатного проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій у їх кримінальних провадженнях є виток інформації про них через працівників суду або правоохоронних органів [4]. НАБУ у зв'язку з цим активно виступає за надання на законодавчому рівні права йому здійснювати зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, передбачене статтею 263 КПК [5; 6]. Однак, на нашу думку, цими законодавчими ініціативами не вирішується в достатній мірі питання забезпечення таємниці факту проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо суддів та співробітників правоохоронних органів або у приміщеннях суду чи правоохоронних органів. Явище корпоратизації інтересів суддів, співробітників правоохоронних органів, об'єднаних спільною для них діяльністю, обумовлює існування потенційних ризиків витоку інформації щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій у даній категорії кримінальних проваджень. Мінімізація таких ризиків може бути здійснена шляхом започаткування діяльності Вищого антикорупційного суду, однак, за умови, якщо до його повноважень буде включене надання дозволів на здійснення негласних слідчих (розшукових) дій. Цього, наразі, зараз з Закону України «Про судоустрій та статус суддів» № 1402-VIII від 02 червня 2016 року не вбачається.

Окрему увагу треба звернути на процесуальний порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо адвокатів. У пункті 3 частини 1 статті 23 Закону України «Про

адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012 року № 5076-VI зазначається, що проведення стосовно адвоката слідчих дій, що можуть проводитися виключно з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора, його заступників, прокурора Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя. Чи означає такий нормативний припис, що проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо адвоката потребує відповідного клопотання до слідчого судді від вказаних прокурорів? В КПК законодавець у частині 1 статті 246 визначив негласні слідчі (розшукові) дії як різновид слідчих (розшукових) дій. З огляду на це необхідно використаний у пункті 3 частини 1 статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» термін слідчі дії розуміти і як такий, що охоплює й негласні слідчі (розшукові) дії, що можуть проводитися виключно з дозволу суду. Відповідно з клопотанням про надання дозволу слідчим суддею на проведення таких негласних слідчих (розшукових) дій повинен звертатися Генеральний прокурор, його заступник, прокурор Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя. Поряд з цими умовами проведення даних негласних слідчих (розшукових) дій не слід забувати про нормативні приписи пункту 9 частини 1 статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», якими забороняється втручання у приватне спілкування адвоката з клієнтом. Однак, слід мати на увазі, що така заборона не розповсюджується на ситуації готування та вчинення адвокатом разом з його клієнтом кримінального правопорушення.

Література

1. В Раде показали видео как нардеп Мосийчук берет взятку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=uSxL2wvAXgY>
2. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо недоторканості народних депутатів України та суддів) № 1776 від 16 січня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf35111=53602
3. Брудницька Л. Зняття депутатської недоторканості як прикриття більш важливих змін Конституції [Електронний ресурс] / Лілія Брудницька // 112ua. –

Режим доступу: <http://ua.112.ua/mnenie/zniattia-deputatskoi-nedotorkannosti-iak-prykryttia-bilsh-vazhlyvykh-zmin-konstytutsii-185861.html>

4. Профільний комітет ВР підтримав надання НАБУ права на самостійне прослуховування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nabu.gov.ua/novyny/profilnyu-komitet-vr-pidtrymav-nadannya-nabu-prava-na-samostiynе-prosluhovuvannya>
5. Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо діяльності Національного антикорупційного бюро України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59404
6. Ситник А. Підтримка міжнародних партнерів вкрай важлива для НАБУ [Електронний ресурс] / Артем Ситник. – Режим доступу: <https://nabu.gov.ua/novyny/pidtrymka-mizhnarodnyh-partneriv-vkray-vazhlyva-dlya-nabu-artem-sytnyk>

Щербина Л. І.,

*головний науковий співробітник
науково-організаційного центру,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
(Національна академія СБ України)*

ПОШИРЕННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА КОРУПЦІЇ В РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Серед низки реальних та потенційних загроз національним інтересам й національній безпеці України, визначених у ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України», чільне місце займають воєнно-політична нестабільність, посягання на державний суверенітет України та її територіальну цілісність, прояви сепаратизму, намагання автономізації за етнічною ознакою окремих регіонів, активізація розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, поширення корупції в органах державної влади, а також зрощення бізнесу, політики й організованої злочинної діяльності.

У Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України, уведений в дію Указом Президента України від 14 березня

2016 року № 92/2016, серед найбільш актуальних загроз для національної безпеки у середньостроковій перспективі також зазначені корупція й організована злочинність у сфері управління та економіки. Така пильна увага до проявів організованої злочинної діяльності та пов'язаної з нею корупції, насамперед, зумовлена тим негативним впливом, який справляють ці явища в умовах неоголошеної війни та тривалого збройного конфлікту на усі сфери політичного й соціально-економічного життя держави, дестабілізуючи і без того складну криміногенну обстановку на всій території України та особливо ускладнюючи її в районі проведення АТО і суміжних регіонах.

Поширення організованої злочинності та корупції дійсно є однією із найгостріших та найактуальніших проблем, яка на сьогодні представляє реальну загрозу для української держави. Існування та подальше поширення зазначених системних явищ зумовлено соціально-економічною і політичною нестабільністю; недосконалістю нормативно-правового забезпечення боротьби зі злочинністю; відсутністю ефективних форм і методів соціального контролю над їх проявами; різкому майновому розшаруванню населення; зниженням соціальних і правових гарантій; втратою соціальних орієнтирів і життєвих перспектив громадян тощо. Останнім часом до цих причин долучилися «прозорі» кордони з Росією, наявність потужного нелегального ринку зброї і боєприпасів, бурхливий розвиток тіньової економіки та правовий нігілізм, що охопив значні верстви населення.

Досить складна ситуація в державі ще більш драматизується у районі проведення АТО, де критичним є стан у соціально-побутовій, економічній і гуманітарній сферах, особливо на території, підконтрольній так званим «ДНР/ЛНР». Частина об'єктів паливно-енергетичного комплексу, промисловості, транспортної інфраструктури та житлово-комунального господарства виведена з ладу. Обсяги виробництва скорочені до критичного рівня, обладнання вивозиться до Росії, легітимні банківські та платіжні системи не функціонують. На тимчасово окупованих територіях спостерігається значний дефіцит товарів народного споживання, а порушення прав

і свобод громадян набули системного характеру. Місцеві мешканці обмежені у доступі до медичної допомоги, соціальних послуг і виплат, не отримують компенсацій за пошкоджене, протиправно конфісковане або розграбоване майно.

Зазначена ситуація спонукає очільників «ДНР/ЛНР» до запровадження на території псевдодержавних утворень системи управління з ознаками тоталітарного режиму. Зокрема, сформована мережа силових, правоохоронних та спеціальних органів, які становлять основу військово-поліцейського «державного управління». Паралельно створюються економічні та політичні системи, що очолюються ватажками сепаратистів й окремими лідерами регіональних злочинних угруповань. При цьому, між зазначеними представниками постійно точиться боротьба за лідерство, доступ до фінансових потоків з Росії, встановлення контролю над постачанням енергоресурсів та російських «гуманітарних вантажів», а також за перерозподіл сфер впливу в тіньовому бізнесі.

За такої надзвичайно складної ситуації більшість фахівців досі не до кінця усвідомлює, з ким і з чим доведеться мати справу в разі повернення під контроль України тимчасово окупованих територій, які нині контролюються не лише сепаратистами, але й лідерами окремих злочинних угруповань.

Організована злочинність в Україні умовно поділяється на кримінальну, до сфери якої входить вчинення злочинів корисливо-насильницького спрямування, і економічну, паразитуючу на вчиненні злочинів у сфері управління, економіки та фінансів. Особливістю її розвитку в районі проведення АТО на сьогодні є те, що незаконна діяльність злочинних угруповань корегується їх лідерами у напрямку об'єднання корисливо-насильницької й економічної складових. Незважаючи на ситуативне формування частини цих кримінальних структур, їм властива стабільність, мобільність, ієрархічність, конспіративність та наявність своїх лідерів, які постійно прагнуть до розширення сфери протизаконної діяльності. Висока латентність такої діяльності впливає на те, що офіційна статистика, на жаль, не дає об'єктивного уявлення про масштаби організованої злочинності та загальний рівень корумпованості суспільної сфери в районі проведення АТО.

Основними тенденціями та напрямками злочинної діяльності більшості ОЗУ в районі проведення АТО є: намагання отримати від злочинного промислу, використовуючи складну оперативну обстановку, зумовлену проведенням АТО, максимальний прибуток у мінімальні строки за найменшого ризику; залучення до протиправної діяльності корумпованих співробітників різного роду державних, правоохоронних та військових органів, що перебувають у сфері інтересів організованої злочинності; використання значних фінансових та матеріально-технічних ресурсів, поєднаних із встановленням міжрегіональних та міжнародних контактів з іншими ОЗУ; чітко визначена тенденція до розширення нових сфер впливу та проникнення в органи державної влади і місцевого самоврядування для реалізації кримінальних «проектів».

Зважаючи на обсяги зброї й боєприпасів, які сьогодні незаконно перебувають у громадян, негативну динаміку економічного розвитку, зuboжіння населення та поширення правового нігілізму можна спрогнозувати, що кількість злочинів як корисливо-наси́льницького, так й економічного спрямування буде зростати й надалі, і не лише в районі проведення АТО.

При цьому, поширення організованої злочинності та корупції створює не якусь потенційно-віртуальну, а досить реальну загрозу національній безпеці України. В районі проведення АТО, де не припиняються сутички із незаконними збройними формуваннями, діяльність злочинних угруповань опосередковано спрямовується ще й на дестабілізацію ситуації в регіоні, чим підривається довіра населення до органів влади та місцевого самоврядування України. Ефективно протидіяти злочинності та корупції можна лише спираючись на результати об'єктивної оцінки поширення цих явищ у зазначеному регіоні, завдяки аналізу криміногенної обстановки у різних сферах суспільного життя.

Вирішальну роль у нейтралізації та протидії проявам організованої злочинності та корупції в районі проведення АТО відіграють легітимні органи державної влади і місцевого самоврядування, суди, правоохоронні органи та військові формування, що виконують завдання із забезпечення

правопорядку, боротьби з тероризмом, захисту територіальної цілісності й конституційного ладу держави.

Зважаючи на викладене, особливу небезпеку представляє залучення співробітників саме цих структур до протиправної діяльності ОЗУ. Негативна тенденція у цій сфері підтверджується численними випадками вчинення кримінальних правопорушень чиновниками органів державної влади і місцевого самоврядування, службовими особами судової системи, правоохоронних і контролюючих органів, військових формувань, які використовують надані їм додаткові дискреційні повноваження для впровадження нових корупційних механізмів та схем отримання злочинними угрупованнями надприбутків від протиправної діяльності, яка зумовлена складними умовами проведенням АТО.

Серед чинників, які ускладнюють оперативну обстановку в районі проведення АТО, домінує наявність у правоохоронців/військових службових повноважень, що можуть безконтрольно використовуватися для задоволення власно-корисливих інтересів, та суттєві недоліки у кадровому менеджменті, через які на «корупційно-вразливі» посади інколи призначаються особи з низькими морально-діловими якостями, потенційно схильні до вчинення кримінальних правопорушень. Зважаючи на це, діяльність окремих службових осіб правоохоронних органів та військових формувань в районі проведення АТО останнім часом все більше нагадує, у негативному контексті, діяльність державних службовців: рівень хабарництва постійно зростає, а усталені корупційні схеми та вчинення інших злочинів навіть особливо не приховуються.

У контексті викладеного вважаємо, що в районі проведення АТО основні зусилля мають зосереджуватися на системній протидії організованій злочинності та корупції, насамперед, у військових формуваннях, правоохоронних та судових органах. При цьому неважливо, з якого боку лінії розмежування мають місце злочинні прояви, бо злочинність, на відміну від злочинця, немає ні громадянства, ні національності. Такий підхід не є новим: у демократичних країнах давно зрозуміли небезпеку поширення проявів злочинності у середовищі військових

і правоохоронців, яка там привертає посилену увагу не лише спецслужб та відповідних державних інституцій, але і всього суспільства. Завдання держави – докласти максимум зусиль, щоб за вчинене кримінальне правопорушення винна особа обов’язково була притягнута до відповідальності, незалежно від посади, національності, громадянства, місця вчинення злочину і таке інше.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Упорядник
Степан Сергійович Гнатюк
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ
ЩОДО ВИЯВЛЕННЯ, ПОПЕРЕДЖЕННЯ
ТА ПРИПИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ

Матеріали постійно діючого
науково-практичного семінару
7 квітня 2017 р.

Опубліковано в авторській редакції

Макетування Г. Я. Шушняк

Підписано до видання 15.06.2017.
Зам № 59-17.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.